Statens offentliga utredningar

1974:15

Social-departementet

Sänkt pensionsålder m.m.

SOU

Betänkande av pensionsålderskommittén

Stockholm 1974

Statens offentliga utredningar

1974:15

Social-departementet

Sänkt pensionsålder m.m.

SOU

Betänkande av pensionsålderskommittén

Stockholm 1974

Statens offentliga utredningar
1974:15
Socialdepartementet

Sänkt pensionsålder m. m.

Betänkande av pensionsålderskommittén
Stockholm 1974

ISBN 91-38-01814-4

Göteborgs Offsettryckeri AB, Stockholm 74.4 574 S

Till Herr Statsrådet och chefen för socialdepartementet

Genom beslut den 27 maj 1970 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet, statsrådet Sven Aspling, att tillkalla högst sju sakkunniga för att utreda frågan om pensionsåldern m. m. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom utredningsmän presidenten i försäkringsdomstolen Liss Granqvist, tillika ordförande, numera generaldirektören i arbetarskyddsstyrelsen Gunnar Danielson samt riksdagsledamöterna Alvar Andersson, Göran Karlsson, Ingemar Mundebo, Yngve Persson och Carl Göran Regnéll.

Utredningen har antagit benämningen pensionsålderskommittén.

Såsom experter har departementschefen tillkallat biträdande direktören i Tjänstemännens Centralorganisation Karl-Erik Nilsson, sekreteraren i Landsorganisationen i Sverige Gustav Persson, numera kammarrättslagmannen Carl Axel Petri, numera försäkringsdomaren Sten Erik Strandberg och direktörsassistenten i Svenska Arbetsgivareföreningen Inge Svensson. Till sekreterare åt utredningen har förordnats rådmannen Börje Wilhelmsson och hovrättsassessorn Kenneth Bratthall.

F. d. byråchefen i riksförsäkringsverket Åke Kjellström har biträtt kommittén med erforderliga beräkningar. För innehållet i bilaga 1 svarar kanslisekreteraren i finansdepartementet Allan Nordin.

Under utredningsarbetets gång har Kungl. Maj:t till kommittén överlämnat vissa riksdagsskrivelser, motioner och framställningar. Kommittén har under resor till Västtyskland och Norge studerat allmän pensionering i dessa länder.

I föreliggande delbetänkande redovisar kommittén förslag till en lagstadgad sänkning av pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen, en förstärkning av standardgarantin för folkpensionärerna samt en särskild förbättring av pensionsförmånerna till personer som invalidiserats i unga år. Dessa frågor har av kommittén ansetts kunna behandlas fristående och inte böra uppehållas av kommitténs övriga uppgifter.

Kommittén har från riksförsäkringsverket inhämtat, att verket samtidigt med kommitténs betänkande framlägger förslag i anledning av ett utredningsuppdrag avseende invaliditetstillägg, invaliditetsersättning och vårdbidrag.

Kommittén avser att i ett kommande betänkande redovisa sina överväganden beträffande de återstående frågorna. Hit hör större flexibilitet i fråga om tidpunkten för pensioneringen, standardsäkring av pensions-

systemet och ändrade regler för avgiftsfinansieringen av pensionssystemen.

Ledamöterna Andersson, Mundebo och Regnéll har avgivit reservationer. Ledamoten Yngve Persson och experten Svensson har avgivit särskilda yttranden.

Stockholm i februari 1974

Liss Granqvist

Alvar Andersson *Gunnar Danielson*

Göran Karlsson *Ingemar Mundebo*

Yngve Persson *Carl Göran Regnéll*

/Börje Wilhelmsson, Kenneth Bratthall

Innehåll

Sammanfattning

Pensionsålderskommittén behandlar i betänkandet en rad viktiga frågor om den allmänna pensioneringens utformning. Kommittén föreslår att den allmänna pensionsåldern den 1 januari 1976 sänks till 65 år. Denna stora reform bör enligt kommitténs uppfattning förenas med pensionsreformer som även medför påtagliga förbättringar för dem som redan är pensionärer. På grund härav framlägger kommittén förslag om väsentliga förbättringar inom folkpensioneringen. Enligt kommitténs mening bör dessa pensionsförbättringar utformas som en allmän höjning av folkpensionens grundbelopp för alla folkpensionärer kompletterad med särskilda pensionshöjningar för dem som inte kunnat förvärva ATP eller har låga ATP-belopp. Därutöver föreslår kommittén särskilda förbättringar av förtidspensionerna med särskild inriktning på dem som invalidiserats i unga år. Vid avvägningen av pensionsförbättringarna har kommittén tagit hänsyn till önskemålet att utjämna relationen mellan giftas och ogiftas folkpensionsförmåner.

Från dessa utgångspunkter framlägger kommittén förslag om att folkpensioneringens grundförmåner den 1 januari 1975 höjs från 90 % till 95 % av basbeloppet för ensam pensionär och från 140 % till 155 % av basbeloppet för pensionärspar. Beträffande pensionstillskotten för dem som saknar ATP eller har låga ATP-belopp föreslås att tillskottens årliga höjning fr. o. m. den 1 juli 1976 blir 4 % av basbeloppet för ensam pensionär och för var och en av två makar i stället för som nu 3 %. Den garantinivå som pensionstillskotten skall ge höjs successivt från 30 % till 45 % av basbeloppet. De sålunda höjda pensionstillskotten fördubblas för förtidspensionärerna, vilket får särskild betydelse för dem som invalidiserats i unga år. Pensionstillskottens garantinivå för förtidspensionärer stiger successivt till 90 % av basbeloppet. Pensionstillskotten skall enligt detta mönster stiga under tiden fram t. o. m. den 1 juli 1981.

Kommitténs förslag innebär att folkpensionens grundbelopp för ålderspension, som f. n. är 90 % resp. 140 % av basbeloppet, fr. o. m. den 1 januari 1975 för år räknat ökar från 7 290 kr. till 7 695 kr. för ensam pensionär och från 11 340 kr. till 12 555 kr. för pensionärspar. För dem som saknar ATP eller har låga ATP-belopp tillkommer pensionstillskotten som den 1 juli i år uppgår till ca 1 450 kr. och den 1 juli 1975 skall utgöra ca 1 700 kr, för ensam pensionär och för var och en av två makar. Kommitténs förslag innebär att dessa pensionstillskott den 1 juli 1976

stiger ytterligare till 2 025 kr. och för förtidspensionärer till 4 050 kr. för att därefter fortsätta att stiga under en femårsperiod. Samtliga belopp är indexreglerade och här beräknade efter nuvarande basbelopp 8 100 kr. Till de nämnda pensionsbeloppen kommer inkomstprövade kommunala bostadstillägg, som från den 1 januari 1976 skall utgå redan från 65 års ålder vid ålderspension. I fråga om bostadstilläggen uttalar sig kommittén för en mildring av inkomstprövningsreglerna. Samtidigt med kommitténs betänkande redovisar riksförsäkringsverket ett utredningsuppdrag om särskilda förbättringar av invaliditetsersättningar m. m. inom folkpensioneringen fr. o. m. den 1 juli 1975.

I följande tabell redovisas omfattningen av de pensionsreformer kommittén föreslår, räknat på nuvarande basbelopp.

Reformförslag	Ikraft-trädande	Kostnad i milj. kr. jämfört med föregående år			
		1975	1976	1977	1978
1. Folkpensionens grundbelopp höjs från 90 % till 95 % av basbeloppet för ensam pensionär och från 140 % till 155 % av basbeloppet för pensionärspar	1/1-75	700			
2. Pensionsåldern sänks till 65 år	1/1-76		1 540	60	70
3. Pensionstillskottens årliga höjning ökas från 3 % till 4 % av basbeloppet. Garantinivån höjs successivt från 30 % till 45 % av basbeloppet	1/7-76		65	135	145
4. De ökade pensionstillskotten fördubblas för förtidspensionärer med en successiv höjning av garantinivån till 90 % av basbeloppet	1/7-76		120	140	35

Den sammanlagda reformkostnaden för kommitténs förslag uppgår således till omkring 3 000 milj. kr., fördelad med ungefär lika belopp på pensionsåldersreformen och de övriga folkpensionsreformerna.

Av de angivna beloppen avser 2 140 milj. kr. statens folkpensionskostnader, 100 milj. kr. kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg och 770 milj. kr. ATP. Av det under punkt 1. i tabellen nämnda beloppet 700 milj. kr. motsvarar 350 milj. kr. kostnaden för uppföljning av det särskilda pensionstillägg för år 1974 som beslutats i avvaktan på kommitténs förslag. Av beloppet under punkt 2. för år 1976 avser 800 milj. kr. folkpensioneringen, 100 milj. kr. kommunala bostadstillägg och 640 milj. kr. ATP. Beloppen under punkt 2. för åren 1977 och 1978 avser ATP. De under punkterna 3. och 4. redovisade beloppen avser helt statens kostnader för folkpensioneringen.

För att finansiera de föreslagna folkpensionsreformerna föreslår kommittén en höjning av arbetsgivarnas och egenföretagarnas socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen. Merkostnaderna för ATP till följd av den sänkta pensionsåldern föreslås finansierade genom en höjning av ATP-avgiften. Kommittén har med hänsyn till reformkostnadernas storlek eftersträvat att fördela kostnadsökningen över några år. Socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen föreslås höjd från 3,3 % till 3,6 %

år 1975 och till 4,5 % år 1976. ATP-avgiften föreslås höjd med 0,75 % till 11,75 % för perioden 1976–1979. Beträffande finansieringen föreligger vissa reservationer.

Kommittén kommer i ett senare betänkande att redovisa sina överväganden om bl. a. en flexibel pensioneringstidpunkt för ålderspension, standardsäkring av tilläggspensioneringen och möjligheterna att införa enhetliga regler för avgiftsunderlagens beräkning inom socialförsäkringarna.

Författningsförslag

1 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas att 3 kap. 3 §, 4 kap. 3 §, 6 kap. 1 och 2 §§, 7 kap. 1 och 4 §§, 8 kap. 1 och 4 §§, 9 kap. 1 och 3 §§, 11 kap. 6 §, 12 kap. 1 och 2 §§, 13 kap. 1, 2 och 3 §§, 15 kap. 1 §, 16 kap. 5 § samt 19 kap. 2 och 4 a §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
3 kap.	
3 § Försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension enligt denna lag eller under månaden närmast före den, varunder han uppnått *sextiosju* års ålder, åtnjutit sådan pension, har ej rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt *sextiosju* år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension enligt denna lag, må sjukpenning utgå för högst etthundraåttio dagar.	3 § Försäkrad, som åtnjuter hel förtidspension enligt denna lag eller under månaden närmast före den, varunder han uppnått *sextiofem* års ålder, åtnjutit sådan pension, har ej rätt till sjukpenning. För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt *sextiofem* år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension enligt denna lag, må sjukpenning utgå för högst etthundraåttio dagar.
Ej må försäkrad på grund av vad i 1 § andra stycket stadgas uppbära sjukpenning för tid efter den månad, varunder han fyller *sextiosju* år.	Ej må försäkrad på grund av vad i 1 § andra stycket stadgas uppbära sjukpenning för tid efter den månad, varunder han fyller *sextiofem* år.
4 kap.	
3 § För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt *sextiosju* år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension enligt	3 § För tid efter ingången av den månad, varunder försäkrad fyllt *sextiofem* år eller dessförinnan börjat åtnjuta ålderspension

[1] Lagen omtryckt SFS 1973:908.

Nuvarande lydelse

denna lag, må ersättning för sjukhusvård utgå för högst trehundrasextiofem dagar. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning för tid, varunder den försäkrade åtnjuter hel förtidspension och skall med sådan tid jämställas efterföljande tid, därest förtidspensionen upphört att utgå med månaden näst före den, varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år.

Föreslagen lydelse

enligt denna lag, må ersättning för sjukhusvård utgå för högst trehundrasextiofem dagar. Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning för tid, varunder den försäkrade åtnjuter hel förtidspension, och skall med sådan tid jämställas efterföljande tid, därest förtidspensionen upphört att utgå med månaden näst före den, varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år.

6 kap.

1 § Rätt till folkpension i form av ålderspension tillkommer försäkrad från och med den månad, varunder han fyller *sextiosju* år.

På särskild framställning av försäkrad utgår ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller *sextiosju* år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextiotre års ålder. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå till försäkrad, som äger komma i åtnjutande av tilläggspension enligt 12 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör framställning enligt nämnda lagrum.

Framställning på grund varav ålderspension utgår för tid före den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år må återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Sådan återkallelse gäller ej för försäkrad, som åtnjuter tilläggspension enligt 12 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör återkallelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket. Har försäkrad sedan återkallelse skett gjort förnyad framställning enligt andra stycket må denna framställning icke återkallas.

1 § Rätt till folkpension i form av ålderspension tillkommer försäkrad från och med den månad, varunder han fyller *sextiofem* år.

På särskild framställning av försäkrad utgår ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller *sextiofem* år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextiotre års ålder. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå till försäkrad, som äger komma i åtnjutande av tilläggspension enligt 12 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör framställning enligt nämnda lagrum.

Framställning på grund varav ålderspension utgår för tid före den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år må återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Sådan återkallelse gäller ej för försäkrad, som åtnjuter tilläggspension enligt 12 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör återkallelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket. Har försäkrad sedan återkallelse skett gjort förnyad framställning enligt andra stycket må denna framställning icke återkallas.

Nuvarande lydelse

2 § Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra och tredje styckena sägs, för år räknat *nittio* procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *sjuttio* procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar av hel förtidspension eller halv förtidspension, utgår dock ålderspension i förra fallet med *sjuttiosex* och *två tredjedels* och i senare fallet med *åttio* procent av basbeloppet.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år, skall pensionen, där ej annat följer av vad i tredje stycket sägs, minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit tilläggspension i form av ålderspension eller icke varit berättigad till folkpension.

Om ålderspension upphört efter återkallelse enligt 1 § tredje styc-

Föreslagen lydelse

2 § Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra och tredje styckena sägs, för år räknat *nittiofem* procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *sjuttiosju och en halv* procent av basbeloppet. Åtnjuter maken enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket två tredjedelar av hel förtidspension eller halv förtidspension, utgår dock ålderspension i förra fallet med *åttiotre* och *en tredjedels* och i senare fallet med *åttiosex och en fjärdedels* procent av basbeloppet.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år, skall pensionen, där ej annat följer av vad i tredje stycket sägs, minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit tilläggspension i form av ålderspension eller icke varit berättigad till folkpension.

Om ålderspension upphört efter återkallelse enligt 1 § tredje styc-

Nuvarande lydelse

ket, skall senare utgående ålderspension minskas med sex tiondels procent för varje månad som ålderspension utgått samt sex tiondels procent för varje månad, som då ålderspensionen åter börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år. Börjar pensionen åter utgå senare än från och med sistnämnda månad, skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken pensionen tidigare utgått.

Föreslagen lydelse

ket, skall senare utgående ålderspension minskas med sex tiondels procent för varje månad som ålderspension utgått samt sex tiondels procent för varje månad, som då ålderspensionen åter börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år. Börjar pensionen åter utgå senare än från och med sistnämnda månad, skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken pensionen tidigare utgått.

7 kap.

1 § Rätt till folkpension i form av förtidspension tillkommer försäkrad, som fyllt sexton år och som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller *sextiosju* år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

Rätt till – – – till stöd.

Kan nedsättning – – – beträffande sjukbidrag.

4 § Hel förtidspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket sägs, för år räknat *nittio* eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket, *sjuttio* procent av basbeloppet. Åtnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning av pension hel förtidspension

1 § Rätt till folkpension i form av förtidspension tillkommer försäkrad, som fyllt sexton år och som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller *sextiofem* år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig.

Rätt till – – – till stöd.

Kan nedsättning – – – beträffande sjukbidrag.

4 § Hel förtidspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket sägs, för år räknat *nittiofem* eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 6 kap. 1 § första stycket *sjuttiosju och en halv* procent av basbeloppet. Åtnjuta båda makarna förtidspension och är pensionen för endera eller båda sådan som i 2 § andra eller tredje stycket sägs, skall dock vid beräkning

Nuvarande lydelse

utgöra, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, *sjuttiosex* och *två tredjedels* och, om halv förtidspension utgår till denne, *åttio* procent av basbeloppet.

Om förtidspension – – – ålderspensionen utgått.

Föreslagen lydelse

av pension hel förtidspension utgöra, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, *åttiotre* och *en tredjedels* och, om halv förtidspension utgår till denne, *åttiosex och en fjärdedels* procent av basbeloppet.

Om förtidspension – – – ålderspensionen utgått.

8 kap.

1 § Rätt till folkpension i form av ä n k e p e n s i o n tillkommer änka, som ej åtnjuter folkpension i form av ålderspension, för tid före den månad då hon fyller *sextiosju* år, därest hon

a) har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under sexton år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; eller

b) vid makens död fyllt trettiosex år och varit gift med honom minst fem år.

Upphör rätt – – – nämnda tidpunkt.

4 § Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, för år räknat *nittio* procent av basbeloppet.

Utgår änkepension – – – understiger femtio.

Om änkepension – – – ålderspensionen utgått.

1 § Rätt till folkpension i form av ä n k e p e n s i o n tillkommer änka, som ej åtnjuter folkpension i form av ålderspension, för tid före den månad då hon fyller *sextiofem* år, därest hon

a) har vårdnaden om och stadigvarande sammanbor med barn under sexton år, som vid makens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan; eller

b) vid makens död fyllt trettiosex år och varit gift med honom minst fem år.

Upphör rätt – – – nämnda tidpunkt.

4 § Änkepension utgör, där ej annat följer av vad nedan sägs, för år räknat *nittiofem* procent av basbeloppet.

Utgår änkepension – – – understiger femtio.

Om änkepension – – – ålderspensionen utgått.

9 kap.

1 § Till ålderspension eller förtidspension utgår b a r n t i l l l ä g g för varje barn under sexton år till försäkrad eller försäkrads hustru, därest den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med bar-

1 § Till ålderspension eller förtidspension utgår b a r n t i l l l ä g g för varje barn under sexton år till försäkrad eller försäkrads hustru, därest den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Barn-

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
net. Barntillägg enligt vad nu sagts utgives ej till ålderspension, som den försäkrade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller *sextiosju* år, eller till pension, som tillkommer gift kvinna.	tillägg enligt vad nu sagts utgives ej till ålderspension, som den försäkrade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller *sextiofem* år, eller till pension, som tillkommer gift kvinna.
Barntillägg till – – – hel förtidspension.	Barntillägg till – – – hel förtidspension.
Åtnjuter den – – – halva basbeloppet.	Åtnjuter den – – – halva basbeloppet.
3 § Åtnjuter försäkrad som avses i 2 § första stycket andra punkten eller andra stycket icke pension enligt denna lag, äger han, därest han fyllt sexton år, rätt till invaliditetsersättning för tid före den månad då han fyller *sextiosju* år.	3 § Åtnjuter försäkrad som avses i 2 § första stycket andra punkten eller andra stycket icke pension enligt denna lag, äger han, därest han fyllt sexton år, rätt till invaliditetsersättning för tid före den månad då han fyller *sextiofem* år.
Invaliditetsersättning må – – – viss tid.	Invaliditetsersättning må – – – viss tid.
Invaliditetsersättning till – – – av basbeloppet.	Invaliditetsersättning till – – – av basbeloppet.

11 kap.

6 § För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. I den mån pensionsgrundande inkomst härrör från inkomst av annat förvärvsarbete må dock pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade endast såvida tilläggspensionsavgift enligt 19 kap. 3 § för året till fullo erlagts inom föreskriven tid. Utan hinder av att sådan avgiftsbetalning icke skett skall pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade för *det* år varunder han fyllt *sextiofem* år eller, där den försäkrade eller efterlevande till honom ansöker om pension enligt denna lag för tid före det år varunder den försäkrade skulle uppnå *sextiosju* års	6 § För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställts för försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. I den mån pensionsgrundande inkomst härrör från inkomst av annat förvärvsarbete må dock pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade endast såvida tilläggspensionsavgift enligt 19 kap. 3 § för året till fullo erlagts inom föreskriven tid. Utan hinder av att sådan avgiftsbetalning icke skett skall pensionspoäng tillgodoräknas den försäkrade för *de* år varunder han fyllt *sextiotre, sextiofyra och sextiofem* år eller, där den försäkrade eller efterlevande till honom ansöker om pension enligt denna lag för tid före det år varunder den försäkrade skulle uppnå *sextiofem*

Nuvarande lydelse

ålder, för de båda år som närmast föregått det då pension vid bifall till ansökningen skulle börja utgå. Pensionspoäng skall vidare alltid tillgodoräknas för pensionsgrundande inkomst härrörande från inkomst som avses i 3 § första stycket d).

Pensionspoäng som – – – två decimaler.

För år,– – – samma år.

Föreslagen lydelse

års ålder, för de båda år som närmast föregått det då pension vid bifall till ansökningen skulle börja utgå. Pensionspoäng skall vidare alltid tillgodoräknas för pensionsgrundande inkomst härrörande från inkomst som avses i 3 § första stycket d).

Pensionspoäng som – – – två decimaler.

För år, – – – samma år.

12 kap.

1 § Rätt till tilläggspension i form av ålderspension tillkommer försäkrad från och med den månad, varunder han fyller *sextiosju* år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre år.

På särskild framställning av försäkrad utgår under förutsättning som i första stycket sägs, ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller *sextiosju* år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextiotre års ålder. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå till försäkrad, som äger komma i åtnjutande av folkpension enligt 6 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör framställning enligt nämnda lagrum.

Framställning om ålderspension för tid före den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år må återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Sådan återkallelse gäller ej för försäkrad, som åtnjuter folkpension enligt 6 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör återkallelse enligt 6 kap. 1 § tredje stycket. Har försäkrad sedan återkallelse skett

1 § Rätt till tilläggspension i form av ålderspension tillkommer försäkrad från och med den månad, varunder han fyller *sextiofem* år, under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats honom för minst tre år.

På särskild framställning av försäkrad utgår, under förutsättning som i första stycket sägs, ålderspension för tid före den månad, varunder han fyller *sextiofem* år, dock tidigast från och med den månad, då han uppnår sextiotre års ålder. Pension enligt vad nu sagts må ej utgå till försäkrad, som äger komma i åtnjutande av folkpension enligt 6 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör framställning enligt nämnda lagrum.

Framställning om ålderspension för tid före den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år må återkallas med verkan från nästa månadsskifte. Sådan återkallelse gäller ej för försäkrad, som åtnjuter folkpension enligt 6 kap. 1 § andra stycket, med mindre han tillika gör återkallelse enligt 6 kap. 1 § tredje stycket. Har försäkrad sedan återkallelse skett

Nuvarande lydelse

gjort förnyad framställning enligt andra stycket må denna framställning icke återkallas.

2 § Ålderspension utgör, – – – talet trettio.

Har undantagande – – – den försäkrade.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år, skall pensionen, där ej annat följer av fjärde stycket, minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit folkpension eller icke varit berättigad till tilläggspension i form av ålderspension.

Om ålderspension upphört efter återkallelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket, skall senare utgående ålderspension minskas med sex tiondels procent för varje månad som ålderspension utgått samt sex tiondels procent för varje månad, som då ålderspensionen åter börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år. Börjar pensionen åter utgå efter ingången av den månad varunder den försäkrade fyllt *sextiosju* år

Föreslagen lydelse

gjort förnyad framställning enligt andra stycket må denna framställning icke återkallas.

2 § Ålderspension utgör, – – – talet trettio.

Har undantagande – – – den försäkrade.

Börjar ålderspension utgå tidigare än från och med den månad, varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år, skall pensionen, där ej annat följer av fjärde stycket, minskas med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år. Om pensionen börjar utgå senare än från och med sistnämnda månad, ökas pensionen med sex tiondels procent för varje månad, som då pensionen börjar utgå förflutit från ingången av den månad varunder den försäkrade uppnådde nämnda ålder; härvid må hänsyn dock ej tagas till tid efter ingången av den månad, under vilken den försäkrade fyllt sjuttio år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit folkpension eller icke varit berättigad till tilläggspension i form av ålderspension.

Om ålderspension upphört efter återkallelse enligt 12 kap. 1 § tredje stycket, skall senare utgående ålderspension minskas med sex tiondels procent för varje månad som ålderspension utgått samt sex tiondels procent för varje månad, som då ålderspensionen åter börjar utgå återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år. Börjar pensionen åter utgå efter ingången av den månad varunder den försäkrade fyllt *sextiofem* år

Nuvarande lydelse

skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken pensionen tidigare utgått.

Föreslagen lydelse

skall pensionen minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken pensionen tidigare utgått.

13 kap.

1 § Rätt till tilläggspension i form av förtidspension tillkommer enligt vad nedan sägs försäkrad, som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller *sextiosju* år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat. Även om nedsättning av arbetsförmågan som nyss sagts icke föreligger, skall äldre försäkrad under de närmare förutsättningar som angivas i 7 kap. 1 § andra stycket äga rätt till förtidspension, därest han är varaktigt arbetslös.

Kan nedsättning – – – beträffande sjukbidrag.

Vad i – – – detta kapitel.

2 § Uppgår den – – – för fastställandet.

Hel förtidspension motsvarar den tilläggspension i form av ålderspension, som skulle tillkomma den försäkrade, därest sådan pension skulle börja utgå från och med den månad varunder han fyller *sextiosju* år. Härvid skall ålderspensionen beräknas under antagande att den försäkrade för varje år från och med det då förtids-

1 § Rätt till tilläggspension i form av förtidspension tillkommer enligt vad nedan sägs försäkrad, som ej åtnjuter ålderspension enligt denna lag, för tid före den månad, då han fyller *sextiofem* år, därest hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig samt den försäkrade äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, varunder pensionsfallet inträffat. Även om nedsättning av arbetsförmågan som nyss sagts icke föreligger, skall äldre försäkrad under de närmare förutsättningar som angivas i 7 kap. 1 § andra stycket äga rätt till förtidspension, därest han är varaktigt arbetslös.

Kan nedsättning – – – beträffande sjukbidrag.

Vad i – – – detta kapital.

2 § Uppgår den – – – för fastställandet.

Hel förtidspension motsvarar den tilläggspension i form av ålderspension, som skulle tillkomma den försäkrade, därest sådan pension skulle börja utgå från och med den månad varunder han fyller *sextiofem* år. Härvid skall ålderspensionen beräknas under antagande att den försäkrade för varje år från och med det då förtids-

Nuvarande lydelse

pensionen börjar utgå till och med det då han uppnår sextiofem års ålder tillgodoräknats pensionspoäng motsvarande medeltalet av de pensionspoängtal, vilka tillgodoräknats honom under de fyra år som närmast föregått det år då pensionsfallet inträffade eller, om pensionen därigenom blir större, under samtliga år från och med det då han fyllt sexton år till och med det som närmast föregått pensionsfallet. Vid beräkningen av nämnda medeltal bortses från de år intill ett antal av hälften, för vilka pensionspoäng ej tillgodoräknats den försäkrade eller för vilka poängtalet är lägst.

Pension enligt denna paragraf må ej utgå, om undantagande enligt 11 kap. 7 § ägde giltighet för den försäkrade då pensionsfallet inträffade samt undantagandet tillika föranlett, att den försäkrade för något av de fyra närmast föregående åren gått förlustig mer än en pensionspoäng. Ej heller må pension som nu sagts utgå, om den försäkrade vid *sextiosju* års ålder icke kan komma i åtnjutande av ålderspension enligt 12 kap.

3 § Äger den försäkrade icke komma i åtnjutande av förtidspension enligt vad i 2 § stadgas men skulle han hava varit berättigad till tilläggspension i form av ålderspension, därest han uppnått *sextiosju* års ålder det år då pensionsfallet inträffar, skall hel förtidspension utgå med belopp motsvarande vad den försäkrade i sådant fall skulle hava erhållit i ålderspension, beräknad enligt 12 kap. 2 § första och andra styckena.

Föreslagen lydelse

pensionen börjar utgå till och med det då han uppnår sextiofem års ålder tillgodoräknats pensionspoäng motsvarande medeltalet av de pensionspoängtal, vilka tillgodoräknats honom under de fyra år som närmast föregått det år då pensionsfallet inträffade eller, om pensionen därigenom blir större, under samtliga år från och med det då han fyllt sexton år till och med det som närmast föregått pensionsfallet. Vid beräkningen av nämnda medeltal bortses från de år intill ett antal av hälften, för vilka pensionspoäng ej tillgodoräknats den försäkrade eller för vilka poängtalet är lägst.

Pension enligt denna paragraf må ej utgå, om undantagande enligt 11 kap. 7 § ägde giltighet för den försäkrade då pensionsfallet inträffade samt undantagandet tillika föranlett, att den försäkrade för något av de fyra närmast föregående åren gått förlustig mer än en pensionspoäng. Ej heller må pension som nu sagts utgå, om den försäkrade vid *sextiofem* års ålder icke kan komma i åtnjutande av ålderspension enligt 12 kap.

3 § Äger den försäkrade icke komma i åtnjutande av förtidspension enligt vad i 2 § stadgas men skulle han hava varit berättigad till tilläggspension i form av ålderspension, därest han uppnått *sextiofem* års ålder det år då pensionsfallet inträffar, skall hel förtidspension utgå med belopp motsvarande vad den försäkrade i sådant fall skulle hava erhållit i ålderspension, beräknad enligt 12 kap. 2 § första och andra styckena.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

15 kap.

1 § Är försäkrad – – – äga tillämpning.

Om försäkrad – – – en poäng.

1 § Är försäkrad, – – – äga tillämpning.

Om försäkrad – – – en poäng.

För försäkrad, som är svensk medborgare och född under något av åren 1911–1924, skall vid tillämpning av 11 kap. 1 § andra stycket beräknas pensionsgrundande inkomst för det år varunder han fyllt sextiofem år även för det fall han under detta år åtnjutit ålderspension enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 12 kap. 1 § första stycket.

16 kap.

5 § Ålderspension utgår från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år eller, om han önskar att pensionen skall börja utgå tidigare eller senare, från och med den månad som angives i pensionsansökningen.

Förtidspension, barntillägg, – – – pension meddelats.

Familjepension utgår – – – dödsfallet inträffat.

Pension må – – – före ansökningsmånaden.

Vid utbetalning – – – eller 7 kap. 4 §.

5 § Ålderspension utgår från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år eller, om han önskar att pensionen skall börja utgå tidigare eller senare, från och med den månad som angives i pensionsansökningen.

Förtidspension, barntillägg – – – pension meddelats.

Familjepension utgår – – – dödsfallet inträffat.

Pension må – – – före ansökningsmånaden.

Vid utbetalning – – – eller 7 kap. 4 §.

19 kap.

2 § Försäkrad, som vid utgången av visst år är inskriven hos allmän försäkringskassa och ej fyllt *sextiosju* år och ej heller för december månad samma år åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt denna lag, skall för nämnda år till kassan erlägga s j u k f ö r s ä k r i n g s a v g i f t under förutsättning att till statlig

2 § Försäkrad, som vid utgången av visst år är inskriven hos allmän försäkringskassa och ej fyllt *sextiofem* år och ej heller för december månad samma år åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt denna lag, skall för nämnda år till kassan erlägga s j u k f ö r s ä k r i n g s a v g i f t under förutsättning att till statlig

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
inkomstskatt beskattningsbar inkomst beräknats för honom vid taxering året närmast efter det år avgiften avser.	inkomstskatt beskattningsbar inkomst beräknats för honom vid taxering året närmast efter det år avgiften avser.
4 a § Avgift till folkpensioneringen enligt 1 eller 3 § skall utgå med *tre* och *tre* tiondels procent av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas. I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt beräknas dock avgiften efter den lägre procentsats som Konungen fastställer med motsvarande tillämpning av 4 § andra stycket. Avgifterna tillföras staten.	4 a § Avgift till folkpensioneringen enligt 1 eller 3 § skall utgå med *fyra* och *fem* tiondels procent av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas. I fråga om sådan arbetstagare hos redare som avses i 1 § första stycket förordningen (1958:295) om sjömansskatt beräknas dock avgiften efter den lägre procentsats som Konungen fastställer med motsvarande tillämpning av 4 § andra stycket. Avgifterna tillföras staten.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1975 såvitt avser 6 kap. 2 § första stycket, 7 kap. 4 §, 8 kap. 4 § och 19 kap. 4 a § samt i övrigt den 1 januari 1976.

2. För försäkrad, som fyllt 65 år under år 1974 eller 1975 och som icke vid sistnämnda års utgång åtnjutit ålderspension eller hel förtidspension, räknas de i 3 kap. 3 § första stycket och 4 kap. 3 § angivna högsta antalen dagar från och med den 1 januari 1976.

3. Bestämmelserna i 11 kap. 6 § första stycket om tillgodoräknande av pensionspoäng för år, för vilka tilläggspensionsavgift icke till fullo erlagts inom föreskriven tid, tillämpas för försäkrad som efter den 31 december 1975 uppnår 65 års ålder även för år före 1976.

4. Har försäkrad vid 1975 års utgång åtnjutit pension med minskat belopp på grund av att för honom utgått ålderspension för tid före den månad varunder han fyllt 67 år, skall pension som avses i 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket, 7 kap. 4 § andra stycket, 8 kap. 4 § tredje stycket, 12 kap. 2 § tredje eller fjärde stycket eller 13 kap. 4 § minskas i enlighet med dessa lagrums lydelse före den 1 januari 1976.

För den som är född under något av åren 1909–1912 skall dock minskning icke ske med högre belopp än som motsvarar det antal månader varunder pension utgått före den 1 januari 1976 jämte varje månad som därefter må återstå till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller 65 år eller återkallar sin framställning om ålderspension.

5. Vid beräkning av ökning av ålderspension enligt 6 kap. 2 § andra stycket eller 12 kap. 2 § tredje stycket gäller följande. För försäkrad som den 1 januari 1976 ej fyllt 67 år och för vilken ålderspension börjar utgå senare än från och med den månad varunder han fyller 65 år tages vid ökningens beräkning ej hänsyn till tid före den 1 januari 1976. För

försäkrad som före den 1 januari 1976 fyllt 67 år och som ej tidigare åtnjutit ålderspension beräknas ökningen med tillämpning av lagrummen i deras äldre lydelse.

6. I fråga om sjukförsäkringsavgift enligt 19 kap. 2 § som avser tid före den 1 januari 1976 gäller nämnda paragraf i sin äldre lydelse.

7. Avgift till folkpensioneringen enligt 19 kap. 1 eller 3 § skall utgå för år 1975 med tre och sex tiondels procent av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas. I fråga om avgift som avser tid före den 1 januari 1975 gäller 19 kap. 4 a § i sin äldre lydelse.

2 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1969:205) om pensionstillskott

Härigenom förordnas

dels att 2 och 3 §§ lagen (1969:205) om pensionstillskott skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 2 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §[1]	
Pensionstillskott utgör *trettio* procent av basbeloppet, om ej annat följer av bestämmelserna nedan i denna paragraf.	Pensionstillskott *till ålderspension eller änkepension* utgör *fyrtiofem* procent av basbeloppet, om ej annat följer av bestämmelserna nedan i denna paragraf.
Under nedannämnda tider skall pensionstillskottet utgöra *den 1 juli 1969–den 30 juni 1970 tre,* *den 1 juli 1970–den 30 juni 1971 sex,* *den 1 juli 1971–den 30 juni 1972 nio,* *den 1 juli 1972–den 30 juni 1973 tolv,* *den 1 juli 1973–den 30 juni 1974 femton,* *den 1 juli 1974–den 30 juni 1975 aderton,* *den 1 juli 1975–den 30 juni 1976 tjugoen,*	Under nedannämnda tider skall pensionstillskottet *till ålderspension eller änkepension* utgöra
den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 *tjugofyra,*	den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 *tjugofem,*

[1] Senaste lydelse SFS 1970:187.

Nuvarande lydelse

den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 *tjugosju* procent av basbeloppet.

Pensionstillskott till ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott till förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension, utgör motsvarande andel av pensionstillskott som anges i första eller andra stycket. Pensionstillskott till förtidspension, som utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 6 kap. 1 § tredje stycket lagen om allmän försäkring upphört att utgå, skall minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken ålderspensionen utgått.

Pensionstillskott till änkepension, – – – motsvarande mån.

Föreslagen lydelse

den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 *tjugonio,*

den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 trettiotre,

den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 trettiosju,

den 1 juli 1980–den 30 juni 1981 fyrtioen procent av basbeloppet.

Pensionstillskott till ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år, utgör det belopp som framkommer om de i första eller andra stycket angivna procenttalen minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen skall minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring.

Pensionstillskott till änkepension, – – – motsvarande mån.

2 a §

Pensionstillskott till förtidspension utgör nittio procent av basbeloppet, om ej annat följer av bestämmelserna nedan i denna para-

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	graf.
	Under nedannämnda tider skall pensionstillskott till förtidspension utgöra
	den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 femtio,
	den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 femtioåtta,
	den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 sextiosex,
	den 1 juli 1979–den 30 juni 1980 sjuttiofyra,
	den 1 juli 1980–den 30 juni 1981 åttiotvå procent av basbeloppet.
	Pensionstillskott till förtidspension, som enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension, utgör motsvarande andel av pensionstillskott som anges i första eller andra stycket. Pensionstillskott till förtidspension, som utgår för tid efter det att ålderspension med stöd av 6 kap. 1 § tredje stycket lagen om allmän försäkring upphört att utgå, skall minskas med sex tiondels procent för varje månad under vilken ålderspensionen utgått.
3 §[2]	
Pensionstillskott utgår ej i den mån det tillsammans med vad den försäkrade har rätt att uppbära i tilläggspension i form av ålderspension, *förtidspension* och änkepension överstiger vid	Pensionstillskott utgår ej i den mån det tillsammans med vad den försäkrade har rätt att uppbära i tilläggspension i form av ålderspension och änkepension överstiger vid
ålderspension, som börjat utgå från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år, *trettio* procent av basbeloppet,	ålderspension, som börjat utgå från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år, *under tiden*

[2] Senaste lydelse SFS 1971:276.

Nuvarande lydelse

ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiosju* år, det belopp som framkommer om *trettio procent av basbeloppet* minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring,

förtidspension trettio procent av basbeloppet eller, om den enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension eller enligt 7 kap. 4 § andra stycket samma lag eljest utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om trettio procent av basbeloppet minskas i motsvarande mån,

änkepension *trettio procent av basbeloppet* eller, om den enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om *trettio procent av basbeloppet* minskas i motsvarande mån.

Föreslagen lydelse

den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 trettiofyra,

den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 trettioåtta,

den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 fyrtiotvå

samt från och med den 1 juli 1979 fyrtiofem procent av basbeloppet;

ålderspension, som börjat utgå tidigare eller senare än från och med den månad varunder den försäkrade fyller *sextiofem* år, det belopp som framkommer om *ovan nämnda procenttal* minskas eller ökas i motsvarande mån som pensionen minskas eller ökas enligt 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring;

änkepension *ovan för olika tider angivna procenttal* eller, om den enligt 8 kap. 4 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om *nämnda procenttal* minskas i motsvarande mån.

Har försäkrad rätt att uppbära tilläggspension i form av förtidspension utgår ej pensionstillskott i den mån det tillsammans med tilläggspensionen överstiger under tiden

den 1 juli 1976–den 30 juni 1977 sextioåtta,

den 1 juli 1977–den 30 juni 1978 sjuttiosex,

den 1 juli 1978–den 30 juni 1979 åttiofyra

samt från och med den 1 juli 1979 nittio procent av basbeloppet eller om förtidspensionen enligt 7 kap. 2 § andra eller tredje stycket lagen om allmän försäkring utgår med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension eller

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	enligt 7 kap. 4 § andra stycket samma lag eljest utgår med minskat belopp, det belopp som framkommer om nämnda procenttal minskas i motsvarande mån.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om pensionstillskott för tid före ikraftträdandet.

3. Har pension minskats eller ökats med tillämpning av punkten 4 eller 5 övergångsbestämmelserna till lagen ( ) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring skall pensionstillskott till pensionen minskas eller ökas i motsvarande mån.

3 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

Härigenom förordnas att 1 och 3 §§ lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension[1] skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Hustrutillägg tillkommer för tid före den månad, då hustrun fyller *sextiosju* år, hustru till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, därest hustrun fyllt sextio år och själv ej åtnjuter folkpension och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl äro därtill, må hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år.	Hustrutillägg tillkommer för tid före den månad, då hustrun fyller *sextiofem* år, hustru till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, därest hustrun fyllt sextio år och själv ej åtnjuter folkpension och makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl äro därtill, må hustrutillägg utgå, oaktat hustrun ej fyllt sextio år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år.
Hustrutillägg skall, där ej annat följer av vad i 4 § stadgas, för år räknat motsvara skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar jämte två pensionstillskott enligt lagen om pensionstillskott samt å andra sidan folkpension i form av ålderspension till ogift jämte ett sådant pensionstillskott, ålderspensio-	Hustrutillägg skall, där ej annat följer av vad i 4 § stadgas, för år räknat motsvara skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda beloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar jämte två pensionstillskott *till ålderspension* enligt lagen om pensionstillskott samt å andra sidan folkpension i form av ålderspension till ogift jämte ett sådant pensionstillskott,

[1] Lagen omtryckt SFS 1973:909.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
nerna och pensionstillskotten beräknade för år och under förutsättning att de börjat utgå från och med den månad varunder den pensionsberättigade fyllt *sextiosju* år.	ålderspensionerna och pensionstillskotten beräknade för år och under förutsättning att de börjat utgå från och med den månad varunder den pensionsberättigade fyllt *sextiofem* år.
3 §	
Hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg må ej utgå till ålderspension, som den till sådan pension berättigade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller *sextiosju* år.	Hustrutillägg eller kommunalt bostadstillägg må ej utgå till ålderspension, som den till sådan pension berättigade åtnjuter för tid före den månad varunder han fyller *sextiofem* år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

4 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring

Härigenom förordnas att 16 och 20 §§ lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
16 §[1]	
Har olycksfall eller inverkan, som avses i 6 §, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst en tiondel, utgives under tiden livränta till den skadade. Medför samma olycksfall eller inverkan ånyo sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger den skadade dock icke uppbära livräntan under sjukdomstiden. Livräntan beräknas på grundval av den skadades årliga arbetsförtjänst, i förekommande fall nedsatt efter vad i tredje stycket sägs, (ersättningsunderlaget) samt utgår för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiosju* år, med belopp som för år räknat motsvarar	Har olycksfall eller inverkan, som avses i 6 §, efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst en tiondel, utgives under tiden livränta till den skadade. Medför samma olycksfall eller inverkan ånyo sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger den skadade dock icke uppbära livräntan under sjukdomstiden. Livräntan beräknas på grundval av den skadades årliga arbetsförtjänst, i förekommande fall nedsatt efter vad i tredje stycket sägs, (ersättningsunderlaget) samt utgår för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiofem* år, med belopp som för år räknat motsvarar
a) vid förlust av arbetsförmå-	a) vid förlust av arbetsförmå-

[1] Senaste lydelse SFS 1967:916.

Nuvarande lydelse

gan: elva tolftedelar av ersättningsunderlaget,

b) vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolftedel av detta, och

c) vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar: den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen.

För tid från och med den månad, under vilken skadad fyllt *sextiosju* år, utgör livräntan tre fjärdedelar av det belopp, vartill livräntan skall beräknas jämlikt första stycket.

Vid fastställande – – – till hälften.

På ansökan – – – av Konungen.

Föreslagen lydelse

gan: elva tolftedelar av ersättningsunderlaget,

b) vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolftedel av detta, och

c) vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar: den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen.

För tid från och med den månad, under vilken skadad fyllt *sextiofem* år, utgör livräntan tre fjärdedelar av det belopp, vartill livräntan skall beräknas jämlikt första stycket.

Vid fastställande – – – till hälften.

På ansökan – – – av Konungen.

20 §[2]

Änka efter den avlidne äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift. Livräntans belopp skall för tid till och med månaden närmast före den, under vilken änkan fyller *sextiosju* år, motsvara en tredjedel och för tid därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Levde makarna åtskilda efter vunnen hemskillnad, skall livränta dock ej utgå till änkan med mindre hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Var den – – – varit trolovad.

Rätten till – – – med annan.

Efterlämnar den som avlidit änkling och kommer denne genom dödsfallet att sakna erforderligt

Änka efter den avlidne äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift. Livräntans belopp skall för tid till och med månaden närmast före den, under vilken änkan fyller *sextiofem* år, motsvara en tredjedel och för tid därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Levde makarna åtskilda efter vunnen hemskillnad, skall livränta dock ej utgå till änkan med mindre hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Var den – – – varit trolovad.

Rätten till – – – med annan.

Efterlämnar den som avlidit änkling och kommer denne genom dödsfallet att sakna erforderligt

[2] Senaste lydelse SFS 1967:916.

Nuvarande lydelse

underhåll, skall livränta tillerkännas honom efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livränta må dock utgå endast så länge änklingen lever ogift samt må för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiosju* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst.

Var den som avlidit pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag till förutvarande make, äger denne, så länge bidraget skolat utgå, erhålla livränta med belopp, som motsvarar bidraget. Livräntan må dock för tid till och med månaden närmast före den, under vilken den berättigade fyller *sextiosju* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Finnas flera – – – årliga arbetsförtjänsten.

Skall livränta, – – – i 23 §.

Föreslagen lydelse

underhåll, skall livränta tillerkännas honom efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livränta må dock utgå endast så länge änklingen lever ogift samt må för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiofem* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst.

Var den som avlidit pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag till förutvarande make, äger denne, så länge bidraget skolat utgå, erhålla livränta med belopp, som motsvarar bidraget. Livräntan må dock för tid till och med månaden närmast före den, under vilken den berättigade fyller *sextiofem* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Finnas flera – – – årliga arbetsförtjänsten.

Skall livränta, – – – i 23 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för försäkrad för vilken frågan om livränta prövats i beslut som meddelats före ikraftträdandet.

5 Förslag till
Förordning om ändring i militärersättningsförordningen (1950:261)

Härigenom förordnas att 6 § 3 mom. och 7 § 2 mom. militärersättningsförordningen (1950:261) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	6 §
3 m o m.[1] Har olycksfallet efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av denna med minst en tiondel, utgives, där ej annat följer av 5 mom., livränta under tiden till den skadade. Medför samma olycksfall ånyo sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger den skadade dock icke uppbära livräntan under sjukdomstiden. Livräntan beräknas på grundval av den skadades årliga arbetsförtjänst, i förekommande fall nedsatt efter vad i tredje stycket sägs, (ersättningsunderlaget) samt utgår för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiosju* år, med belopp som för år räknat motsvarar	3 m o m. Har olycksfallet efter upphörande av därav förorsakad sjukdom medfört under längre eller kortare tid bestående förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av denna med minst en tiondel, utgives, där ej annat följer av 5 mom., livränta under tiden till den skadade. Medför samma olycksfall ånyo sjukdom, på grund varav sjukpenning skall utgå, äger den skadade dock icke uppbära livräntan under sjukdomstiden. Livräntan beräknas på grundval av den skadades årliga arbetsförtjänst, i förekommande fall nedsatt efter vad i tredje stycket sägs, (ersättningsunderlaget) samt utgår för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiofem* år, med belopp som för år räknat motsvarar
a) vid förlust av arbetsförmågan: elva tolftedelar av ersättningsunderlaget,	a) vid förlust av arbetsförmågan: elva tolftedelar av ersättningsunderlaget,

[1] Senaste lydelse SFS 1967:918.

Nuvarande lydelse

b) vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolftedel av detta, och

c) vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar: den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen.

För tid från och med den månad, under vilken skadad fyllt *sextiosju* år, utgör livräntan tre fjärdedelar av det belopp, vartill livräntan skall beräknas jämlikt första stycket.

Vid fastställande – – – till hälften.

På ansökan – – – av Konungen.

Föreslagen lydelse

b) vid nedsättning av arbetsförmågan med minst tre tiondelar: en mot graden av nedsättningen svarande del av ersättningsunderlaget, minskad med en tolftedel av detta, och

c) vid nedsättning av arbetsförmågan med mindre än tre tiondelar: den del av två tredjedelar av ersättningsunderlaget, som svarar mot graden av nedsättningen.

För tid från och med den månad, under vilken skadad fyllt *sextiofem* år, utgör livräntan tre fjärdedelar av det belopp, vartill livräntan skall beräknas jämlikt första stycket.

Vid fastställande – – – till hälften.

På ansökan – – – av Konungen.

7 §

2 m o m.[2] Änka efter den avlidne äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift. Livräntans belopp skall för tid till och med månaden närmast före den, under vilken änkan fyller *sextiosju* år, motsvara en tredjedel och för tid därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Levde makarna åtskilda efter vunnen hemskillnad, skall livränta dock ej utgå till änkan med mindre hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Var den – – – varit trolovad.

Rätten till – – – med annan.

Efterlämnar den som avlidit änkling och kommer denne genom dödsfallet att sakna erforderligt underhåll, skall livränta tillerkän-

2 m o m. Änka efter den avlidne äger uppbära livränta, så länge hon lever ogift. Livräntans belopp skall för tid till och med månaden närmast före den, under vilken änkan fyller *sextiofem* år, motsvara en tredjedel och för tid därefter en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst. Levde makarna åtskilda efter vunnen hemskillnad, skall livränta dock ej utgå till änkan med mindre hon enligt dom eller avtal var berättigad till underhåll av den avlidne.

Var den – – – varit trolovad.

Rätten till – – – med annan.

Efterlämnar den som avlidit änkling och kommer denne genom dödsfallet att sakna erforderligt underhåll, skall livränta tillerkän-

[2] Senaste lydelse SFS 1967:918

Nuvarande lydelse

nas honom efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livränta må dock utgå endast så länge änklingen lever ogift samt må för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiosju* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst.

Var den som avlidit pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag till förutvarande make, äger denne, så länge bidraget skolat utgå, erhålla livränta med belopp, som motsvarar bidraget. Livräntan må dock för tid till och med månaden närmast före den, under vilken den berättigade fyller *sextiosju* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Finnas flera – – – årliga arbetsförtjänsten.

Skall livränta, – – – här nedan.

Föreslagen lydelse

nas honom efter vad som med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt. Livränta må dock utgå endast så länge änklingen lever ogift samt må för tid till och med månaden närmast före den, under vilken han fyller *sextiofem* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnas årliga arbetsförtjänst.

Var den som avlidit pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet å särskilda tider utgiva bidrag till förutvarande make, äger denne, så länge bidraget skolat utgå, erhålla livränta med belopp, som motsvarar bidraget. Livräntan må dock för tid till och med månaden närmast före den, under vilken den berättigade fyller *sextiofem* år, motsvara högst en tredjedel och för tid därefter högst en fjärdedel av den avlidnes årliga arbetsförtjänst.

Finnas flera – – – årliga arbetsförtjänsten.

Skall livränta, – – – här nedan.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för försäkrad för vilken frågan om livränta prövats i beslut som meddelats före ikraftträdandet.

6 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m.

Härigenom förordnas att 2 § lagen (1962:303) om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Livränta, som tillkommer skadad vars arbetsförmåga är nedsatt med minst två tiondelar eller, för tid efter utgången av den månad under vilken skadad fyller *sextiosju* år, med minst tre tiondelar, skall förhöjas med trettio procent, om skadan inträffat år 1955 eller tidigare, med tjugu procent, därest skadan inträffat något av åren 1956 eller 1957, och med tio procent, om skadan inträffat något av åren 1958 eller 1959.	Livränta, som tillkommer skadad vars arbetsförmåga är nedsatt med minst två tiondelar eller, för tid efter utgången av den månad under vilken skadad fyller *sextiofem* år, med minst tre tiondelar, skall förhöjas med trettio procent, om skadan inträffat år 1955 eller tidigare, med tjugu procent, därest skadan inträffat något av åren 1956 eller 1957, och med tio procent, om skadan inträffat något av åren 1958 eller 1959.
Livränta, som tillkommer efterlevande make eller annan i 20 § lagen om yrkesskadeförsäkring avsedd efterlevande för tid till och med den månad, under vilken den ersättningsberättigade fyller *sextiosju* år, eller barn, fader, moder eller adoptant, skall jämväl förhöjas enligt vad i första stycket sägs.	Livränta, som tillkommer efterlevande make eller annan i 20 § lagen om yrkesskadeförsäkring avsedd efterlevande för tid till och med den månad, under vilken den ersättningsberättigade fyller *sextiofem* år, eller barn, fader, moder eller adoptant, skall jämväl förhöjas enligt vad i första stycket sägs.
Har livränta – – – sagda lag.	Har livränta – – – sagda lag.
Förhöjning må – – – femtontusen kronor.	Förhöjning må – – – femtontusen kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för försäkrad för vilken frågan om livränta prövats i beslut som meddelats före ikraftträdandet.

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1955:469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.

Härigenom förordnas att 4 och 6 §§ lagen (1955:469) angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen (1916:235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
4 §	
Vid förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst tre tiondelar skall livränta till den skadade	Vid förlust av arbetsförmågan eller nedsättning av densamma med minst tre tiondelar skall livränta till den skadade
för tid till och med den månad, under vilken han fyller *sextiosju* år, beräknas på grundval av hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av de grunder, som angivas i 16 § första stycket a) eller b) och tredje stycket lagen om yrkesskadeförsäkring, samt	för tid till och med den månad, under vilken han fyller *sextiofem* år, beräknas på grundval av hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av de grunder, som angivas i 16 § första stycket a) eller b) och tredje stycket lagen om yrkesskadeförsäkring, samt
för tid efter utgången av nämnda månad utgöra hälften av det belopp som följer av vad nyss sagts.	för tid efter utgången av nämnda månad utgöra hälften av det belopp som följer av vad nyss sagts.
Är arbetsförmågan nedsatt med mindre än tre tiondelar men minst två tiondelar, skall livränta till den skadade för tid till och med den månad, under vilken han fyller *sextiosju* år, utgöra hälften av det belopp, vartill livräntan uppgår, om den beräknas på grundval av	Är arbetsförmågan nedsatt med mindre än tre tiondelar men minst två tiondelar, skall livränta till den skadade för tid till och med den månad, under vilken han fyller *sextiofem* år, utgöra hälften av det belopp, vartill livräntan uppgår, om den beräknas på grundval av

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av de i 16 § första stycket c) samt tredje stycket lagen om yrkesskadeförsäkring stadgade grunderna.	hans enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av de i 16 § första stycket c) samt tredje stycket lagen om yrkesskadeförsäkring stadgade grunderna.
Har livränta – – – jämte tillägg.	Har livränta – – – jämte tillägg.
6 §	
Livränta till efterlevande make för tid till och med den månad, under vilken maken fyller *sextiosju* år, samt till barn eller adoptivbarn skall beräknas på grundval av den avlidnes enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av, såvitt angår make, 20 och 23 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring och, beträffande barn eller adoptivbarn, 21 och 23 §§ samma lag.	Livränta till efterlevande make för tid till och med den månad, under vilken maken fyller *sextiofem* år, samt till barn eller adoptivbarn skall beräknas på grundval av den avlidnes enligt 2 § förhöjda arbetsförtjänst och med tillämpning av, såvitt angår make, 20 och 23 §§ lagen om yrkesskadeförsäkring och, beträffande barn eller adoptivbarn, 21 och 23 §§ samma lag.
Livränta till efterlevande make för tid efter utgången av den månad, under vilken maken fyllt *sextiosju* år, samt till fader, moder eller adoptant skall förhöjas med tjugu procent av livräntans belopp, dock endast såframt skadan inträffat före den 1 januari 1941.	Livränta till efterlevande make för tid efter utgången av den månad, under vilken maken fyllt *sextiofem* år, samt till fader, moder eller adoptant skall förhöjas med tjugu procent av livräntans belopp, dock endast såframt skadan inträffat före den 1 januari 1941.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för försäkrad för vilken frågan om livränta prövats i beslut som meddelats före ikraftträdandet.

8 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1950:262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring

Härigenom förordnas i fråga om förordningen (1950:262) angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring

dels att i den i 4 § intagna tabellen skall "67 år" utbytas mot "65 år",

dels att 7 och 8 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
7 §[1]	
Därest ersättning – – – omförmälda tillägg.	Därest ersättning – – – omförmälda tillägg.
Åtnjuter den skadade på grund av vad i första stycket sägs vid utgången av juni månad 1953 ersättning enligt äldre grunder, skall ersättning för efterföljande tid under vilken hans arbetsförmåga är nedsatt med minst 30 procent, dock längst intill utgången av den månad under vilken han fyller *sextiosju* år, utgöra 120 procent av ersättningens enligt de äldre bestämmelserna beräknade belopp, där ej högre ersättning skall utgå på grund av vad eljest i denna förordning stadgas.	Åtnjuter den skadade på grund av vad i första stycket sägs vid utgången av juni månad 1953 ersättning enligt äldre grunder, skall ersättning för efterföljande tid under vilken hans arbetsförmåga är nedsatt med minst 30 procent, dock längst intill utgången av den månad under vilken han fyller *sextiofem* år, utgöra 120 procent av ersättningens enligt de äldre bestämmelserna beräknade belopp, där ej högre ersättning skall utgå på grund av vad eljest i denna förordning stadgas.
Ersättning må – – – juni 1927.	Ersättning må – – – juni 1927.

[1] Senaste lydelse SFS 1953:257.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §[2]	
Livränta, som tillkommer den skadades änka, skall intill utgången av den månad, varunder hon fyller *sextiosju* år, utgöra tvåhundrasextio kronor samt därefter etthundrafemtio kronor för månad räknat och livränta till varje därtill berättigat barn eller adoptivbarn etthundratrettio kronor för månad räknat. Livräntornas sammanlagda belopp för varje månad må dock icke överstiga sexhundrafemtio kronor. Erforderliga nedsättningar skola ske i förhållande till vad på varje livräntetagare belöper.	Livränta, som tillkommer den skadades änka, skall intill utgången av den månad, varunder hon fyller *sextiofem* år, utgöra tvåhundrasextio kronor samt därefter etthundrafemtio kronor för månad räknat och livränta till varje därtill berättigat barn eller adoptivbarn etthundratrettio kronor för månad räknat. Livräntornas sammanlagda belopp för varje månad må dock icke överstiga sexhundrafemtio kronor. Erforderliga nedsättningar skola ske i förhållande till vad på varje livräntetagare belöper.
Livränta enligt – – – sexton år.	Livränta enligt – – – sexton år.
Livränta till – – – gällande beräkningsgrunder.	Livränta till – – – gällande beräkningsgrunder.
Till änka – – – sjutusentvåhundra kronor.	Till änka – – – sjutusentvåhundra kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1976. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för försäkrad för vilken frågan om livränta prövats i beslut som meddelats före ikraftträdandet.

[2] Senaste lydelse SFS 1962:305.

9 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1973:477) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggspension

Nuvarande lydelse

Vi **Gustaf Adolf**, *med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung göra veterligt: att Vi, med riksdagen, funnit gott förordna,* att den i 19 kap. 5 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring nämnda procentsatsen för uttag av avgift till försäkringen för tilläggspension skall *för år 1975 utgöra tio och tre fjärdedels procent och* för vart och ett av åren 1976–1979 *elva* procent.

Föreslagen lydelse

Härigenom förordnas, med ändring av vad som föreskrivits i lagen (1973:477) om procentsatsen för uttag av avgift under åren 1975–1979 till försäkringen för tilläggspension, att den i 19 kap. 5 § lagen (1962:381) om allmän försäkring nämnda procentsatsen för uttag av avgift till försäkringen för tilläggspension skall för vart och ett av åren 1976–1979 *utgöra elva och tre fjärdedels* procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1976.

1 Huvuddragen i gällande bestämmelser om allmän pension samt kostnaderna för den allmänna pensioneringen

1.1 Inledning

Den allmänna försäkringen omfattar *folkpension* och *tilläggspension* (ATP). Inom båda dessa pensioneringar utgår pension i form av *ålderspension, förtidspension* och *familjepension (änkepension* och *barnpension).* Dessutom förekommer inom folkpensioneringen vissa *tilläggsförmåner.*

Pensionsförmånerna från den allmänna försäkringen och flertalet av tilläggsförmånerna är angivna i procent av *basbeloppet,* vilket utgör 4 000 kr. i 1957 års penningvärde (8 100 kr. den 1 januari 1974). Basbeloppet, som fastställs för varje månad, följer på grundval av konsumentprisindex skiftningar i prisläget. Till följd härav anpassas pensionsförmånernas storlek efter penningvärdeutvecklingen.

1.2 Folkpension och tilläggsförmåner

Folkpension tillkommer i princip varje svensk medborgare som är bosatt i Sverige eller som varit mantalsskriven här för det år under vilket han fyllt 62 år och för de fem åren närmast dessförinnan. Bestämmelserna i övrigt för de olika förmånerna inom folkpensioneringen framgår av den följande framställningen.

Ålderspension utgår fr. o. m. den månad varunder den försäkrade fyller 67 år. På framställning av försäkrad kan ålderspension utgå tidigare, dock tidigast fr. o. m. den månad då han uppnår 63 års ålder. Försäkrad, som äger rätt till såväl folkpension som tilläggspension, har inte rätt till sådant förtida pensionsuttag med mindre framställningen avser båda pensionsdelarna. Pensionsuttaget kan också uppskjutas (6 kap. AFL).

Tas ålderspensionen ut i förtid, minskas pensionen med 0,6 % för varje månad som, då pensionen börjat utgå, återstår till ingången av den månad då den försäkrade fyller 67 år. Uppskjuts uttaget ökas pensionen på motsvarande sätt, dock att hänsyn härvid inte tas till tid efter den månad, under vilken den försäkrade fyller 70 år, och ej heller till tid, då den försäkrade åtnjutit tilläggspension i form av ålderspension eller inte varit berättigad till folkpension. Framställning om förtida uttag av ålderspension kan återkallas.

Ålderspension uttagen vid 67 år utgör för en ensam pensionär 90

% av basbeloppet dvs. 7 290 kr. med nuvarande basbelopp om 8 100 kr. För vardera av två makar utgör ålderspensionen 70 % av basbeloppet, dvs. f. n. 5 670 kr. (6 kap. 2 § AFL).

Vid tillämpningen av folkpensioneringens bestämmelser om ålderspension och förtidspension skall gift pensionsberättigad, som stadigvarande lever åtskild från sin make, likställas med ogift pensionsberättigad, om inte särskilda skäl föranleder till annat. Med gift pensionsberättigad likställs å andra sidan pensionsberättigad, som stadigvarande sammanbor med någon, med vilken den pensionsberättigade varit gift eller har eller har haft barn.

Förtidspension utgår till försäkrad, som fyllt 16 år, för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom, om hans arbetsförmåga på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan är nedsatt med minst hälften och nedsättningen kan anses varaktig. Kan nedsättningen av arbetsförmågan inte anses varaktig men kan den antas bli bestående avsevärd tid, har den försäkrade rätt till folkpension i form av *sjukbidrag*. Sjukbidraget är begränsat till viss tid men i övrigt gäller vad som är stadgat om förtidspension även sjukbidrag (7 kap. AFL).

Rätt till förtidspension tillkommer också arbetslös försäkrad, som fyllt 60 år och som till följd av arbetslöshet uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid sådan ersättning kan utgå eller uppburit kontant arbetsmarknadsstöd under 450 dagar. Såsom ytterligare förutsättning för rätt till förtidspension i dessa fall gäller att den försäkrades möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat tillgängligt lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften och att nedsättningen kan anses varaktig.

Förtidspensionens storlek graderas efter den försäkrades förmåga eller möjlighet att bereda sig inkomst genom arbete så, att försäkrad, vars förmåga eller möjlighet är nedsatt i sådan grad att intet eller endast ringa del därav återstår, erhåller hel förtidspension. Är förmågan eller möjligheten nedsatt i mindre grad men likväl med avsevärt mer än hälften, utgår två tredjedelar av hel förtidspension. I övriga fall utgår halv förtidspension. Vid bedömande av i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att vid den nedsättning av prestationsförmågan, varom är fråga, bereda sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. I fråga om äldre personer skall bedömningen främst avse deras förmåga och möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som de tidigare utfört eller genom annat för dem tillgängligt lämpligt arbete. Med inkomst av arbete likställs i skälig omfattning värdet av hushållsarbete i hemmet (7 kap. 3 § AFL).

Om förmågan eller möjligheten att bereda sig inkomst genom arbete väsentligt förbättrats för en försäkrad som åtnjuter förtidspension, skall pensionen indras eller minskas med hänsyn till förbättringen. Det är emellertid endast en väsentlig förbättring som medför denna effekt.

Hel förtidspension utgår med samma belopp som en ålderspension, som tas ut vid 67 års ålder.

Ålders- och förtidspension kan höjas med barntillägg, hustrutillägg, kommunalt bostadstillägg, invaliditetstillägg och pensionstillskott. De tre förstnämnda tilläggen kan dock inte utgå till ålderspension, som tagits ut före 67 års ålder, förrän denna ålder uppnåtts.

Familjepension utgår i form av änkepension och barnpension.

En änka har rätt till *änkepension* (8 kap. AFL) under förutsättning att hon inte åtnjuter ålderspension samt antingen uppnått 36 års ålder vid mannens död och varit gift med honom i minst fem år eller har vårdnaden om och stadigvarande bor tillsammans med barn under 16 år, som vid mannens död stadigvarande vistades i makarnas hem eller hos änkan. Upphör änka att ha barn under 16 år i hemmet, skall vid bedömandet av hennes rätt till pension i fortsättningen anses som om mannen avlidit då barnet upphörde att påverka rätten till pension och äktenskapet varat till nämnda tidpunkt.

Änkepension utgör för änka, vars rätt till änkepension grundar sig på sammanboende med barn under 16 år eller som vid mannens död eller den därmed jämställda tidpunkten fyllt 50 år, samma belopp som ålderspension från 67 år för en ensam ålderspensionär. För annan änka minskar pensionen med 1/15 för varje år, varmed änkans ålder vid mannens död eller den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet understeg 50 år.

Om en kvinna blivit änka efter den 30 juni 1960, utgår änkepension utan inkomstprövning. För änkor, vilkas män avlidit före den 1 juli 1960, är pensionen däremot inkomstprövad. Om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juni 1958–den 30 juni 1960, är dock viss del av pensionen, det s. k. garantibeloppet, fri från inkomstprövning. Garantibeloppet utgör, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958–den 30 juni 1959, en tredjedel och, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1959–den 30 juni 1960, två tredjedelar av det belopp som skulle ha utgått utan inkomstprövning (16 § lagen om införande av AFL).

Änkepension dras in, om änkan ingår nytt äktenskap, men börjar ånyo utgå, om det nya äktenskapet upplöses inom fem år. Samma gäller om änkan stadigvarande börjar sammanbo med man med vilken hon har eller haft barn eller förut varit gift.

I förekommande fall kan jämte änkepension utgå kommunalt bostadstillägg och pensionstillskott.

Uppfyller en änka förutsättningarna för rätt till två eller flera av förmånerna barnpension, förtidspension, änkepension eller hustrutillägg, utgår endast en av dessa pensioner, varvid hon äger välja vilken av dem hon önskar. Fr.o. m. den månad då änkan fyller 67 år utbyts – i motsats till vad som är fallet inom tilläggspensioneringen – änkepension mot ålderspension.

Med änka likställs i fråga om rätt till änkepension ogift eller frånskild kvinna eller änka, som stadigvarande sammanbodde med ogift eller frånskild man eller änkling vid dennes död och som varit gift med eller har eller har haft barn med honom. Däremot äger kvinna inte rätt till

änkepension efter sin make, om hon levde åtskild från honom vid hans död och efter det sammanlevnaden upphörde stadigvarande sammanbott med en annan man, med vilken hon varit gift eller har eller har haft barn.

Barnpension utgår till barn under 18 år, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit. Rätt till barnpension föreligger dock inte, om barnet är adopterat av annan än den avlidne eller dennes make. Har avliden förälder till barn utom äktenskap enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utge visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en livränta, som köpts eller kunnat inköpas åt barnet för engångsbeloppet (8 kap. 5 § AFL).

Barnpensionen utgör 25 % av basbeloppet. Barnpension utgår dock alltid med sådant belopp att pensionen, i förening med barnet tillkommande ATP i form av barnpension, utgör 60 % av basbeloppet om båda föräldrarna avlidit, 30 % av basbeloppet om barnet samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964:143) om bidragsförskott samt 40 % av basbeloppet i övriga fall då barnet uppbär pension efter en av föräldrarna. I sistnämnda fall beaktas även sådan folkpension i form av änkepension, som utgår till kvinna som är barnets mor eller som varit gift med barnets far eller har eller har haft barn med honom, under förutsättning att barnet och kvinnan stadigvarande sammanbor. Om flera barn är berättigade till barnpension, fördelas vid avräkningen änkepensionen lika mellan barnen.

Tilläggsförmånerna inom folkpensioneringen utgörs av barntillägg, invaliditetstillägg, pensionstillskott, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg. Härtill kommer invaliditetsersättning och vårdbidrag, som visserligen inte utgör tillägg till någon utgående folkpensionsförmån men som i lagen redovisas bland tilläggsförmånerna.

Till ålders- eller förtidspension utgår *barntillägg* för varje barn under 16 år till försäkrad eller försäkrads hustru, om den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Till ålderspension, som den försäkrade uppbär för tid före 67 år, eller till pension, som tillkommer gift kvinna, utgår inte barntillägg. Gift kvinna, som stadigvarande lever åtskild från sin make, kan dock erhålla barntillägg för barn, som hon stadigvarande sammanbor med eller har vårdnaden om (9 kap. 1 § jämfört med 10 kap. 1 § AFL).

Barntillägget utgör 25 % av basbeloppet. Om barnet är berättigat till barnpension utgör det 10 % av basbeloppet. Utgår förtidspension med två tredjedelar eller hälften av hel förtidspension, nedsättes barntillägget på motsvarande sätt. Åtnjuter den försäkrade ATP minskas honom tillkommande barntillägg med hälften av tilläggspension i den mån denna för år räknat överstiger halva basbeloppet.

Invaliditetstillägg är en förmån, som i vissa fall kompletterar ålders- eller förtidspension. Sådant tillägg utgår om den försäkrade är ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen är i behov av hjälp av annan samt hjälpbehovet uppkommit innan den försäkrade fyllde 63 år. Tillägget utgår vidare, om den försäkrade är blind och blindheten inträtt innan den försäkrade uppnått 63 års ålder.

Invaliditetstillägg utgår slutligen till försäkrad, som uppbär partiell förtidspension, om den försäkrade utför förvärvsarbete men på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion behöver avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra arbetet. Med försäkrad som har förvärvsarbete jämställs försäkrad som studerar om han är berättigad till studiehjälp eller studiemedel eller bara på grund av behovsprövning är utesluten från sådan förmån (9 kap. 2 § AFL).

Invaliditetstillägg utgår inte till försäkrade, som stadigvarande vårdas på vissa anstalter.

Invaliditetstillägg utgör 30 % av basbeloppet.

Invaliditetsersättning utgår till vissa försäkrade som fyllt 16 år och som inte åtnjuter pension. Sådan ersättning tillkommer dels försäkrad som är blind, om blindheten inträtt innan han fyllde 63 år, dels försäkrad som utför förvärvsarbete om han på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion behöver avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra förvärvsarbetet. Liksom i fråga om invaliditetstillägg jämställs studier med förvärvsarbete. Invaliditetsersättning till blind utgör 60 % av basbeloppet. Annan invaliditetsersättning utgör 60 eller 30 % av basbeloppet allt efter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek (9 kap. 3 § AFL).

Försäkrad förälder äger för vård av barn som inte fyllt 16 år rätt till *vårdbidrag,* om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård (9 kap. 4 § AFL).

Vårdbidrag utgår med belopp motsvarande hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott.

Till folkpension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension utgår *pensionstillskott* enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott till pensionärer som inte har ATP eller har låga ATP-belopp. Pensionstillskottet utgör f. n. 15 % av basbeloppet och stiger den 1 juli varje år med 3 % av basbeloppet fram t. o. m. år 1978, då det uppnår 30 % av basbeloppet.

Regler om vissa *inkomstprövade förmåner,* som utgår som tillägg till folkpensionen, återfinns i lagen (1962:392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.

Hustrutillägg tillkommer hustru till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, om hustrun fyllt 60 år och själv ej åtnjuter folkpension samt makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl föreligger kan hustrutillägg utgå även om hustrun ej fyllt 60 år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år.

Hustrutilläggets maximibelopp utgör skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda årsbeloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar jämte två pensionstillskott samt å andra sidan sådan pension till ogift jämte ett pensionstillskott. Vid denna beräkning skall man utgå från de ålderspensionsbelopp som gäller vid uttag fr. o. m. 67-årsmånaden.

En kommun kan fatta beslut om att *kommunalt bostadstillägg* skall

utges i kommunen. Sådant tillägg har numera införts i alla kommuner. Tillägget utgår till den som åtnjuter folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension och är mantalsskriven inom kommunen eller till där mantalsskriven hustru som åtnjuter hustrutillägg.

Kommunalt bostadstillägg utgår enligt de grunder kommunen själv bestämmer. Avvikelse från de i lagen fastställda inkomstprövningsreglerna får dock inte göras och inte heller får kommunen uppställa villkor om viss tids bosättning i kommunen eller liknande. För pensionärer som är bosatta i ålderdomshem eller därmed likställt hem äger Kungl. Maj:t maximera det kommunala bostadstillägget.

Kommunerna har i huvudsak utformat grunderna för det kommunala bostadstillägget enligt något av följande tre alternativ. Ett alternativ innebär att ett generellt tillägg utgår till alla pensionsberättigade inom kommunen, oberoende av pensionstagarens bostadskostnad, ett annat att tillägget i sin helhet anknyts till bostadskostnaden. Det tredje alternativet utgör en kombination av de båda första på så sätt att en del av tillägget utgår till alla, oberoende av bostadskostnaden, och en annan del är anknuten till denna.

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg får inte utgå till ålderspension, som åtnjuts för tid före den månad då den pensionsberättigade fyller 67 år.

Hustrutillägg och kommunala bostadstillägg samt änkepensioner i anledning av dödsfall före den 1 juli 1960 är underkastade inkomstprövning. Reglerna härom innebär att förmånen minskas med pensionärens inkomster vid sidan av folkpensionen, således bl. a. med eventuellt utgående tilläggspension. Överstiger sidoinkomsten 2 000 kr. för ensamstående, sker minskning med hälften av inkomst därutöver. För man och hustru är motsvarande gränsbelopp sammanlagt 3 000 kr. Beträffande de ovan nämnda änkepensionerna sker dock avdrag med en tredjedel i alla inkomstlägen över 2 000 kr. Årsinkomster under 2 000 kr. för ensamstående och 3 000 kr. för makar medför inte något avdrag. Med årsinkomst avses den inkomst, för år räknat, som någon kan antas komma att åtnjuta under den närmaste tiden. Med inkomst avses inkomster av alla slag, såsom tjänstepension, arbetsinkomst, ränteinkomst och avkastning av fastighet. Såsom inkomst räknas inte allmänt barnbidrag, folkpension, tilläggspension till den del den föranlett minskning av pensionstillskott eller av barntillägg, livränta enligt yrkesskadeförsäkringslagen i vad den avdragits från pension, eller understöd som någon på grund av skyldskap eller svågerlag är föranledd att utge. Till inkomst räknas ej heller socialunderstöd eller bostadstillägg enligt den särskilda lagstiftningen om barntillägg till barnfamiljer m. fl. Vid uppskattning av förmögenhets avkastning skall denna höjas med 10 % av det belopp, varmed förmögenheten överstiger för den som är gift 40 000 kr. (för makar tillhopa 80 000 kr.) och för annan 50 000 kr. För sammanlevande makar beräknas vardera makens inkomst utgöra hälften av makarnas sammanlagda årsinkomst och värdet av förmögenhet hälften av deras sammanlagda förmögenhet.

Samtliga de angivna folkpensionsförmånerna med undantag av kom-

munalt bostadstillägg finansieras genom statliga medel. Bidrag till finansieringen erhåller staten genom socialförsäkringsavgifterna till folkpensioneringen.

De kommunala bostadstilläggen finansieras helt av vederbörande kommun.

Riksdagen beslöt år 1973 att ett särskilt pensionstillägg skulle utgå för år 1974. I propositionen 1973:144 underströks angående detta pensionstillägg att åtgärden att införa tillägget vidtogs i avvaktan på kommitténs förslag rörande en förstärkning av standardgarantin för folkpensionärerna. Helt pensionstillägg utgick till alla, som vid ingången av år 1974 var berättigade till folkpension, med 3 % av basbeloppet. För försäkrade som blev eller blir berättigade till folkpension senare under år 1974 utgår det särskilda pensionstillägget i förhållande till det antal månader som återstår av året.

I propositionen 1974:25 har som en konjunkturstimulerande åtgärd föreslagits ett extra pensionstillägg av engångskaraktär motsvarande 3 % av basbeloppet. Tillägget föreslås utgå i april 1974 som en fristående förmån till samtliga folkpensionärer.

1.3 Försäkringen för tilläggspension (ATP)

ATP avser att bereda *ålderspension, förtidspension* och *familjepension* utöver folkpensionen. Rätten till ATP grundas på inkomsten av det förvärvsarbete, som den försäkrade utför under sin aktiva tid, och pensionen är avvägd i förhållande till denna inkomst (11–15 kap. AFL).

Den inkomst, som blir pensionsgrundande inom ATP, är den försäkrades inkomst av förvärvsarbete under åren fr. o. m. det då han fyller 16 år t. o. m. det då han fyller 65 år. Inkomster för år under vilket den försäkrade avlidit eller åtnjutit ålderspension eller förtidspension enligt lagen om allmän försäkring är dock inte pensionsgrundande. Förvärvsinkomsterna indelas i inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete (11 kap. 1 § AFL). Såsom inkomst av förvärvsarbete anses även bl. a. sjukpenning, föräldrapenning och vårdbidrag enligt AFL, dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa, kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen om kontant arbetsmarknadsstöd samt utbildningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen.

Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar summan av inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete i den mån summan överstiger en viss minimigräns, nämligen det vid årets ingång gällande basbeloppet, vilket avräknas i första hand mot inkomst av anställning. Maximigränsen för beräkning av den pensionsgrundande inkomsten utgör sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Belopp från vilket sålunda skall bortses avräknas i första hand från inkomst av annat förvärvsarbete (11 kap. 5 § AFL).

För varje år, för vilket pensionsgrundande inkomst fastställs för en försäkrad, skall pensionspoäng tillgodoräknas honom. Pensionspoängen utgör den pensionsgrundande inkomsten delad med basbeloppet vid årets

ingång. I den mån den pensionsgrundande inkomsten härrör från inkomst av annat förvärvsarbete än anställning tillgodoräknas den försäkrade pensionspoäng i regel endast såvida tilläggspensionsavgift för året till fullo erlagts inom föreskriven tid. Å andra sidan kan pensionspoäng enligt särskilda regler tillgodoräknas försäkrad för år, varunder han åtnjutit förtidspension från tilläggspensioneringen – trots att ingen pensionsgrundande inkomst beräknas för sådant år (11 kap. 6 § AFL).

Ålderspension utgår under förutsättning att pensionspoäng tillgodoräknats den försäkrade för minst tre år eller, om han är född år 1896, två år (12 kap. AFL).

Ålderspension utgår fr. o. m. den månad under vilken den försäkrade fyller 67 år med möjlighet till förtida och uppskjutet pensionsuttag efter samma regler som inom folkpensioneringen. Förtida pensionsuttag skall, om rätt till både folkpension och tilläggspension föreligger, avse båda pensionsslagen.

Storleken av den ålderspension, som börjar utgå vid 67 års ålder, utgör 60 % av produkten av basbeloppet för den månad, för vilken pensionen skall utges, och medeltalet av de pensionspoäng som tillgodoräknats den försäkrade, eller, om pensionspoäng tillgodoräknats honom för mer än 15 år, medeltalet av de 15 högsta poängtalen (15-årsregeln). Har pensionspoäng tillgodoräknats honom för mindre än 30 år, skall dock nämnda produkt minskas med 1/30 för varje år, som antalet poängår understiger 30 (30-årsregeln). I pensioneringens inledningsskede har 30-årsregeln ersatts med en 20-årsregel för dem som är födda åren 1896–1914. För dem som är födda under något av åren 1915–1923 fordras i stället för 30 år 21 år för dem som är födda år 1915, 22 år för dem som är födda år 1916 osv. Övergångsreglerna innebär, att personer som är födda år 1914 och senare har möjlighet att förvärva full pension, medan de som är födda åren 1896–1913 maximalt kan få så många 20-delar av full pension som antalet år fr. o. m. år 1960 t. o. m. det då vederbörande fyller 65 år.

Förtidspension utgår till försäkrad för tid före den månad, då han fyller 67 år eller ålderspension dessförinnan börjar utgå till honom. Då en förtidspensionär uppnår 67 års ålder, utbyts förtidspensionen mot ålderspension (13 kap. AFL).

De grundläggande förutsättningarna för rätt till förtidspension är desamma som inom folkpensioneringen. Den försäkrades arbetsförmåga skall alltså på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan vara nedsatt med minst hälften och nedsättningen skall anses vara varaktig. Är nedsättningen av arbetsförmågan inte att anse såsom varaktig men kan den antas bli bestående avsevärd tid, kan den försäkrade liksom inom folkpensioneringen erhålla sjukbidrag, som är begränsat till viss tid men för vilket i övrigt gäller samma regler som beträffande förtidspension. Även om nedsättning av arbetsförmågan inte föreligger, äger försäkrad som fyllt 60 år och som är varaktigt arbetslös under de förutsättningar som angivits beträffande förtidspension från folkpensioneringen rätt till förtidspension även från tilläggspensioneringen. Invaliditetsgraderingen

är densamma som inom folkpensioneringen. Förtidspensionen kan således vara hel, två tredjedels eller halv pension, beroende på graden av arbetsförmågans nedsättning.

En ytterligare förutsättning för rätt till förtidspension från tilläggspensioneringen är att den försäkrade kan tillgodoräkna sig pensionspoäng för tid före det år, då pensionsfallet inträffat. Pensionsfallet anses ha inträffat vid den tidpunkt, då arbetsförmågan blivit nedsatt med minst hälften och nedsättningen därjämte kan betraktas som varaktig eller väntas bli bestående avsevärd tid.

Storleken av hel förtidspension motsvarar i princip den ålderspension, som den försäkrade skulle bli berättigad till, om han började åtnjuta sådan pension fr. o. m. den månad då han uppnår 67 års ålder.

Härvid skall, så snart vissa förutsättningar är uppfyllda, pensionen beräknas under antagande att den försäkrade för varje år fr. o. m. det år då pensionsfallet inträffar t. o. m. det då han uppnår 65 års ålder tillgodoräknats vissa pensionspoäng (antagandepoäng). För att pensionsberäkning med antagandepoäng skall få äga rum fordras att den försäkrade antingen vid tidpunkten för pensionsfallet haft en sjukpenninggrundande inkomst, som svarar mot en årsinkomst av förvärvsarbete lika med det vid årets ingång gällande basbeloppet, eller också äger tillgodoräkna sig pensionspoäng för tre av de fyra åren närmast före året för pensionsfallet.

Antagandepoäng skall beräknas enligt den av två alternativa metoder som ger det för den försäkrade gynnsammaste resultatet. Den ena metoden innebär att antagandepoängen beräknas motsvara medeltalet av de två högsta poängtalen under de fyra åren närmast före pensionsfallet. Den andra metoden innebär att antagandepoängen beräknas på grundval av poängförvärven under samtliga år t. o. m. året närmast före pensionsfallet. Antagandepoängen skall därvid motsvara medeltalet för halva antalet av de år, som sålunda kommer i fråga, varvid hänsyn i första hand tas till åren med de högsta poängtalen (13 kap. 2 § AFL).

Förtidspension enligt reglerna om antagandepoäng förutsätter att den försäkrade vid 67 års ålder kan komma i åtnjutande av ålderspension. Antalet poängår t. o. m. det sextiofemte levnadsåret skall alltså, inkl. åren med antagandepoäng, i regel vara minst tre.

Om förutsättningar inte föreligger för att den försäkrade skall kunna få förtidspension med tillgodoräknande av antagandepoäng, fordras för rätt till förtidspension, att den försäkrade tillgodoräknats pensionspoäng för minst tre år före det år, under vilket pensionsfallet inträffade. Förtidspensionen beräknas då på grundval av föreliggande faktiska pensionspoäng enligt samma metod som ålderspension, vilken utgår fr. o. m. den månad då 67 års ålder uppnås (13 kap. 3 § AFL).

En försäkrads änka och barn har rätt till *familjepension* efter honom, under förutsättning att han vid sin död var berättigad till förtidspension eller ålderspension från tilläggspensioneringen eller skulle ha varit berättigad till förtidspension, om hans arbetsförmåga vid tiden för dödsfallet varit så nedsatt som krävs för rätt till sådan pension. Efter kvinnlig försäkrad utgår endast barnpension (14 kap. AFL).

Änkepension utgår till änka efter den försäkrade, om äktenskapet varat minst fem år och ingåtts senast den dag, då den försäkrade fyllde 60 år. Efterlämnar den försäkrade barn som också är barn till änkan, är änkan, oavsett om barnet är minderårigt eller uppnått vuxen ålder, berättigad till änkepension även om nyssnämnda förutsättningar inte är uppfyllda. I motsats till vad som gäller för rätt till änkepension från folkpensioneringen krävs för rätt till änkepension från tilläggspensioneringen alltid att legalt äktenskap förelegat. Änkepensionsrätten upphör om änkan gifter om sig. Upplöses det nya äktenskapet innan det bestått i fem år, skall änkepensionen ånyo börja utgå.

Änkepensionen utgör en viss procent av den avlidnes egenpension, dvs. den förtids- eller ålderspension, som utgick till den avlidne, eller – om sådan pension inte utgick – den förtidspension, som han skulle ha erhållit, om rätt till hel sådan pension inträtt vid tidpunkten för dödsfallet. Om den avlidne åtnjöt partiell förtidspension beräknas änkepensionen ändå med utgångspunkt från hel förtidspension. Var han ålderspensionär, räknar man med en ålderspension av den storlek, som gäller vid uttag från 67 års ålder (14 kap. 3 § AFL).

Änkepensionens storlek är i övrigt beroende av om den försäkrade jämte änkan efterlämnar barn, som är berättigat till pension efter honom. Finns inte något pensionsberättigat barn, är änkepensionen 40 % av den försäkrades nyss berörda egenpension. Efterlämnar den försäkrade pensionsberättigat barn, är änkepensionen 35 % av samma pension.

Barnpension tillkommer försäkrads barn under 19 år. Adoptivbarn har pensionsrätt efter adoptivföräldrarna men inte efter sina naturliga föräldrar. Har underhållsskyldighet mot barn utom äktenskap avlösts genom ett engångsbelopp, föreligger motsvarande regel som beträffande barnpension inom folkpensioneringen (14 kap. 4 § AFL).

Storleken av barnpensionen är beroende av huruvida pensionsberättigad änka finns samt av familjemedlemmarnas antal. Efterlämnar en man änka och ett pensionsberättigat barn, blir barnets pension 15 % av faderns egenpension. Är ett barn ensamt pensionsberättigat, blir barnets pension 40 % av den avlidnes egenpension. Finns flera barn än ett, ökas de nu angivna procenttalen med tio för varje barn utöver det första, och det sammanlagda barnpensionsbeloppet fördelas lika mellan barnen. Dessa regler gynnar bl. a. änklingars barn.

Flera familjepensioner kan inte utgå samtidigt till samma person. Är någon för samma månad berättigad till flera tilläggspensioner i form av familjepension – t. ex. barnpension efter dels fader, dels moder eller änkepension och barnpension – utges sålunda endast den största av dem. En kvinnas rätt till änkepension påverkas emellertid inte av att hon samtidigt är berättigad till förtidspension eller ålderspension från tilläggspensioneringen. Änkepension från folkpensioneringen kan däremot, såsom förut framhållits, aldrig utgå samtidigt med folkpension i form av barn-, förtids- eller ålderspension eller hustrutillägg. En änka kan sålunda samtidigt uppbära folkpension i form av ålderspension och tilläggspension i form av änkepension efter sin avlidne make.

En försäkrad har med samtycke av sin make möjlighet att anmäla

individuellt *undantagande* från försäkringen för tilläggspension såvitt avser inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Undantagande gäller fr. o. m. året näst efter det då anmälan därom gjorts. Anmälan om undantagande kan återkallas av den försäkrade med verkan från nästföljande årsskifte, dock tidigast från det som inträffar sedan undantagandet ägt giltighet i fem år. Den som har återkallat anmälan om undantagande får sedan inte ånyo göra dylik anmälan. Anmälan om undantagande liksom återkallelse skall göras hos allmän försäkringskassa.

Har anmälan om undantagande skett, skall vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst för den försäkrade för tiden efter det undantagandet trätt i kraft hänsyn inte tas till inkomst av annat förvärvsarbete än anställning (11 kap. 7 § AFL). Undantagande kan (enligt 12 kap. 2 § andra stycket AFL) också ha en viss reducerande effekt på framtida pension som grundas på inkomst av anställning. Sistnämnda regel har tillkommit för att förhindra spekulation.

Tilläggspensioneringen finansieras helt genom avgifter. För den som är anställd betalar arbetsgivaren avgift. Den som haft annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av anställning skall, om undantagande inte äger giltighet för honom, själv erlägga tilläggspensionsavgift. Avgifterna för tilläggspensioneringen utgår enligt en procentsats som bestäms av Kungl. Maj:t och riksdagen.

1.4 Kostnader

Kostnadsutvecklingen för *folkpensioneringen* framgår av tabell 1.

Tabell 1. Folkpensionskostnaderna i milj. kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änkepension, barnpension	Övrigt	Summa	Kommunalt bostadstillägg
1972[a]	6 486	1 550	710	350	9 096	1 074
1973[b]	7 200	1 865	770	395	10 230	1 155
1974[b]	7 950	2 120	860	470	11 400	1 225
1975[b]	8 240	2 220	860	490	11 810	1 300
1980[b]	9 330	2 410	850	560	13 150	1 500

[a] Omfattar ej det särskilda tillägg som utgick i januari 1972 (ca 290 milj. kr.).
[b] Beräknade värden, varvid för tid fr. o. m. januari 1974 basbeloppet 8 100 kr. tillämpats och endast redan beslutade förmånsförbättringar beaktats.

Kostnadsutvecklingen är delvis en följd av den ändrade befolkningsstrukturen med ett ökat antal åldringar. Den kraftiga kostnadsökningen beror dock främst på standardhöjningar av pensionerna och en anpassning av pensionerna till förändringar i penningvärdet. Folkpensionsbeloppet för ensamstående ålderspensionär har från januari år 1965 till januari år 1974 ökat med 121 %, varav 62 % är kompensation för prishöjningar och 59 % standardhöjningar.

Den 1 juli 1974 genomförs den sjätte etappen av det år 1969 beslutade

programmet för årliga folkpensionshöjningar genom pensionstillskott. En pensionär som inte kunnat förvärva ATP eller som har lågt ATP-belopp får därigenom en ny standardhöjning av sin folkpension med 243 kr. resp. 486 kr. för makar. De nämnda beloppen är beräknade på grundval av nuvarande basbelopp 8 100 kr. Härtill kommer de pensionshöjningar som genom indexreglerna automatiskt följer av förändringar i konsumentpriserna. Sammanlagt beräknas folkpensionens årsbelopp (inkl. pensionstillskotten) under loppet av år 1974 öka med närmare 570 kr. för en ensam pensionär och med drygt 1 000 kr. för ett pensionärspar. I dessa belopp har inte inräknats det särskilda pensionstillägget för januari 1974.

Utbetalningen av *ATP-pensioner* får för varje år allt större betydelse. F. n. får ca 700 000 personer pension från ATP. Såväl antalet pensionärer som utgående genomsnittliga pensionsbelopp ökar kraftigt för varje år. Kostnadsutvecklingen för ATP-utbetalningarna framgår av tabell 2. Beräkningarna för åren 1974–1980 utgår från nuvarande lagstiftning och nuvarande basbelopp 8 100 kr.

Tabell 2. Tilläggspensionskostnaderna i milj. kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änkepension	Barnpension	Summa
1972	1 080	720	336	77	2 213
1973[a]	1 375	1 105	380	85	2 945
1974[a]	1 790	1 350	490	95	3 725
1975[a]	2 160	1 610	540	100	4 410
1980[a]	4 680	2 080	900	180	7 840

[a] Beräknade värden, varvid för tid fr. o. m. januari 1974 tillämpats basbeloppet 8 100 kr.

2 Huvuddragen av ålders-, sjuk- och förtidspensionsreglerna inom andra pensionssystem än den svenska allmänna pensioneringen

2.1 Svensk tjänstepension

2.1.1 *Statlig tjänstepension*

Bestämmelserna om de statsanställdas pensioner finns i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) med följdförfattningar. Administrationen handhas av Statens Personalpensionsverk (SPV).

Enligt reglementets bestämmelser är de statliga pensionsförmånerna samordnade med pensionsförmånerna från den allmänna försäkringen på så sätt att pensionären garanteras en viss bruttopension. Denna bruttosamordning innebär, att den enskilde är tillförsäkrad minst de förmåner, som SPR berättigar till. Skulle socialförsäkringsförmånerna vid något utbetalningstillfälle överstiga tjänstepensionens belopp, skall det högre beloppet utbetalas. Samordningen är således individuell och den enskilde tjänstemannen är tillförsäkrad de förmåner, som är fördelaktigast.

SPR omfattar statsanställda i allmänhet oavsett anställningsform. Reglementet omfattar lönegradsplacerade tjänstemän (ordinarie, extra ordinarie, aspiranter och extra). Det omfattar även sådana arvodister, som har månadsarvode lika med lönegradsplacerad tjänsteman. Statsanställda arbetare omfattas av reglementet då avlöningen är bestämd enligt kollektivavtal. Även vissa icke statsanställda, huvudsakligen personal som har avlöning enligt statliga avlöningsbestämmelser, omfattas av reglementet.

SPR gäller för den som fyllt 20 år och innehar anställning med minst halvtidstjänstgöring. I vissa fall krävs därjämte viss kvalifikationstid.

Förmånerna kan utges i form av ålderspension, sjukpension, förtidspension, egenlivränta, familjepension samt familjelivränta.

Två huvudfaktorer bestämmer pensionens storlek, nämligen antalet tjänsteår och pensionsunderlaget. För hel pension erfordras i regel 30 tjänsteår. För vissa anställningar är dock kravet lägre. För den som har bristande antal tjänsteår reduceras pensionen i proportion till felande tjänstetid. I princip utgörs pensionsunderlaget av anställningshavarens slutlön, varmed förstås den lön som gäller för högsta löneklassen i den lönegrad denne innehade närmast före pensionsavgången. Pensionsunderlaget är dock maximerat till högst den genomsnittliga lönen för de sista fem åren före pensionsavgången, varvid de olika årens löner räknas upp till det värde de skulle ha haft vid pensionsavgången.

Huvudregeln i SPR i fråga om pensionsålder är baserad på systemet med pensioneringsperioder. Dessa är tre, nämligen I 60–63 år, II 63–65 år samt III 65–66 år. Kungl. Maj:t fastställer vilken av pensioneringsperioderna som skall tillämpas för viss anställning. Beträffande särskilda anställningar kan pensioneringsperioder med andra åldersgränser tillämpas.

Ålderspension utges tidigast vid pensioneringsperiodens nedre gräns. Vid pensioneringstillfället utgör hel ålderspension 65 % av pensionsunderlaget.

Sjukpension, som utgår om anställningshavaren entledigas på grund av sjukdom eller annan särskild orsak, beräknas på samma sätt som ålderspensionen. Eftersom tiden från pensionsfallet till pensioneringsperiodens övre gräns får tillgodoräknas som tjänsteår, blir sjukpensionen lika stor som ålderspensionen skulle ha blivit om anställningshavaren kvarstått i tjänst till pensioneringsperiodens övre gräns.

Förtidspension kan utges om anställningshavaren vid avgång från anställningen äger tillgodoräkna sig minst 20 tjänsteår eller under minst 20 år varit underkastad statliga pensionsbestämmelser samt om det vid avgången återstår högst fem år till pensioneringsperiodens nedre gräns. I de fall förtidspensionen börjar utgå före pensioneringsperiodens nedre gräns av annan anledning än att den pensionsberättigade äger uppbära folkpension, minskas förtidspensionen med 1/200 för varje fullt eller påbörjat kvartal som vid den tidpunkt, då pensionen börjar utgå, återstår till nämnda gräns.

Utgående pensioner höjs vid vissa tillfällen efter överenskommelser vid centrala förhandlingar.

2.1.2 *Kommunal tjänstepension*

Kommunernas pensionsförpliktelser gentemot sina anställda regleras i ett normalpensionsreglemente för arbetstagare hos kommuner, förkortat KPR för primärkommunernas del och LKPR för sekundärkommunernas del. Skillnaderna mellan KPR och LKPR hänför sig uteslutande till vissa detaljer. Pensioneringen är utformad enligt bruttopensionssystemet och överensstämmer till sin uppbyggnad i allt väsentligt med den statliga tjänstepensioneringen. Sålunda uppgår bruttopensionen till 65 % av pensionsunderlaget (slutlönen).

Den kommunala pensioneringen handhas till övervägande del av Kommunernas Pensionsanstalt (KPA). Till denna anstalt var vid 1972 års utgång 1 434 huvudmän (kommuner, församlingar, landsting och kommunalförbund m. fl.) anslutna. Fr. o. m. den 1 juli 1968 sker gemensam utbetalning från KPA av såväl tjänstepension som förmåner enligt den allmänna försäkringen.

Pensionsförmånerna intjänas från och med den månad arbetstagaren fyller 20 år. Pensionsåldern är med vissa angivna undantag 65 år. För hel pension erfordras 30 tjänsteår. Pensionsunderlaget beräknas i princip på samma sätt som enligt de statliga tjänstepensionsbestämmelserna.

Förtida och uppskjutet uttag är möjligt enligt i huvudsak samma regler

som gäller inom den allmänna pensioneringen, dvs. med 0,6 % minskning resp. ökning per månad av pensionens normalbelopp. Åldersgränsen för förtida uttag är 62 år. Uppskjutet uttag efter 67 år medför ej ökning av pensionen.

Sjukpension beräknas på i princip samma sätt som ålderspensionen. Arbetstagaren äger vid beräkning av sjukpension såsom tjänstetid tillgodoräkna sig – förutom uppnådd tjänstetid – tiden från avgången till pensionsåldern (återstående tjänstetid).

De utgående pensionerna höjs vid vissa tillfällen efter överenskommelser vid centrala förhandlingar.

2.1.3 *Privat tjänstepensionering*

2.1.3.1 Industrins tilläggspension för tjänstemän (ITP)

Tjänstepensioneringen för tjänstemän inom den privata sektorn omdanades i samband med ATP:s tillkomst till kompletterings- och påbyggnadsförmåner till ATP och folkpensioneringen. Det första ITP-avtalet tillkom år 1960 efter förhandlingar mellan Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) å ena sidan samt Svenska Industritjänstemannaförbundet (SIF) och Sveriges Arbetsledareförbund (SALF) å andra sidan. Det nuvarande avtalet träffades år 1969 och har prolongerats med en månads uppsägningstid genom beslut i december 1973. Det gäller som kollektivavtal mellan förbund anslutna till SAF samt SIF, SALF och Handelstjänstemannaförbundet (HTF). Avtalet tillämpas även för tjänstemän inom Sveriges Civilingenjörsförbund. ITP-planen har tjänat som förebild för pensionsplaner inom bl. a. bank- och försäkringsväsendet samt kooperationen.

ITP-planen omfattar ålders-, sjuk- och invalid- samt familjepension samt särskild änkepension. Inträdesåldern är 28 år för ålderspension och familjepension samt 21 år för sjuk- och invalidpension och särskild änkepension. Till grund för beräkningen av pensionsförmånerna ligger den pensionsmedförande lönen, som är begränsad till 15 gånger det basbelopp enligt lagen om allmän försäkring som gäller vid ifrågavarande kalenderårs ingång.

För full pension krävs en tjänstetid om minst 360 månader. Vid kortare tjänstetid reduceras pensionen med så många 360-delar som det saknas månader för full tjänstetid.

Pensionsåldern är normalt 65 år. Ålderspensionens storlek *före 67 år* är: för lön eller lönedel intill 10 basbelopp 65 % av i princip slutlönen och för lönedel mellan 10 och 15 basbelopp 32,5 %. *Efter 67 år* är pensionens storlek för lön eller lönedel intill 7,5 basbelopp 10 %, för lönedel mellan 7,5 och 10 basbelopp 65 % och för lönedel mellan 10 och 15 basbelopp 32,5 %.

Efter 67 års ålder sjunker således pensionen för lön upp till 7,5 basbelopp från 65 till 10 %. Orsaken till att ITP-planen har utformats på detta sätt är att man har sökt uppnå en totalnivå på omkring 65 % även efter 67 år. Folkpension och ATP, som normalt börjar utges vid denna

ålder, har därvid tillsammans beräknats ge 55 % av slutlönen.

Sjuk- och invalidpension utges vid fullständig arbetsoförmåga med belopp motsvarande ålderspension före 67 år. Vid partiell arbetsoförmåga utges pension med belopp motsvarande graden av arbetsoförmåga. Sjuk- och invalidpension reduceras med de belopp som tjänstemannen åtnjuter från den allmänna försäkringen.

Någon garanti för höjning av utgående pensioner finns inte. Såsom kompensation för levnadskostnadsstegringar lämnas emellertid regelmässigt återbäring i form av tillägg till utgående pensioner. Dessa tillägg finansieras genom tillgängliga överskottsmedel.

ITP bekostas av arbetsgivarna och finansieras genom ett premiereservsystem. Ålderspensionerna kan säkras på två sätt, antingen genom försäkring i Svenska Personal-Pensionskassan (SPP) eller genom avsättning i bokslut av tillräckliga pensionsmedel enligt det s. k. FPG/PRI-systemet (Försäkringsbolaget Pensionsgaranti – Pensionsregistreringsinstitutet). Familjepension samt de s. k. riskdelarna (bl. a. sjuk- och invalidpension samt särskild änkepension) försäkras alltid i SPP.

FPG/PRI-systemet innebär, att arbetsgivaren i balansräkningen under posten "Avsatt till pensioner" redovisar kapitalvärdet av intjänad pensionsrätt. De skuldförda beloppen kreditförsäkras hos FPG. Förvaltningen av pensioneringen handhas av PRI, som i sin tur förvaltas av SPP.

2.1.3.2 Särskild tilläggspension (STP) och avtalsgruppsjukförsäkring (AGS) för arbetare

Den särskilda tilläggspensionen (STP) för arbetare har tillkommit efter överenskommelser åren 1971 och 1972 mellan SAF och LO. STP, som i likhet med ITP är avsedd att komplettera ålderspensionen från den allmänna pensioneringen, utges dels såsom en temporär pension (STP 1) – vanligen från 65 till 67 år – dels såsom en livsvarig pension (STP 2) efter 67 år. De första STP-pensionerna utbetalades i juli 1973.

STP gäller för arbetstagare som arbetar inom de sakliga tillämpningsområdena för kollektivavtalen inom SAF-LO-området samt därjämte för sådana arbetstagare som arbetar inom området för kollektivavtal som följer avtalen mellan SAF och LO. Arbetsgivare, som är bunden av kollektivavtal om STP, kan i vissa fall frivilligt ansluta sig och sin i företaget verksamma make till STP.

STP administreras av ett särskilt försäkringsbolag, Arbetsmarknadsförsäkringar pensionsförsäkringsaktiebolag (AMF-pensionsförsäkring), vilket bildats av SAF och LO. Försäkringsavtalen sluts mellan arbetsgivarna och detta bolag. AMF-pensionsförsäkring har träffat avtal med SPP om förvaltning av STP.

Pensionsåldern är 65 år för dem som är födda i december 1909 eller senare. I inledningsskedet är pensionsåldern 66 år 7 månader för dem som är födda i november 1906, 66 år 6 månader för dem som är födda i december 1906 och januari 1907, 66 år 5 månader för dem som är födda i februari och mars 1907 osv. till dess pensionsåldern successivt sänkts till 65 år, vilket sker i december 1974 med utbetalning fr. o. m. den 1 januari

1975. Uppskjutet uttag av pensionen är möjligt, varvid pensionen höjs med 0,6 % för varje månad. Förtida uttag är däremot inte möjligt. Särskilda möjligheter till kvarstående i tjänst och uppskjutande av pensionsuttag har tillskapats för försäkrade födda åren 1906–1911.

Såsom förutsättning för rätt att erhålla STP gäller – utöver uppnådd pensionsålder – att den anställde har förvärvat pensionsgrundande tjänstetid i form av minst 12 s. k. pensionstidsenheter (en pensionstidsenhet motsvarar närmast pensionsgrundande tjänstetid för ett kvartal). Dessutom skall den anställde kunna tillgodoräkna sig "pensionsbevarande anställningstid" genom att antingen

a) ha intjänat minst 12 pensionstidsenheter under tiden fr. o. m. det kalenderår under vilket han fyller 59 år t. o. m. kalenderåret före det under vilket pension tidigast kan utbetalas eller

b) ha intjänat minst en pensionstidsenhet för vart och ett av de två kalenderåren närmast före tidigaste möjliga pensionsutbetalning.

Pensionsgrundande tjänstetid kan tillgodoräknas tidigast fr. o. m. det kalenderår, under vilket den anställde fyller 28 år, och längst t. o. m. kalenderåret före det då pension tidigast kan utbetalas. Tjänstetid räknas tidigast från den tidpunkt då den anställde omfattas av försäkringen. För personer som kommit med i försäkringen före april 1974 gäller särskilda regler beträffande retroaktiv beräkning.

STP:s storlek beräknas med utgångspunkt i den anställdes inkomster under de kalenderår under vilka han fyllt 59–63 år. De tre bästa åren under denna femårsperiod används för beräkning av s. k. pensionslön.

Hel STP 1 utgör 65 % av pensionslönen. För försäkrade födda år 1913 och tidigare beräknas pensionsnivån enligt särskilda regler. Övergångsbestämmelserna för STP 1 (men inte för STP 2) är utformade så att alla arbetare födda i november 1906 eller senare kan få hel STP 1.

Hel STP 2 utgör 10 % av pensionslönen och utgår först i fullfunktionsstadiet, vilket med hänsyn till kravet på 120 pensionstidsenheter uppnås tidigast år 2000.

STP finansieras av arbetsgivarna enligt en s. k. kapitaltäckningsmetod. Premien för pensioneringen debiteras inom STP-kollektivet som en viss procent av den redovisade ATP-lönesumman. Avgifterna har preliminärt beräknats utgöra 2,05 % för år 1974 och 3,20 % för tiden 1975–1979. För medelstora och större företag finns möjlighet att fullgöra viss del av avgiftsbetalningen genom kreditförsäkrade reverser. Om överskott uppstår inom AMF-pensionsförsäkring, skall detta i första hand användas för att ge kompensation till pensionärer för inträffad penningvärdeförsämring, dock med högst 4 % per år.

Den avtalsgruppsjukförsäkring (AGS) för arbetare som tillkom genom överenskommelser mellan SAF och LO åren 1971 och 1972 är avsedd att vara ett komplement till sjukpenning och förtidspension (sjukbidrag) från den allmänna försäkringen.

AGS administreras av ett särskilt försäkringsbolag, AMF-sjukförsäkring, bildat av SAF och LO. AMF-sjukförsäkring har träffat avtal med Folksam om förvaltningen av AGS.

För att en anställd skall omfattas av AGS krävs: *att* han fyllt 18 men inte 67 år *samt att* han är anställd hos en arbetsgivare som är ansluten till AGS-systemet för den kategori av arbetstagare som han tillhör och att han fortlöpande arbetar minst 208 timmar per kalenderkvartal.

Anställd som sålunda kvalificerat sig för AGS håller försäkringen "vid liv" så länge han arbetar minst 208 timmar per kalenderkvartal. Härvid räknas även viss frånvaro som arbetad tid. Efterskydd efter det att anställningen upphört gäller två kalenderkvartal, vid arbetslöshet upp till fyra kvartal.

För att få ersättning från AGS krävs att man blivit arbetsoförmögen på grund av sjukdom, olycksfall eller yrkesskada, samt att man får ersättning från den allmänna försäkringen i form av sjukpenning eller förtidspension (sjukbidrag). Ersättning utges så länge sjukdomen varar, dock längst till 67 års ålder. Karenstiden för AGS är 30 dagar. Varar sjukdomen mer än 30 dagar ges ersättning fr. o. m. åttonde dagen.

Under sjukpenningtid utges AGS-ersättning med 3 kr. per dag vid fullständig arbetsoförmåga och med halva detta belopp vid partiell arbetsoförmåga av minst 50 %. Under förtidspensionstid varierar ersättningen med hänsyn till den anställdes sjukpenninggrundande inkomst och med hänsyn till graden av arbetsoförmåga.

I AGS finns inbyggd en värdesäkring som innebär att ersättningen höjs en gång om året för den som blir långvarigt sjuk (höjningen börjar efter två års ersättningstid). Höjningen följer basbeloppet men är begränsad till högst 4 % per år räknat från ersättningstidens början.

AGS trädde i kraft den 1 september 1972 och gäller endast sjukdomsfall som börjat denna dag eller senare. AGS finansieras av arbetsgivarna. AGS-premien är 1,1 % av arbetarlönesumman.

2.2 Allmän pension i vissa länder

Kommittén har studerat de ålders- och förtidspensionsregler som gäller i vissa främmande länder och har då konstaterat, att reglerna i Norge och Västtyskland är av särskilt intresse. En kortare redogörelse för pensionsreglerna i vissa länder lämnas i detta avsnitt. Beträffande Norge och Västtyskland har redogörelsen gjorts något fylligare.

2.2.1 *Norge*

Den norska folketrygden omfattar i stort sett samma grenar som den svenska socialförsäkringen. Pensionsförmånerna består av grundpensioner och tilläggspensioner. Grundpensionerna fastställs utan hänsyn till tidigare inkomster, men storleken av förmånerna är däremot beroende av hur länge den försäkrade har omfattats av folketrygden (trygdetid). Tilläggspensionerna intjänas efter ett system med pensionspoäng.

Folketrygden omfattar i princip alla som är bosatta i Norge.

Ersättningssystemet är i likhet med det svenska uppbyggt med användning av ett grundbelopp som har samma funktion som basbeloppet i Sverige. Till skillnad från det system som tillämpas i Sverige följer grundbeloppet emellertid inte ett index. Grundbeloppet regleras i stället genom särskilda beslut i stortinget under hösten varje år med hänsyn till ändringar i levnadskostnaderna och den allmänna välståndsökningen. Höjningarna sker därefter per den 1 januari de två efterföljande åren. Vid vissa tillfällen har stortinget beslutat om ytterligare höjningar. I januari 1974 utgjorde grundbeloppet 9 200 Nkr.

I likhet med vad som gäller inom den svenska tilläggspensioneringen bestäms den försäkrades pensionsgrundande inkomst med ledning av hans självdeklaration för varje år. Pensionsgrundande inkomst beräknas för den försäkrade från det år han fyller 17 år t. o. m. det år han fyller 69 år i den mån årsinkomsten överstiger grundbeloppet för samma år.

Före år 1971 var den pensionsgrundande inkomsten begränsad till åtta gånger grundbeloppet. Fr. o. m. år 1971 är gränsen tolv gånger grundbeloppet, varvid dock den del av inkomsten som överstiger åtta gånger grundbeloppet medräknas med endast en tredjedel.

Pensionspoängen fastställs på grundval av den pensionsgrundande inkomsten. Poängen erhålls genom att den pensionsgrundande inkomsten minskad med grundbeloppet delas med grundbeloppet. Slutpoängtalet, som används då tilläggspensionen skall beräknas, är genomsnittet av poängtalen för de 20 bästa inkomståren.

T. o. m. år 1972 var pensionsåldern i Norge 70 år. Enligt en provisorisk lagstiftning kunde emellertid en försäkrad som fyllt 67 år få reducerad ålderspension i förtid, om han på grund av nedsatt arbetsförmåga fått arbetsinkomsten minskad till minst hälften men inte var berättigad till invalidpension eller arbetslöshetsersättning.

Den 1 januari 1973 sänktes pensionsåldern till 67 år.

Grundpension utges till den som har en trygdetid av minst tre år efter fyllda 16 år och före fyllda 67 år. För att få hel grundpension krävs minst 40 års trygdetid. Vid kortare trygdetid reduceras pensionen.

Hel grundpension i form av ålderspension till ensamstående eller gift med maka som inte åtnjuter pension motsvarar grundbeloppet. En pensionär som försörjer maka, som inte uppbär pension, får ett maketillägg om 50 % av grundpensionen. Till gift pensionär med maka som åtnjuter pension utgör pensionen 75 % av grundbeloppet. Till ålderspensionen kan vidare utgå barntillägg om 25 % av grundbeloppet.

Tilläggspension i form av ålderspension utgår till försäkrad som har minst tre poängår. Pensionens storlek varierar med hänsyn till pensionspoäng och antal poängår. Den som har minst 40 poängår får hel tilläggspension, som utgör 45 % av det belopp som erhålls när det aktuella grundbeloppet multipliceras med genomsnittet av de 20 bästa pensionspoängen. Om två makar har rätt till tilläggspension gäller särskilda regler för beräkning av poängtalen. För försäkrade som är födda under något av åren 1898–1936 gäller vissa övergångsbestämmelser.

Ålderspension som utgår till personer i åldern 67–69 år är

inkomstprövad enligt följande regler. Den som har förvärvsinkomst efter fyllda 67 år har endast en begränsad rätt till ålderspension. Ålderspensionen jämte eventuellt maketillägg samt förvärvsinkomsten får nämligen tillsammans inte utgöra mer än 80 % av tidigare förvärvsinkomst (80-procentregeln). Den försäkrades faktiska årsinkomst läggs till grund för beräkningen. Han kan fritt välja att reducera sin inkomst för att kunna ta ut pension. Vid beräkning av den försäkrades tidigare förvärvsinkomst räknas genomsnittet av de inkomster den försäkrade haft i åldern 61–65 år eller åren 63–65 om genomsnittet då var högre. Ålderspensionen kan i enlighet med den försäkrades önskan och med beaktande av nu nämnda regler utgå som hel, 3/4, 1/2 eller 1/4 pension.

För försäkrade i åldern 67–69 år med låg förvärvsinkomst gäller vidare att pension kan utges till den som har en årlig inkomst som är lägre än:

a) 50 % av grundbeloppet såsom hel pension,
b) 100 % av grundbeloppet såsom 3/4 pension,
c) 150 % av grundbeloppet såsom 1/2 pension,
d) 200 % av grundbeloppet såsom 1/3 pension.

Om 80-procentregeln i sådant fall ger rätt till högre pension skall denna regel tillämpas.

Den som inte tar ut hel ålderspension från fyllda 67 år intjänar ett väntetillägg för den del av pensionen som inte tas ut. Väntetillägget är 3/4 % per månad (= 9 % per år). Sådant väntetillägg intjänas också av den som på grund av beräknad förvärvsinkomst inte har rätt att ta ut hel pension.

Väntetillägget utgår som livsvarigt tillägg från den tidpunkt den försäkrade tar ut hel pension, dock senast från 70 års ålder. Det utges inte väntetillägg till den del av pensionen som grundas på poäng intjänade av den försäkrade efter fyllda 67 år.

För försäkrad som tar ut ålderspension före fyllda 70 år beräknas pensionen på grundval av den rätt till pension som intjänats vid fyllda 67 år. Då den försäkrade fyllt 70 år omräknas pensionen med beaktande av de eventuella poäng som intjänats efter det kalenderår han fyllt 66 år.

I likhet med vad som gäller i Sverige utgår ett s. k. särtillägg (motsvarande pensionstillskott) till försäkrade som inte åtnjuter tilläggspension eller som har låg tilläggspension.

För de pensionärer som före den 1 januari 1973 hade tagit ut reducerad förtidspension enligt den tidigare nämnda provisoriska lagstiftningen omräknades pensionen till vanlig ålderspension. Avdraget på grund av det förtida uttaget borttogs därvid.

Invalidpension ("uförepension") utgår till den som fyllt 18 men inte 67 år och som har sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med minst 50 % på grund av sjukdom, skada eller lyte. Därjämte krävs att den försäkrade vid ansökan om pension antingen varit försäkrad minst tre år eller varit försäkrad ett år och under denna tid varit arbetsför. Hel invalidpension motsvarar i princip den ålderspension som den försäkrade skulle ha fått om han inte blivit arbetsoförmögen utan fortsatt att arbeta

till pensionsåldern. Make- och barntillägg kan utgå till invalidpension enligt i huvudsak samma regler som gäller inom ålderspensioneringen.

Folketrygden finansieras genom avgifter från de försäkrade, arbetsgivaravgifter, statsbidrag och kommunbidrag. Belopp som inte behövs för de löpande utbetalningarna reserveras i folketrygdsfonden.

2.2.2 *Danmark*

De grundläggande bestämmelserna om pensioner återfinns i fyra lagar: folkpensionslagen, invalidpensionslagen, änkepensionslagen och lagen om arbetsmarknadens tilläggspension (ATP). Av dessa omfattar endast de tre förstnämnda hela befolkningen. ATP omfattar i princip endast löntagare.

För rätt till ålderspension enligt folkpensionslagen samt invalidpension fordras i regel att pensionären har danskt medborgarskap, är bosatt i Danmark och att han har varit bosatt där i minst ett år efter fyllda 15 år. Kravet om medborgarskap kan efterges i överensstämmelse med de konventioner som Danmark ingått med andra stater.

Efter Danmarks inträde i de europeiska gemenskaperna (EG) kan arbetstagare som är medborgare i andra EG-stater, kräva likabehandling med medborgarna i Danmark. Detta betyder att dessa arbetstagare – och i viss utsträckning deras familjer – är berättigade till dansk pension på i övrigt samma villkor som de danska medborgarna.

Pensionsåldern inom folkpensioneringen är normalt 67 år. Ensamstående kvinnor med låga inkomster är dock berättigade till ålderspension från 62 års ålder. Detsamma gäller kvinnor, vars män åtnjuter invalid- eller folkpension. Efter särskild prövning (dispensation) kan personer i åldern 60–67 år få ålderspension när sviktande hälsa eller andra särskilda omständigheter talar härför. För den som har rätt till ålderspension före 67 år sker således inkomstprövning. Efter 67 år åtnjuter pensionärer ålderspensionens grundbelopp utan inkomstprövning. Utöver grundbeloppet utges vissa inkomstprövade tillägg.

Uppskjutet uttag av ålderspension är i princip möjligt under fem år, varvid pensionen höjs. Det högsta väntetillägget utgör f. n. 996 Dkr. per år.

Invalidpension utges till personer i ålder 15–67 år om arbetsförmågan är varaktigt nedsatt med minst hälften. Pensionen är uppdelad i en inkomstprövad del, grundbeloppet, och två icke inkomstprövade delar, invaliditetsbeloppet och arbetsoförmågebeloppet. Vid fullständig invaliditet utgår helt grundbelopp, helt invaliditetsbelopp samt helt arbetsoförmågebelopp. Om invaliditeten uppgår till minst två tredjedelar, utges helt grundbelopp och helt invaliditetsbelopp. Är invaliditeten mindre än två tredjedelar men minst halv, har pensionären rätt till halvt grundbelopp och halvt invaliditetsbelopp. Utöver de nu nämnda förmånerna kan personligt biståndstillägg och vårdtillägg, vilka inte är inkomstprövade, samt inkomstprövat pensionstillägg och maketillägg utgå.

I regel utges hel folk- eller invalidpension endast till personer som varit bosatta i Danmark i minst 40 år mellan 15 och 67 års ålder. Vid kortare

tids bosättning reduceras pensionen med motsvarande antal 40-delar. Från denna regel finns vissa undantag, av vilka det viktigaste innebär att hel pension kan utgå även i sådana fall där den försäkrade varit bosatt i Danmark minst tio år mellan 15 och 67 års ålder samt minst fem av dessa tio år omedelbart före fyllda 67 år. För äldre personer gäller dessutom särskilda övergångsregler ifråga om bosättningskravet.

Folk- och invalidpensionen samt flertalet tillägg regleras automatiskt två gånger årligen efter det för januari resp. juli gällande s. k. reguleringspristallet, vilket grundas på levnadskostnadsindex. Dessutom sker vissa höjningar i överensstämmelse med överenskommelser på arbetsmarknaden. Folk- och invalidpensionerna finansieras dels av allmänna medel, dels av en folkpensionsavgift.

Den danska ATP tillkom år 1964 och omfattar alla i Danmark arbetande löntagare i åldern 18–66 år vilka arbetar minst 15 timmar per vecka hos en arbetsgivare. Pensionsåldern är 67 år. Full pension erhålles efter 40 års intjänandetid. För övergångsgenerationen tillämpas förmånligare intjänanderegler. Uppskjutet uttag av ålderspension är möjligt varvid pensionen höjs med 5 % för varje halvt år som pensioneringen uppskjuts, dock högst med 30 %, motsvarande uppskjutet uttag till 70 år.

ATP finansieras genom fasta avgifter, av vilka arbetsgivaren betalar två tredjedelar och arbetstagaren en tredjedel. Det sker inte någon automatisk indexreglering av ATP. Överskott används emellertid helt eller delvis för att höja pensionerna.

Fr. o. m. år 1971 erläggs avgifter till en social pensionsfond. Från denna fond skall pensioner utbetalas fr. o. m. år 1976. Avsikten är att man år 1975 skall besluta om pensionernas storlek och om den närmare utformningen i övrigt. Det bör även nämnas att en utredning angående pensionsreformer tillsatts i februari 1973.

2.2.3 *Finland*

I Finland finns lagstadgade grundpensioner och tilläggspensioner. Grundpension i form av ålderspension och invalidpension utgår enligt folkpensionslagen. Tilläggspensioneringen regleras i huvudsak i arbetspensionslagen (APL) och lagen om pension för arbetstagare i kortvariga arbetsförhållanden (KAPL). Företagarnas pensionsskydd regleras i särskilda lagar, nämligen lagen om pension för lantbruksföretagare (LFöPL) och lagen om pension för företagare (FöPL).

Pensionsåldern inom grundpensioneringen är 65 år. Ålderspensionen består av en grunddel och en inkomstprövad understödsdel vartill kommer vissa tillägg.

Invalidpension från grundpensioneringen utbetalas till person under 65 år, som är arbetsoförmögen och inte åtnjuter ersättning från sjukförsäkringen. Invalidpensionens storlek bestäms enligt samma regler som gäller för ålderspensionen.

Grundpensionerna är bundna vid levnadskostnadsindex. De finansieras genom avgifter från de försäkrade samt arbetsgivaravgifter.

APL omfattar arbetstagare i privat tjänst som varit anställda minst en månad om månadsinkomsten inte understiger minimibeloppet (Fmk 313) eller om arbetstiden är minst 20 timmar per vecka. Förmånerna omfattar bl. a. ålders- och invalidpension.

Pensionsåldern inom APL är i regel 65 år. Pensionsrätt intjänas mellan 23 och 65 års ålder, dvs. under högst 42 år. Pensionen beräknas med hänsyn till antalet tjänstgöringsår, slutlön i varje särskilt arbetsförhållande samt den s. k. tillväxtfaktorn. Denna är 1 % per år fr. o. m. den 1 juli 1962. För tjänstgöringstid före denna dag är faktorn 0,5 % per år. För äldre arbetstagare gäller särskilda regler.

Invalidpension från APL utges till arbetstagare under 65 år vid varaktig arbetsoförmåga. Såsom tjänstgöringstid räknas vid invalidpension även tiden från arbetsoförmågans början till pensionsåldern.

APL-pensionerna är bundna vid löneindex och finansieras genom arbetsgivaravgifter.

2.2.4 *Island*

I Island regleras ålders- och invalidpensionerna i lagen om folkförsäkring. Det finns inte någon allmän tilläggspensionering i Island.

Pensionsåldern är 67 år. Ålderspension utgår till försäkrad som kan tillgodoräkna sig minst tre års försäkringstid i landet. För hel pension krävs minst 40 års försäkringstid, vilket innebär att pensionären skall ha varit bosatt i landet minst 40 år från 16 till 67 års ålder. Vid kortare bosättningstid reduceras pensionen.

Uppskjutet uttag av ålderspensionen är möjligt under högst fem år, varvid väntetillägg utgår. Detta utgör maximalt 67 % av det ordinarie beloppet.

Utöver ålderspensionen, som inte är inkomstprövad, kan utgå inkomstprövade och behovsprövade tillägg.

Hel invalidpension kan utgå till försäkrad i åldern 16–66 år under förutsättning att arbetsförmågan är nedsatt med minst tre fjärdedelar. Tre fjärdedels invalidpension utgår till den vars arbetsförmåga är nedsatt med minst hälften.

Såsom komplettering till folkpensionerna har flertalet löntagare tecknat medlemskap i pensionskassor. Från dessa kassor utges såväl ålders- som invalidpensioner. Pensionsåldern ligger därvid som regel mellan 65 och 70 år. I allmänhet krävs 30 års intjäningstid för hel pension.

2.2.5 *Västtyskland*

I Västtyskland finns tre lagstadgade pensionsanordningar för arbetstagare, nämligen tjänstemannapensioneringen, arbetarpensioneringen och pensionsordningen för arbetstagare inom gruvindustrin. Dessa omfattar bl. a. ålders- och invalidpensioner. Högre statstjänstemän omfattas inte av försäkringarna.

Någon motsvarighet till den svenska folkpensioneringen finns inte i

Västtyskland. Den lagstadgade pensioneringen står emellertid öppen för grupper som inte är arbetstagare, t. ex. egna företagare, utövare av fria yrken och hemmafruar. Dessa kan efter ansökan komma med i pensioneringen. Det finns även viss möjlighet till retroaktiv inbetalning av avgifter för intjänande av pensionsrätt.

Beträffande tjänstemanna- och arbetarpensioneringarna gäller i huvudsak följande regler. Pensioneringen omfattar i princip arbetstagare i Västtyskland inom det enskilda näringslivet, oavsett nationalitet. Den försäkrade har möjlighet att komplettera de lagstadgade förmånerna genom frivillig påbyggnad.

Pensionsåldern är 65 år. Kvinnor kan emellertid erhålla pension redan från 60 år om de under minst 10 av de senaste 20 åren haft förvärvsarbete och varit obligatoriskt försäkrade. Försäkrad, som varit arbetslös i minst ett år, kan också få ålderspension från 60 års ålder.

Den 1 januari 1973 infördes en rörlig pensionsålder för dem som omfattats av den lagstadgade pensioneringen under minst 35 år. Dessa personer kan få åtnjuta ålderspension redan från 63 år under förutsättning att deras förvärvsinkomst vid sidan av pensionen inte överstiger 30 % av högsta avgiftsgrundande månadsinkomst, år 1974 ($\frac{30}{100} \cdot 2\,500 =$) 750 DM per månad. Obegränsad inkomst är emellertid tillåten, om denna härrör sig från arbete under maximalt tre månader eller 75 dagar under ett år.

Uppskjutet uttag av ålderspensionen är möjligt, varvid pensionen höjs med 0,6 % för varje månad, räknat från 65 till 67 års ålder.

Den försäkrade gottskrivs för varje försäkringsår en ålderspension som uppgår till 1,5 % av den pensionsgrundande lönen.

Den som åtnjuter ålderspension före 65 år går – livsvarigt – miste om denna 1,5-procentiga påbyggnad för tiden mellan pensionsfallet och 65 år, men minskningen är avsevärt mindre än vad som skulle bli fallet enligt försäkringsmässiga grunder.

Försäkrade som har omfattats av den lagstadgade pensioneringen under minst 25 år och som tjänat mindre än 75 % av genomsnittsinkomsten för alla förvärvsarbetande har fr. o. m. januari 1973 erhållit en höjning av sina pensioner. Vid ansökningen har man utgått från att den inkomst som ligger till grund för pensionen utgör 75 % av genomsnittsinkomsten för de aktiva. Förbättringarna har till stor del kommit kvinnorna till del.

Invalidpension utgår till försäkrad som under överskådlig tid inte kan utföra förvärvsarbete eller inte kan uppnå mer än obetydliga inkomster genom arbete. Förutsättning för rätt till invalidpension är vidare att avgifter till försäkringen erlagts under fem år. Invalidpensionen är lika stor som den intjänade ålderspensionen. Vid invaliditet före 55 år medräknas emellertid en antagen årsinkomst till nämnda ålder.

Pensionernas storlek beräknas med hänsyn till den försäkrades inkomster under hans aktiva tid, antalet försäkringsår, inbetalda avgifter samt det s. k. allgemeine Bemessungsgrundlage. Den sistnämnda faktorn motsvarar i princip det svenska basbeloppet. Såsom grund för beräkningen används genomsnittsinkomsten hos tjänstemän och arbetare

de sist förflutna tre åren.

Värdet av intjänad pensionsrätt uppräknas med något års eftersläpning. Utgående pensioner regleras varje år.

Pensioneringen finansieras genom avgifter från de försäkrade, arbetsgivaravgifter samt statsbidrag.

Övergång från en försäkringsform till en annan är möjlig, varvid en clearing sker mellan försäkringsgrenarna.

Pensionsåldern för gruvarbetare är 55 år. Gruvarbetarnas pensioner, som är genomsnittligt högre än övriga arbetstagares, beräknas efter gjorda avgiftsbetalningar och i övrigt enligt i huvudsak samma regler som gäller för övriga arbetstagare.

3 Utgångspunkter för kommitténs arbete

I kommitténs direktiv framhålls inledningsvis att den allmänna pensioneringen under det senaste decenniet genomgått en utomordentligt kraftig utveckling vad gäller såväl de årliga utbetalningarna som antalet personer vilka åtnjuter förmåner från pensioneringen. Det framhålls vidare att genom tillkomsten av ATP-systemet, vilket alltjämt är under uppbyggnad, har tillskapats pensioner med målsättningen att ge ett pensionsskydd som ansluter till den standard som den försäkrade levt på som aktiv förvärvsarbetande. I direktiven påpekas att ett stort antal reformer har genomförts efter ikraftträdandet av 1962 års lag om allmän försäkring. Bland dessa reformer nämns särskilt 1969 års beslut om införande av pensionstillskott som innebär årliga höjningar av folkpensionerna under en tioårsperiod samt 1970 års beslut rörande en vidgad förtidspensionering som innebär bl. a. betydande förbättringar i pensionshänseende för äldre förvärvsarbetande med tungt eller pressande arbete.

Det anförs att de reformer som genomförts på den allmänna pensioneringens område under 1960-talet har inneburit en ökad trygghet för alla medborgare men att de försäkrades krav ökar i takt med att systemet förbättras. Det är därför naturligt att frågorna om en översyn av pensionssystemet i vissa hänseenden blivit mer aktuella. Denna översyn anförtros kommittén.

De frågor som anförtros kommittén gäller sänkning av den nuvarande 67-årsgränsen inom ålderspensioneringen, uppföljning av den år 1970 beslutade vidgningen av rätten till förtidspension samt standardsäkring inom den allmänna pensioneringen. I samband med förslag rörande nu nämnda frågor skall kommittén även kunna överväga ändringar av de nuvarande finansieringsreglerna för den allmänna pensioneringen.

I fråga om *67-årsgränsen* anförs i direktiven huvudsakligen följande.

Kommittén bör undersöka hur nuvarande regler för ålderspension inom såväl folk- som tilläggspensioneringen svarar mot de behov och önskemål som finns hos skilda grupper. När det gäller tanken på en allmän sänkning av pensionsåldern måste ingående övervägas om en sådan reform ger den från social synpunkt bäst motiverade användningen av de resurser som kan sättas in. Det är möjligt att andra lösningar kan ge utrymme för större förbättringar åt dem som har de största behoven. Olika vägar står här till buds. Den nyligen beslutade vidgningen av

förtidspensioneringen är en väg att ge bättre pensionsmöjligheter för dem bland den äldre arbetskraften som bäst behöver komma i åtnjutande av pension tidigare än från 67 års ålder. Genom en sådan individuell prövning som det där är fråga om kan man inom en given kostnadsram gå längre ner i åldrarna än vid en generell sänkning av pensionsåldern.

Konsekvenserna i olika hänseenden av en sänkt pensionsålder bör noga övervägas med särskild vikt lagd vid de ekonomiska följderna både för pensionssystemet och för samhället i övrigt. Det bör därvid beaktas att en sänkt pensionsålder inte bara ställer krav på resurser för utgående förmåner utan också innebär ett produktionsbortfall. Angelägenheten av en sänkning av pensionsåldern bör vidare vägas mot andra reformönskemål. Fördelar och nackdelar från såväl den enskildes som samhällets synpunkt bör belysas. Om kommittén stannar för att förorda en allmän sänkning av pensionsåldern bör omfattningen av och takten för genomförandet av reformen också prövas.

Utredningsarbetet beträffande pensionsåldern bör innefatta en översyn av hela det regelsystem som gäller för uttag av ålderspension. – Reduktionen av pensionen vid förtida uttag – liksom ökningen vid uppskjutet uttag – är livsvarig och bygger på försäkringsmatematiska beräkningsgrunder. Principen är att värdet av de sammanlagda pensionsbelopp som den försäkrade uppbär i sin livstid skall bli detsamma oberoende av när han börjar ta ut sin pension. – Problemet är dock för många att alternativet att ta ut pensionen före 67 år inte ter sig som en godtagbar lösning eftersom pensionen reduceras med hänsyn till det förtida uttaget och eftersom kommunalt bostadstillägg eller hustrutillägg inte utgår. Kommittén bör ägna särskild uppmärksamhet åt frågan i vad mån lösningar står att vinna i ändrade regler för dessa tilläggsförmåner. Kommittén bör även i övrigt pröva olika möjligheter att vidareutveckla de regler om en rörlig pensionsålder som redan är inbyggda i pensionssystemet.

Ändringar angående pensionsuttaget kan motivera att reglerna för intjänande av ATP-pension ses över i vissa avseenden. F. n. kan pensionspoäng intjänas t. o. m. det år den försäkrade fyller 65 år. En huvudregel inom tilläggspensioneringen är också att pensionspoäng inte beräknas för år varunder pension utgår. Med bibehållande av denna huvudregel bör sökas lösningar som leder till så gynnsamt resultat som möjligt för den försäkrade. Av särskild betydelse är detta spörsmål för de äldre åldersgrupper som inte kan nå upp till fulla antalet pensionsgrundande år inom tilläggspensioneringen. Kommittén bör undersöka i vad mån det låter sig göra att inom ramen för nuvarande system öppna möjlighet att tjäna in ATP-poäng efter 65 års ålder. En sådan ordning skulle i många fall kunna verka som en extra stimulans för dem som väljer att fortsätta sitt förvärvsarbete i stället för att ta ut pension. För dem – särskilt sådana som tillhör övergångsgenerationen inom ATP – som har ett mindre antal pensionsgrundande år än vad som fordras för full pension skulle härigenom varje fortsatt år i förvärvslivet kunna bli av än större värde för den framtida pensionsnivån för den försäkrade än nu. Vid sidan av vad nu särskilt nämnts bör kommittén överväga de ytterligare lagändringar som kan motiveras av de förslag i fråga om pensionsåldern kommittén kan komma att framlägga.

Vad angår den år 1970 beslutade vidgningen av rätten till *förtidspension* skall kommittén följa upp verkningarna av reformen och – i den mån ytterligare lösningar skulle stå att vinna inom ramen för förtidspensioneringen – ha frihet att lägga fram förslag härom.

Sedan kommitténs direktiv meddelats har riksdagen på grundval av

propositionen 1972:55 beslutat ytterligare vidgning av rätten till förtidspension med innebörd att äldre försäkrad, som är arbetslös och som i egenskap av medlem i erkänd arbetslöshetskassa uppburit ersättning från sådan kassa under den längsta tid ersättning kan utgå eller som under 21 månader uppburit omställningsbidrag enligt 102 § arbetsmarknadskungörelsen äger rätt till förtidspension. Såsom förutsättning för sådan rätt gäller att den försäkrades möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften samt att nedsättningen kan anses varaktig. Nu berörda regler har trätt i kraft den 1 juli 1972. Riksdagen har vidare år 1973 efter förslag i propositionen 1973:46 beslutat *dels* att åldersgränsen 60 år skall införas i bestämmelserna om förtidspension på de grunder som här berörts, *dels* att – till följd av bl. a. att omställningsbidraget ersatts av ett kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd – antalet dagar under vilka stöd skall ha utgått skall sättas till 450. Dessa bestämmelser har trätt i kraft den 1 januari 1974.

Vad beträffar frågan om *standardsäkring* inom den allmänna pensioneringen anförs i direktiven följande.

Det nuvarande indexsystemet för folkpensioner och ATP ger full kompensation för förändringar i det allmänna prisläget. Genom särskilda standardtillägg och genom de år 1969 införda pensionstillskotten har folkpensionärerna därjämte tillförsäkrats pensionsförbättringar utöver vad som motiveras av prisförändringarna. En viss standardgaranti är inbyggd i ATP-systemet genom att pensionen beräknas på medeltalet av de 15 bästa åren. Vid en fortgående reallöneökning blir därmed åren närmast före pensioneringen utslagsgivande för t. ex. ålderspensionsnivån. Detsamma gäller i ännu högre grad i fråga om förtids- och familjepension, eftersom antagandepoäng där kan beräknas på grundval av de två bästa av de fyra åren närmast före pensionsfallet. Om någon blir invalid i unga år kommer dock hans pension inte att följa den standardutveckling som hans lön skulle ha undergått om han kunnat fortsätta sitt förvärvsarbete.

Mot bakgrunden av vad nu och i det föregående anförts bör kommittén undersöka behovet av och möjligheterna att med hänsyn till inkomstutvecklingen och omfattningen av de resurser som kan ställas till förfogande förstärka de garantier rörande pensionsnivån som följer av nu gällande bestämmelser. Därvid bör kommittén även pröva om nuvarande övre gräns för beräkning av pensionsgrundande inkomst fortfarande är riktigt avvägd eller om den bör höjas med hänsyn till utvecklingen sedan tilläggspensioneringens tillkomst. Vidare bör särskild uppmärksamhet ägnas åt de problem som uppstår för dem som pensioneras i unga år.

Det understryks i direktiven att redan beslutade pensionsreformer och det starkt ökade antalet pensionärer innebär att konsumtionsutrymmet för pensionärerna kommer att tillväxa betydligt snabbare än för den övriga befolkningen. Ytterligare reformer måste därför förutsätta en lägre takt i den i övrigt möjliga konsumtionshöjningen för den aktiva befolkningen. Kommitténs överväganden måste ske mot bakgrunden av en befolkningsutveckling under 1970-talet som innebär att befolkningen i aktiv ålder kommer att vara oförändrad medan antalet åldringar kommer att öka väsentligt. Det måste också göras en avstämning mot andra

angelägna samhällsuppgifter.

Resultaten av kommitténs arbete bör enligt direktiven redovisas i ett sammanhang. I redovisningen bör ingå kostnadskalkyler och anvisningar rörande formerna för täckning av de ökade kostnader som följer av de förslag kommittén kan komma att framlägga. I samband därmed skall kommittén även kunna överväga ändringar av de nuvarande *finansieringsreglerna* för den allmänna pensioneringen.

Det är slutligen enligt direktiven kommittén obetaget att utreda och framlägga förslag i frågor som inte särskilt nämnts men som anknyter till de utredningsuppgifter som angetts i det föregående.

Utöver de uppdrag, som kommittén erhållit genom direktiv, har Kungl. Maj:t – med överlämnande av riksdagens skrivelse 1973:45 och socialförsäkringsutskottets betänkande 1973:8 – den 23 mars 1973 uppdragit åt kommittén att verkställa en allsidig utredning av frågan om *lika pensionsförmåner för gifta och ogifta* samt att redovisa resultatet därav i samband med redovisningen av kommitténs uppdrag i övrigt.

I propositionen 1973:144 har understrukits att förslaget om ett särskilt pensionstillägg för år 1974 skall ses mot bakgrund av riksdagens uttalande (SfU 1973:2) om en så snabb standardförbättring som möjligt för dagens folkpensionärer samt att åtgärden att införa pensionstillägget bör vidtas i avvaktan på de förslag som väntas från kommittén beträffande bl. a. en förstärkning av standardgarantin för folkpensionärerna. Det påpekas vidare i propositionen att det blir anledning att återkomma till frågan om socialförsäkringsavgiftens framtida utformning sedan kommittén lagt fram sitt betänkande beträffande olika pensionsreformer.

I de följande kapitlen redovisar kommittén sina förslag i de olika frågorna. På skäl som närmare redovisas i kapitel 4 har kommittén kommit till den uppfattningen att den allmänna pensionsåldern den 1 januari 1976 bör sänkas till 65 år. Detta är en betydelsefull reform till fromma för alla dem som blir ålderspensionärer i framtiden. Enligt kommitténs uppfattning bör en så genomgripande reform förenas med pensionsförbättringar som kommer även den generation som redan är pensionärer till godo. Kommittén framlägger därför i kapitel 5 och 6 förslag om väsentliga förbättringar i pensionernas belopp. Enligt kommitténs mening bör dessa förbättringar avvägas på det sättet, att en viss del kommer alla pensionärer till godo. En del av det disponibla beloppet bör förbehållas sådana pensionärer som har störst behov av förbättringar. Slutligen bör särskilda förbättringar ske för dem som invalidiserats i så unga år att de inte fått tillfälle att intjäna ATP-poäng. Vid avvägningen av pensionsförbättringarna bör önskemålet om att utjämna relationen mellan giftas och ogiftas förmåner beaktas. Utifrån dessa utgångspunkter har kommittén kommit fram till förslag om förbättringar av pensionernas grundbelopp, uppräkning av pensionstillskotten och en fördubbling av pensionstillskotten för förtidspensionärernas del.

Sänkningen av den allmänna pensionsåldern och höjningarna av pensionsbeloppen är angelägna förbättringar på pensionsfältet och bör enligt kommitténs uppfattning ses som en samlad reform till pensionärer-

Tabell 3

Reformförslag	Ikraft-trädande	Kostnad i milj. kr. jämfört med föregående år			
		1975	1976	1977	1978
1. Folkpensionens grundbelopp höjs från 90 % till 95 % av basbeloppet för ensam pensionär och från 140 % till 155 % av basbeloppet för pensionärspar	1/7-75	700			
2. Pensionsåldern sänks till 65 år	1/1–76		1 540	60	70
3. Pensionstillskottens årliga höjning ökas från 3 % till 4 % av basbeloppet. Garantinivån höjs successivt från 30 % till 45 % av basbeloppet	1/7-76		65	135	145
4. De ökade pensionstillskotten fördubblas för förtidspensionärer med en successiv höjning av garantinivån till 90 % av basbeloppet	1/7-76		120	140	35

nas fromma. Kostnaderna för reformen är mycket stora. Därför måste enligt kommitténs bedömning ikraftträdandet av de olika reformerna fördelas så att kostnadsökningen inte helt inträffar under samma budgetår. Den avvägning som kommittén stannat för i detta avseende framgår av tabell 3.

Beloppen i tabellen är beräknade i nuvarande penningvärde (februari 1974, basbelopp 8 100 kr.) Av de angivna beloppen, tillhopa 3 010 milj. kr., avser 2 140 milj. kr. statens folkpensionskostnader, 100 milj. kr. kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg och 770 milj. kr. ATP. Av det under punkt 1. i tabellen nämnda beloppet 700 milj. kr. motsvarar 350 milj. kr. kostnaden för uppföljning av det särskilda pensionstillägg för år 1974 som beslutats i avvaktan på kommitténs förslag. Av beloppet under punkt 2. för år 1976 avser 800 milj. kr. folkpensioneringen, 100 milj. kr. kommunala bostadstillägg och 640 milj. kr. ATP. Beloppen under punkt 2. för åren 1977 och 1978 avser ATP. De under punkterna 3. och 4. redovisade beloppen avser helt statens kostnader för folkpensioneringen.

Kommittén har ansett de ovannämnda reformerna så angelägna, att de inte bör uppehållas av de övriga uppgifter, som åvilar kommittén. Därför framlägger kommittén förslag till de nämnda reformerna i ett delbetänkande.

I ett senare betänkande kommer kommittén att redovisa sina ställningstaganden rörande bl. a. flexibilitet såvitt avser pensioneringstidpunkten inom ålderspensioneringen, standardsäkring av tilläggspensioneringen och justering av reglerna för beräkningen av avgiftsunderlagen inom socialförsäkringarna. Även en uppföljning av utfallet av reglerna angående den vidgade förtidspensioneringen kommer att redovisas i detta sammanhang.

Under sitt arbete med avvägningen av folkpensionsbeloppen har kommittén vid flera tillfällen stött på de problem som inkomstprövningen beträffande hustrutillägg och kommunala bostadstillägg medför. Inkomstprövningsreglerna får i förening med skatteprogressionen till följd att i många fall mycket höga marginaleffekter uppstår. Ur kommitténs synvinkel skulle det vara önskvärt om dessa marginaleffekter kunde lindras. Härvid måste uppmärksamheten framför allt riktas mot den s. k. reduktionsfaktorn, dvs. den andel av inkomsterna som avräknas på ifrågavarande pensionsförmån. En översyn av inkomstprövningsreglerna ligger emellertid inom det uppdrag som 1972 års skatteutredning erhållit. Pensionsålderskommittén får därför i detta sammanhang begränsa sig till att framhålla vikten av att denna fråga upptas till prövning av nämnda utredning.

4 Allmän pensionsålder

4.1 Gällande bestämmelser

Ålderspension från folkpensioneringen och tilläggspensioneringen utgår, som framgår av redogörelsen i kapitel 1, i princip fr. o. m. den månad under vilken den försäkrade fyller 67 år. Pensionsåldern 67 år inom folkpensioneringen har gällt sedan år 1914.

Efter framställning från den försäkrade kan ålderspension tas ut före 67 års ålder, dock tidigast fr. o. m. den månad den försäkrade uppnår 63 års ålder. Om ålderspension tas ut i förtid, minskas pensionen med 0,6 % för varje månad som, då pensionen börjar tas ut, återstår till den månad då den försäkrade fyller 67 år. Pensionsuttag kan också uppskjutas. I sådana fall ökas pensionen på motsvarande sätt med 0,6 % per månad, dock att hänsyn inte tas till tid efter det att den försäkrade fyllt 70 år. En samordning är föreskriven mellan uttag av folkpension och tilläggspension. Förtida uttag måste enligt uttrycklig föreskrift avse båda pensionsdelarna. Sådan uttrycklig föreskrift saknas beträffande uppskjutet uttag, men reglerna har sådan konstruktion att den försäkrade inte har något att vinna på att ta ut tilläggspension men vänta med uttag av folkpension eller tvärtom. Reduktionen av pensionen vid förtida uttag – liksom ökningen vid uppskjutet uttag – är livsvarig och bygger i huvudsak på försäkringsmatematiska beräkningsgrunder. Principen är att värdet av de sammanlagda pensionsbelopp, som den försäkrade uppbär i sin livstid, skall bli detsamma oberoende av när han börjar ta ut sin pension. Det uppställs inga särskilda krav för rätt till förtida uttag av pension, t. ex. att den försäkrade skall sluta sitt förvärvsarbete. Däremot kan barntillägg, kommunalt bostadstillägg eller hustrutillägg inte utgå till ålderspension förrän pensionären uppnått 67 års ålder.

Pension före 67 års ålder kan också utgå i form av förtidspension. Rätt till sådan pension har den som på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan fått sin arbetsförmåga varaktigt nedsatt med minst hälften. Vid bedömande i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den försäkrades förmåga att vid den nedsättning av prestationsförmågan varom är fråga bereda sig inkomst genom sådant arbete som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till hans utbildning och tidigare verksamhet samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. I fråga om äldre försäkrad skall bedömningen

främst avse hans förmåga och möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete.

Rätt till förtidspension föreligger vidare för försäkrad, som fyllt 60 år och som till följd av arbetslöshet uppburit ersättning från erkänd arbetslöshetskassa under den längsta tid ersättning kan utgå eller som under 450 dagar uppburit kontant arbetsmarknadsstöd. Därjämte krävs att den försäkrades möjlighet att bereda sig fortsatt inkomst genom sådant arbete som han tidigare utfört eller genom annat för honom tillgängligt lämpligt arbete är nedsatt med minst hälften och att denna nedsättning kan anses varaktig.

4.2 Tidigare behandling

Pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen har alltsedan folkpensioneringen infördes genom 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring utgjort 67 år. Denna ålder hade efter hand kommit att framstå som en lämplig pensionsålder. Enligt uttalanden i den proposition, som låg till grund för lagen, hade vissa internationella jämförelser skett såvitt angår pensionsåldern. Några entydiga slutsatser kunde emellertid inte dras ur dessa. En statistisk undersökning angående antalet icke arbetsföra i olika åldersklasser presenterades också. Ett förslag att sätta åldersgränsen vid 70 år avvisades under motivering bl. a. att tillbörlig hänsyn måste tas till den hos de breda lagren djupt rotade önskan, att kunna blicka mot en bestämd, icke alltför fjärran tidpunkt, då pensionsrätt skulle inträda.

Under de följande decennierna har den allmänna pensioneringen genomgått en utomordentligt snabb utveckling. En betydelsefull milstolpe i denna utveckling var genomförandet av tilläggspensioneringen. Genom denna kommer pensionen i framtiden för alla som tjänat in ATP-poäng att ligga vid en nivå som är jämförbar med pensionerna från den statliga personalpensioneringen, som utgjort förebild för den allmänna tilläggspensioneringen.

Frågan om en sänkning av pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen har varit föremål för diskussion vid ett flertal tillfällen under senare år. Motioner med krav på en sänkning av pensionsåldern har behandlats av riksdagen årligen sedan år 1962. Ett återkommande argument har varit, att stora grupper anställda tillförsäkrats en lägre pensionsålder genom pensionsordningar utanför den allmänna försäkringen. År 1969 uttalade riksdagen (2LU 1969:20) att den inte stod främmande för att utvecklingen skulle gå mot ett pensionssystem där alla försäkrade skulle få möjlighet till full ålderspension tidigare än vid uppnådda 67 år. En lagstiftning som innebar att pensionsåldern inom folk- och tilläggspensioneringen sattes vid 65 år, vilket förordades i de då aktuella motionerna, skulle emellertid medföra betydande kostnadsökningar. Samtidigt fick man räkna med kostnadsökningar inom tilläggspensioneringen. Hänsyn måste också tas till minskade skatte-

intäkter för stat och kommun och till det förhållandet att två årsklasser drogs från produktionen. Önskemålet om en sänkt pensionsålder måste alltjämt vägas mot andra önskemål om förbättringar för pensionärerna. Vidgade möjligheter till förtidspension för dem som av särskilda skäl inte kunde fortsätta sitt arbete till 67 år måste därvid – framhöll andra lagutskottet – prioriteras.

Vid 1970 års riksdag beslöts ändringar i lagen om allmän försäkring. Syftet med de nya bestämmelserna var att skapa bättre möjligheter för äldre förvärvsarbetande att få full pension från den allmänna försäkringen före 67 års ålder. Bestämmelserna innebar att personer med tungt eller pressande arbete, vilka på grund av bristande krafter hade svårt att fullgöra sina arbetsuppgifter och därför önskade gå i pension, efter individuell prövning skulle erhålla förtidspension. Särskild hänsyn skulle därvid tas till svårigheterna för dem som friställts på arbetsmarknaden att få annat lämpligt arbete.

I samband med behandlingen av denna fråga prövade andra lagutskottet också frågan om en sänkning av den allmänna pensionsåldern från 67 till 65 år. Utskottet (2LU 1970:34) instämde därvid i stort i de synpunkter som låg bakom kraven på en allmän sänkning av pensionsåldern.

I maj 1970 tillsattes pensionsålderskommittén. Dess direktiv, som redovisats i kapitel 3, ger kommittén i uppdrag att förutsättningslöst utreda frågan om en sänkning av den allmänna pensionsåldern. Såväl en ökad grad av flexibilitet som en ovillkorlig sänkning bör övervägas. Vidare skall enligt direktiven pensionsåldersfrågan och frågan om standardsäkring av pensionssystemet behandlas parallellt.

När frågan återkom vid 1971 års riksdag hänvisade socialförsäkringsutskottet (SfU 1971:4) till pensionsålderskommittén. Utskottet framhöll att frågan om sänkt pensionsålder måste analyseras mot bakgrund av de önskemål och behov som fanns i fråga om såväl en generell som en individuell tidigareläggning av pensionsinträdet. Man måste också studera kostnadssidan och passa in pensionsåldersreformen bland andra reformönskemål på socialförsäkringsområdet och andra reformområden. Utskottet ansåg det mindre lämpligt att direktiven för kommittén i förväg band utredningsförslaget till en bestämd typ av pensionsåldersreform. En sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år borde enligt utskottets mening ingå som ett bland flera alternativ för en reform på området. Det fanns dock grundad anledning anta att detta alternativ – med hänsyn till att det förts fram i riksdagen och i andra sammanhang – särskilt skulle komma att prövas av kommittén. För detta talade också att 65 år redan var tillämplig pensionsålder för stora grupper arbetstagare. Utskottet var inte heller berett medverka till att pensionsålderskommittén skulle förtursbehandla frågan om en sänkning av pensionsåldern. Pensionsåldersreformen måste enligt utskottets mening avvägas mot andra angelägna reformkrav, bl. a. frågan om standardsäkring av pensionerna. Utskottet anslöt sig till den av chefen för socialdepartementet i direktiven för pensionsålderskommittén uttalade uppfattningen att pensionsåldersfrågan och frågan om standardsäkring av

pensionerna borde behandlas parallellt.

Vid 1973 års riksdag aktualiserades frågan ånyo motionsvägen, Socialförsäkringsutskottet, som i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 2 redogjorde för den pågående fortlöpande utbyggnaden av samhällets olika åtgärder för att skapa social trygghet åt pensionärerna, avslutade sitt utlåtande på följande sätt.

Utskottet finner det lämpligt att riksdagen gör ett principuttalande beträffande pensionsfrågorna för att därmed markera det behov av ytterligare reformer som föreligger. Hit hör i första hand den angelägna frågan om en så snabb förbättring som möjligt i olika avseenden för dagens folkpensionärer. En annan angelägen fråga gäller förbättrade pensionsvillkor för dem som invalidiserats i unga år, en fråga som är föremål för prövning i pensionsålderskommittén. Till de reformfrågor som bör omfattas av ett uttalande av riksdagen hör enligt utskottets mening också den i motionerna 1973:23, 1973:75, 1973:282 och 1973:1134 behandlade frågan om en allmän sänkning av pensionsåldern och ökade möjligheter till en rörlig pensionsålder. Enligt vad utskottet inhämtat bedriver pensionsålderskommittén sitt arbete med sikte på att den allmänna pensionsåldern bör vara 65 år.

Utskottet föreslår att riksdagen med hänvisning till det anförda gör ett principuttalande till förmån för en lösning av de här nämnda pensionsfrågorna. Eftersom samtliga dessa frågor är av stor ekonomisk räckvidd bör ett ställningstagande till tidpunkten för genomförandet av dessa och andra reformer ske med hänsynstagande till de ekonomiska konsekvenserna och möjligheterna att lösa finansieringsfrågan. Utskottet vill i detta hänseende erinra om att regeringens utredningsdirektiv till pensionsålderskommittén innehåller ett uppdrag åt kommittén att i ett sammanhang framlägga alternativa finansieringsförslag beträffande de reformer som kommittén kan komma att föreslå.

Vid utskottets betänkande var fogade vissa reservationer, i vilka hemställdes bl. a. om principbeslut beträffande sänkning av pensionsåldern.

4.3 Statistiska uppgifter

Antalet folkpensionärer och kostnadsutvecklingen för folkpensionerna framgår av tabellerna 4 och 5. Beräkningarna för åren 1974 och 1975 utgår från nu gällande lagstiftning.

Den stora ökningen av kostnaderna beror främst på standardhöjningar av pensionerna och den anpassning av pensionsbeloppen till förändringar i penningvärdet som följer av anknytningen till basbeloppet. Kostnadsökningen beror också på det ökande antalet åldringar. Antalet personer med förtidspension har också ökat kraftigt under de senaste åren. Denna ökning beror till stor del på de förbättrade möjligheter att erhålla sådan pension som den 1 juli 1970 infördes för äldre förvärvsarbetande med tungt eller pressande arbete. Möjligheterna att få förtidspension har ytterligare utökats fr. o. m. den 1 juli 1972 för äldre förvärvsarbetande som blivit varaktigt arbetslösa.

ATP-pensioneringen växer för varje år i betydelse. F. n. får ca 700 000

Tabell 4 Antalet folkpensionärer

I början av år	Ålders-pension	Förtids-pension	Hustru-tillägg	Änke-pension	Barn-pension	Inv.-ersättning	Summa	Kommunalt bost.tillägg
1960	738 800	143 100	33 700	55 000	27 000	–	997 600	538 000
1965	827 200	150 600	41 700	84 400	35 900	5 200	1 145 000	580 700
1970	946 600	187 900	53 700	100 700	34 300	10 700	1 333 900	657 900
1974[a]	1 037 500	278 000	67 000	106 500	46 000	13 000	1 548 000	730 000
1975[a]	1 061 000	292 000	68 000	107 000	46 000	13 500	1 587 500	740 000
Genomsnittlig årlig ökning								
1960–1964	17 700	1 500	1 600	5 900	1 800	1 000	29 500	8 500
1965–1969	23 900	7 450	2 400	3 250	– 300	1 100	37 800	15 450
1970–1974[a]	22 900	20 800	2 850	1 250	2 350	550	50 700	16 400

[a] Beräknat

Tabell 5 Folkpensionskostnader i milj. kr.

År	Ålders-pension	Förtids-pension	Änkepen-sion, barn-pension	Övrigt	Summa	Kommunalt bost.tillägg
1960	2 001	378	115	84	2 578	275
1965	3 146	577	345	131	4 199	449
1970	5 180	1 040	590	244	7 054	849
1971	5 905	1 350	660	310	8 225	991
1972[b]	6 691	1 598	732	364	9 385	1 074
1973[a]	7 190	1 860	770	395	10 215	1 155
1974[a b]	8 285	2 215	895	485	11 880	1 220

[a] Beräknat
[b] Inkl. särskilt pensionstillägg i januari 1972 och januari 1974

Tabell 6 ATP:s utveckling

Antal pensionärer i början av år	Ålders-pension	Förtids-pension	Änke-pension	Barn-pension	Summa
1963	2 500	4 500	6 400	4 200	17 600
1965	51 300	17 600	19 600	12 700	101 200
1970	224 600	70 300	68 100	30 000	393 000
1974 (beräknat)	380 000	155 000	120 000	38 500	693 500
1975 (beräknat)	420 000	170 000	130 000	40 000	760 000
Genomsnittlig årlig ökning					
1965–1969	34 650	10 550	9 700	3 450	58 350
1970–1974	39 050	19 950	12 400	2 000	73 400
Pensionskostnader milj. kr./år					
1963	7	9	14	5	35
1965	57	47	48	16	168
1970	560	359	195	52	1 166
1974 (beräknat)	1 815	1 370	500	100	3 785
1975 (beräknat)	2 190	1 630	545	105	4 470

personer pension från ATP, varav ca 380 000 är ålderspensionärer. Som framgår av tabell 6 ökar både antalet ATP-pensionärer och de genomsnittliga pensionsbeloppen kraftigt för varje år. Beräkningarna i tabellen för åren 1974 och 1975 utgår från nuvarande lagstiftning och basbeloppet 8 100 kr.

4.4 Allmänna synpunkter

I kommitténs direktiv erinras inledningsvis om att frågan om en sänkning av 67-årsgränsen inom ålderspensioneringen ofta berörts i den allmänna debatten. Direktiven ålägger kommittén att undersöka hur nuvarande regler för ålderspension inom såväl folk- som tilläggspensioneringen svarar mot de behov och önskemål som finns hos skilda grupper. När det gäller tanken på en allmän sänkning av pensionsåldern måste enligt vad som framhålls i direktiven ingående övervägas om en sådan reform ger den från social synpunkt bäst motiverade användningen av de resurser som kan sättas in.

Kommitténs direktiv innebär som framgår av redogörelsen i kapitel 3 ett uppdrag att helt förutsättningslöst utreda frågan om en sänkning av pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen. Såväl de frågor som sammanhänger med en sådan sänkning som de problem som är förenade med en ökad grad av valfrihet och flexibilitet beträffande tidpunkten för pensioneringen innefattas i uppdraget.

Pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen – 67 år – har gällt sedan år 1914. När pensionsåldern fastställdes till 67 år hade vissa internationella jämförelser skett. Även en statistisk undersökning angående antalet arbetsföra i de aktuella åldersklasserna presenterades. Några entydiga slutsatser kunde emellertid inte dras ur detta material, och 67-årsålden blev bestämd utan att det redovisade materialet direkt ledde fram till just denna åldersgräns.

I kapitel 2 har kommittén redogjort för ålderspensionsreglerna i vissa främmande länder. Det visar sig, att pensionsåldern varierar inom ganska vida gränser olika länder emellan. Så låg pensionsålder som 60 år finns på vissa håll. Fram till den 1 januari 1973 var pensionsåldern i Norge 70 år. Den är numera sänkt till 67 år. I de nordiska länderna är den lägsta åldersgränsen 65 år (Finland) och den högsta åldersgränsen 67 år (Danmark, Norge, Island, Sverige). Det bör kraftigt understrykas att enbart jämförelser mellan vad som sålunda betecknas som pensionsåldern inte är rättvisande. Innebörden av ordet pensionsålder varierar starkt olika länder emellan. På många håll, i synnerhet där pensionsåldern är anmärkningsvärt låg, inträder inte en ovillkorlig rätt till oreducerad pension. Ofta är rätten till pension beroende av inkomstprövning. I andra fall blir pensionen mindre på grund av att den tas ut tidigt. När så är fallet är det mera rättvisande att jämföra det främmande landets pensionsålder med vår nedre gräns för rätt att i förtid ta ut ålderspension, dvs. 63 år. Allmänt torde kunna konstateras att det internationellt sett föreligger en viss tendens till sänkning av pensionsåldern.

Även om begreppet pensionsålder således i internationella samman-

hang inte har en entydig innebörd kan emellertid inte förnekas, att den allmänna pensionsåldern åtminstone hos oss blivit mer än ett tekniskt begrepp. Den har också fått en psykologisk betydelse. Till denna ålder knyts ofta rent faktiskt avgången från tjänsten och det blir för många människor vanligt att lägga om sin livsföring vid denna ålder. Uppnåendet av 67-årsåldern har på detta sätt för många människor inneburit en mycket betydelsefull förändring i levnadsförhållandena. För yrkesarbetande kvinnor och stora andra grupper har emellertid lägre pensionsålder än 67 år blivit regel. Stora grupper – stats- och kommunalanställda, tjänstemän i privat tjänst och med fullständigt ikraftträdande 1975 i stort sett alla kollektivavtalsanställda arbetare – har i annan ordning tillförsäkrats lägre pensionsålder, i regel 65 år. Samtidigt har en tendens till höjning av pensionsåldern för dem som haft särskilt låga pensionsåldrar kunnat konstaterats. Utvecklingen kan sålunda sägas ha gått mot mera enhetliga regler i detta avseende.

Pensionsåldern 67 år gäller allmänt sett endast för dem som inte omfattas av pensionsordningar vid sidan av den allmänna pensioneringen. Bland dem som fortfarande har pension först från 67 år torde hemmafruar och enskilda företagare, däribland lantbrukare, vara de största grupperna. Frågan om sänkning av pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen har på grund härav, särskilt av de grupper som inte på annat sätt fått en lägre pensionsålder, kommit att uppfattas som en rättvisefråga.

Innan här närmare diskuteras vilka pensionsåldersregler som numera kan anses svara mot behoven bör något övervägas frågan om vilken roll den allmänna pensionsåldern spelar eller snarare vilket behov av en allmän pensionsålder som kan finnas.

Det har ibland gjorts gällande, att det traditionella systemet med en bestämd pensionsålder medför så stora nackdelar, att det borde vara angeläget att slopa hela begreppet pensionsålder och i stället införa en valfrihet inom vida gränser för den enskilde att avgöra när han vill pensionera sig. Möjligheter till successiv nedtrappning av förvärvsarbetet har också ansetts önskvärda. Inte minst från medicinsk synpunkt har ett system som i stor utsträckning bereder sådana möjligheter ansetts ha betydande fördelar. Det nuvarande systemet med en fast pensionsålder bygger ju på tanken att den försäkrade i princip förvärvsarbetar i full utsträckning fram till pensionsdagen och därefter skall kunna avstå från förvärvsarbete och leva på pensionen. Inte minst med hänsyn till att hälsotillstånd och andra faktorer av betydelse för arbetsförmågan givetvis i dessa åldrar varierar hos olika personer har flexibiliteten och möjligheten till gradvis nedtrappning av förvärvsarbetet framhållits som önskvärda.

För att få de medicinska frågor belysta, som är av intresse i samband med en diskussion angående de ovannämnda problemen, har kommittén anordnat ett symposium med deltagande av professorn Sven Forssman, industriläkaren Sten Granath och docenten Alvar Svanborg. Vid symposiet gavs en allmän redogörelse för de medicinska synpunkterna på frågorna om sänkning av pensionsåldern och önskvärdheten av valfrihet beträffande pensionsinträdet. Vidare belyste de närvarande läkarna en

rad särskilda frågeställningar beträffande åldrandet och dess betydelse för valet av pensionstidpunkt.

Som en allmän sammanfattning av vad som framkom vid läkarsymposiet kan sägas, att vad ovan sagts om önskvärdheten av individuell valfrihet beträffande pensioneringstidpunkt underströks. Även möjlighet till gradvis nedtrappning av förvärvsverksamheten framhölls som önskvärd. Något som entydigt skulle tala för ett behov av en generell sänkning av pensionsåldern förekom däremot inte. Det framhölls att hälsotillståndet och andra faktorer av betydelse för arbetsförmågan varierar starkt i de aktuella åldrarna. Enbart tillhörighet till visst yrke ansågs inte vara någon lämplig avgränsning för en särskild pensionsålder.

Både inom privat och offentlig tjänstepensionering finns i princip pensionsåldrar fastställda. På den privata sektorn utgör de som tidigare nämnts i allmänhet 65 år. Inom offentlig pensionering arbetar man med s. k. pensioneringsperioder, under vilka den enskilde kan bestämma när han skall gå i pension. Pensioneringsperiodens övre gräns betraktas ofta som "pensionsåldern". För många statstjänstemän utgör denna övre gräns 65 år.

Det kan naturligtvis diskuteras att helt överge begreppet pensionsålder. Man skulle då helt knyta pensioneringen till nedtrappningen av arbetsinsatsen. Allteftersom man drog sig tillbaka från arbetet skulle arbetsinkomsten successivt ersättas av pension. Dock måste konstateras att inte ens i ett system av nu nämnd art begreppet allmän pensionsålder torde kunna helt utmönstras. Hemmamakar och egenföretagare utgör exempel på kategorier för vilka ett sådant system knappast skulle vara praktikabelt. En allmän riktpunkt för rätten till ålderspension får nog anses vara önskvärd också för andra kategorier. Begreppet allmän pensionsålder får i ett system med än flexiblare åldersgränser än det nuvarande den innebörden att det utgör den gräns vid vilken "full" pension bör utgå utan någon prövning ifråga om inkomster eller arbetsförhållanden.

I dagens samhälle måste man enligt kommitténs uppfattning betrakta begreppet allmän pensionsålder som en realitet som man inte utan vidare kan överge. I själva verket utgör begreppet pensionsålder en del av det allmänna pensionssystemet. Med allmän pensionsålder förstås då den ålder då oreducerad pension utgår utan annan prövning än att pensionsåldern uppnåtts. Av många människor upplevs det sannolikt som en fördel att det finns en bestämd åldersgräns, då de har rätt att få oreducerad pension.

Vid vilken ålder skall då en ovillkorlig rätt till oreducerad ålderspension inträda?

Som inledningsvis nämnts har den nuvarande pensionsåldern 67 år gällt sedan år 1914. Frågan om en sänkning av denna ålder har varit aktuell vid flera tillfällen under årens lopp. Riksdagen har sedan år 1962 årligen behandlat motioner med krav om en sådan sänkning. Stora grupper, stats- och kommunalanställda, tjänstemän i privat tjänst och – med fullt ikraftträdande den 1 januari 1975 – arbetare inom SAF/LO-området har genom pensionsordningar vid sidan av den allmänna pensioneringen tillförsäkrats lägre pensionsålder än 67 år. Pensionsåldern 67 år gäller

alltså i huvudsak endast för dem som inte omfattas av de nämnda pensionsordningarna, bl. a. hemmamakar och egna företagare såsom lantbrukare.

Dagens pensionärer har främst genom tillkomsten av ATP tillförsäkrats en ekonomisk trygghet, som – även om den inte innebär lika stora inkomster som under den aktiva tiden – dock ger en levnadsstandard som för de flesta inte ligger väsentligt lägre än standarden före pensioneringen. Härigenom har många, särskilt de för vilka arbetet upplevs som tungt, enformigt eller ointressant, kommit att uppfatta pensioneringen som något eftersträvansvärt. Man ser genom denna fram mot en fritid, som man vill hinna utnyttja innan krafterna definitivt avtagit.

Välståndsutvecklingen i samhället har kommit samhällsmedlemmarna till godo inte bara direkt i form av höjda inkomster utan också indirekt genom lagstiftningsvis genomförda sociala reformer och avtalsvis mellan arbetsmarknadsparterna överenskomna förmåner utöver den kontanta lönen. Vid sidan av det egentliga socialförsäkringsområdet har sålunda för att tillgodose löntagarnas behov av vila och rekreation tillkommit lagstiftningar om förkortad arbetstid och lagstadgad semester. Löntagarnas krav på ökad fritid har härigenom accepterats som befogade och angelägna.

Kommittén har funnit att motsvarande synpunkter kan läggas på önskemålen om en sänkt pensionsålder. Den allmänna uppfattningen hos befolkningen i aktiv ålder torde numera vara att det bör finnas möjlighet för den som så önskar att med oreducerad ålderspension dra sig tillbaka från arbetet vid en tidigare tidpunkt än den nuvarande pensionsåldern 67 år. För löntagarna i allmänhet är detta önskemål redan tillgodosett genom de särskilda tjänstepensioneringar som successivt tillkommit. Kommittén finner det naturligt och önskvärt att den allmänna pensioneringen anpassar sig efter den utveckling som ägt rum inom arbetslivet, där pensionsåldern 67 år numera saknar förankring. En sänkning av pensionsåldern skulle också innebära rättvisa gentemot dem som inte i samma mån som andra fått del av senare tiders välståndsutveckling i samhället.

En sänkning av pensionsåldern är emellertid också i hög grad en fråga om resurser. I en vid betänkandet fogad bilaga redogörs för tänkbara samhällsekonomiska verkningar av en sänkning till 65 år av pensionsåldern. Intresset koncentreras till verkningarna beträffande produktionen och till den förändring i konsumtion och sparande som kan antas bli en följd av pensionsålderssänkningen. Beräkningarna angående antalet personer som på grund av annan pensionering än den allmänna har lägre pensionsålder än 67 år visar – i synnerhet sedan STP den 1 januari 1975 fått full verkan – att en mycket stor del av befolkningen har lägre pensionsålder. Detta förhållande förklarar att en pensionsålderssänkning av antytt slag enligt vad som sägs i bilagan kan antas medföra ett förhållandevis litet produktionsbortfall.

Det ovan anförda föranleder kommittén att föreslå att den allmänna pensionsåldern sänks till 65 år. Med detta förslag avser kommittén självfallet inte att begränsa den valfrihet beträffande pensioneringstidpunkt, som det nuvarande pensionssystemet innehåller. Förslaget ger

också möjligheter till en ytterligare utbyggd flexibilitet i detta avseende. Beträffande denna viktiga fråga fortsätter emellertid kommitténs arbete. Den generella sänkningen av pensionsåldern har bedömts vara så angelägen att den inte bör uppehållas av det ytterligare utredningsarbete som erfordras såvitt angår frågan om ytterligare utbyggnad av valfriheten beträffande pensioneringstidpunkten och möjligheterna till successiv övergång från förvärvsarbete till ålderspensionering.

Enligt kommitténs uppfattning bör sänkningen av den allmänna pensionsåldern ske så snart som möjligt. Kommittén föreslår att reformen skall träda i kraft den 1 januari 1976. De överväganden som ligger till grund för förslaget i detta hänseende redovisas i närmast följande avsnitt.

Kostnaderna för reformen, för vilka redogörs i avsnitt 4.10, är mycket stora. Kommittén vill därför redan här nämna, att kostnadsfrågan haft väsentlig betydelse för valet av tidpunkt för ikraftträdandet.

4.5 Ikraftträdande

Som framgår av det närmast föregående avsnittet innebär kommitténs förslag i fråga om pensionsåldern, att en ovillkorlig rätt till full ålderspension skall föreligga fr. o. m. det den försäkrade fyllt 65 år. Förslaget innebär en betydelsefull och kostsam reform. Beträffande kostnaderna hänvisas till avsnitt 4.10.

Inte minst med hänsyn till de betydande kostnaderna är det väsentligt att ställa frågan om när och på vilket sätt reformen skall träda i kraft. Den enklaste regeln skulle vara att reformen i hela sin omfattning trädde i kraft vid ingången av ett visst år. Det skulle innebära, att under detta år tre åldersklasser skulle bli ålderspensionärer. Den 1 januari skulle 66- och 67-åringar få pension, och successivt under året skulle de som fyller 65 år bli pensionärer. Det kan diskuteras om det är lämpligt eller ens möjligt att under samma år låta tre åldersklasser gå i pension (två av åldersklasserna skulle ju dessutom pensioneras samma dag).

Fördelen med en sådan regel är främst att den är enkel och klar och skulle uppfattas som "rättvis" på så sätt att ingen som fyllt 65 år skulle behöva vänta på sin pension sedan väl reformen trätt i kraft.

Vissa svårigheter skulle ett sådant omedelbart genomförande av reformen emellertid medföra. Kostnadsaspekten träder naturligtvis i förgrunden. Om reformen träder i kraft i hela sin omfattning på en gång stiger kostnaderna för försäkringen omedelbart med de belopp, som anges i avsnitt 4.10. Ett stegvis ikraftträdande å andra sidan skulle medföra en mera successiv upptrappning av kostnaderna. För administrationen måste det innebära en stor temporär extrabelastning att samtidigt pensionera 3 årsklasser.

En annan utväg vore, att ålderssänkningen trädde i kraft successivt på så sätt att under ett år åldersklassen 66 år fick pension och att årsklassen 65 år blev berättigad till pension ett eller några år senare. Förebild för ett sådant ikraftträdande står att finna i ikraftträdandet av bestämmelserna om förtida uttag av ålderspension. Här skedde ikraftträdandet åldersklassvis.

Kommittén har vid bedömningen av dessa båda alternativ kommit till den uppfattningen att ålderssänkningen bör ske i ett steg. Avgörande för kommitténs ställningstagande har varit, att man härigenom får en enkel och klar regel, som genast vid ikraftträdandet ger alla i de båda aktuella åldersklasserna rätt till pension. Genom att 65-årsåldern i stort sett redan har genomförts på arbetsmarknaden genom avtal kommer en sänkning på en gång inte heller att mera allvarligt rubba tillgången på arbetskraft.

I fråga om tidpunkten för ikraftträdandet av reformen gör sig olika synpunkter gällande. För administrationen är det nödvändigt med en viss förberedelsetid. Än viktigare är att de på kollektivavtal grundade personalpensionsordningarna – ITP och STP – hinner anpassas till den nya situationen. Arbetsmarknadens parter måste ges skälig tid för en sådan anpassning. För en sådan fordras först förhandlingar och sedan tid för att förhandlingsresultatet skall kunna föras ut i tillämpning. Ikraftträdandet borde mot denna bakgrund ske först avsevärd tid efter det förslaget framlagts och beslutet om pensionsålderssänkningen fattats. Å andra sidan talar de skäl som legat till grund för förslaget om pensionsålderssänkningen, dvs. sammanfattningsvis att de grupper som nu har högre pensionsålder bör få sin pensionsålder sänkt till 65 år så snart som möjligt, för att tiden för ikraftträdandet ej skjuts allt för långt fram.

Kommittén föreslår mot bakgrund av det sagda att pensionsålderssänkningen skall träda i kraft den 1 januari 1976.

4.6 Förtida och uppskjutet uttag

4.6.1 *Gällande bestämmelser*

Efter framställning från den försäkrade kan ålderspension tas ut före 67 års ålder, dock tidigast fr. o. m. den månad den försäkrade uppnår 63 års ålder. Om ålderspension tas ut i förtid, minskas pensionen med 0,6 % för varje månad som, då pensionen börjar tas ut, återstår till den månad då den försäkrade fyller 67 år. Pensionsuttag kan också uppskjutas. I sådana fall ökas pensionen på motsvarande sätt med 0,6 % per månad, dock att hänsyn inte tas till tid efter det att den försäkrade fyllt 70 år. En samordning är föreskriven mellan uttag av folkpension och tilläggspension. Förtida uttag måste enligt uttrycklig föreskrift avse båda pensionsdelarna. Sådan uttrycklig föreskrift saknas beträffande uppskjutet uttag, men reglerna har sådan konstruktion att den försäkrade inte har något att vinna på att ta ut tilläggspension men vänta med uttag av folkpension eller tvärtom. Reduktionen av pensionen vid förtida uttag – liksom ökningen vid uppskjutet uttag – är livsvarig och bygger i huvudsak på försäkringsmatematiska beräkningsgrunder. Principen är att värdet av de sammanlagda pensionsbelopp som den försäkrade uppbär i sin livstid skall bli detsamma oberoende av när han börjar ta ut sin pension under förutsättning att han har en för befolkningen genomsnittlig livslängd. Det uppställs inga särskilda krav för rätt till förtida uttag av pension, t. ex. att den försäkrade skall sluta sitt förvärvsarbete. Däremot kan kommunalt

Tabell 7 Antal folkpensionärer i januari 1972 med förtida uttag av ålderspension efter kön, födelseår och ålder vid pensionsuttaget.

Födelseår	Antal pensionärer med ålderspension uttagen vid en ålder av					Ålderspension årsbelopp kr.
	63 år–63 år 11 mån.	64 år–64 år 11 mån.	65 år–65 år 11 mån.	66 år–66 år 11 mån.	Summa	
Män						
1896	–	–	–	244	244	1 492 446
1897	–	–	494	535	1 029	6 040 708
1898	–	–	668	631	1 299	7 570 006
1899	–	363	1 040	469	1 872	10 512 485
1900	–	557	1 339	612	2 508	13 995 079
1901	425	633	1 462	729	3 249	17 683 207
1902	584	709	1 821	864	3 978	21 508 827
1903	1 023	583	1 966	799	4 371	23 153 908
1904	1 116	576	1 826	703	4 221	22 171 823
1905	1 289	440	1 643	572	3 944	20 399 527
1906	1 418	431	1 490	34	3 373	16 917 651
1907	1 423	320	71	–	1 814	8 451 525
1908	1 336	15	–	–	1 351	6 139 899
1909	103	–	–	–	103	465 156
Summa	8 717	4 627	13 820	6 192	33 356	176 502 247
Kvinnor						
1896	–	–	–	193	193	1 207 314
1897	–	–	417	437	854	5 119 269
1898	–	–	517	348	865	5 134 233
1899	–	345	768	261	1 374	7 749 499
1900	–	438	891	280	1 609	9 038 330
1901	387	476	820	283	1 966	10 603 538
1902	445	465	883	395	2 188	11 799 976
1903	751	342	973	401	2 467	13 054 234
1904	660	350	964	383	2 357	12 548 885
1905	719	310	929	333	2 291	12 234 182
1906	743	337	840	31	1 951	10 238 757
1907	781	258	64	–	1 103	5 395 037
1908	807	15	–	–	822	3 865 163
1909	45	–	–	–	45	213 614
Summa	5 338	3 336	8 066	3 345	20 085	108 202 031
Män och kvinnor						
1896	–	–	–	437	437	2 699 760
1897	–	–	911	972	1 883	11 159 977
1898	–	–	1 185	979	2 164	12 704 239
1899	–	708	1 808	730	3 246	18 261 984
1900	–	995	2 230	892	4 117	23 033 409
1901	812	1 109	2 282	1 012	5 215	28 286 745
1902	1 029	1 174	2 704	1 259	6 166	33 308 803
1903	1 774	925	2 939	1 200	6 838	36 208 142
1904	1 776	926	2 790	1 086	6 578	34 720 708
1905	2 008	750	2 572	905	6 235	32 633 709
1906	2 161	768	2 330	65	5 324	27 156 408
1907	2 204	578	135	–	2 917	13 846 562
1908	2 143	30	–	–	2 173	10 005 062
1909	148	–	–	–	148	678 770
Summa	14 055	7 963	21 886	9 537	53 441	284 704 278

Omkring 2 300 pensionärer uppbär f. n. pension, som uttagits efter 67 års ålder.

bostadstillägg eller hustrutillägg inte utgå till ålderspension förrän pensionären uppnått 67 års ålder.

4.6.2 *Statistiska uppgifter*

F. n. uppbär i runt tal 62 000 pensionärer ålderspension från folkpensioneringen som uttagits före 67 års ålder. Motsvarande siffra för tilläggspensioneringens del utgör ca 37 000.

Tabell 7 visar antalet folkpensionärer i januari 1972 med förtida uttag av ålderspension efter kön, födelseår och ålder vid pensionsuttaget.

4.6.3 *Förtida och uppskjutet uttag efter pensionsåldersreformen*

I avsnitt 4.4 har kommittén redovisat sitt förslag om en generell sänkning av pensionsåldern till 65 år. Kommittén har där också gett till känna, att den i ett kommande betänkande kommer att redovisa sina synpunkter på frågan om flexibilitet i avseende på pensionsåldern. En av de anordningar till främjande av individuell valfrihet beträffande tidpunkten för inträdet i pensionsåldern, som har stor betydelse, är möjligheten till förtida och uppskjutet uttag. Av det sagda framgår, att kommittén har den uppfattningen, att det i den nu aktuella reformetappen inte är påkallat med några större förändringar i de nämnda reglerna och att alltså möjligheten till förtida och uppskjutet uttag bör bibehållas även sedan den normala pensionsåldern sänkts till 65 år. Den möjlighet att tillgodose individuella önskemål beträffande pensioneringstidpunkten, som de nämnda anordningarna erbjuder, är enligt kommitténs mening så värdefull att det inte kan komma ifråga att ta bort den. De förändringar beträffande det förtida och uppskjutna uttaget, som kan finnas påkallade till främjande av ytterligare flexibilitet i fråga om pensionsåldern, kommer kommittén som nämnts att ta ställning till i ett kommande betänkande.

Den föreslagna sänkningen av den allmänna pensionsåldern till 65 år ger enligt kommitténs uppfattning inte i och för sig anledning till ändringar i det förtida resp. uppskjutna uttagets principiella konstruktion. Sänkningen av åldern för det normala pensionsinträdet innebär i detta avseende endast att pensionsförmånens normalnivå uppnås vid 65 års ålder istället för vid 67 års ålder. Pension skall således kunna tas ut i förtid före 65 års ålder och uppskjutas till efter 65 års ålder.

En fråga som i denna situation kan diskuteras är om den generella pensionsålderssänkningen bör föranleda ändrade tidsgränser för rätt att i förtid ta ut pensionen resp. uppskjuta pensionsuttaget. Som ovan nämnts gäller enligt nuvarande ordning 63 resp. 70 års ålder. Dessa tidsgränser har gällt alltsedan reglerna om förtida och uppskjutet uttag infördes. Om "normalnivån" sätts till 65 år och reglerna i övrigt lämnas orörda innebär det att pension, som uttas vid 63 års ålder reduceras med (24 · 0,6) 14,4 % i förhållande till "normalnivån" istället som f. n. (48 · 0,6) 28,8 % i förhållande till samma nivå. Beträffande uppskjutet uttag innebär sänkningen av åldern för "normalnivån" att pensionen vid 70 års ålder blir högre än f. n. – (60 · 0,6) 36 % av nämnda nivå istället som f. n.

(36 · 0,6) 21,6 %.

I samband med att kommittén i ett kommande betänkande redovisar sina synpunkter på vilka flexibilitetsfrämjande åtgärder som bör rekommenderas återkommer kommittén till denna fråga. Enligt kommitténs uppfattning finns inte tillräckliga skäl att i avvaktan på den fortsatta utredningen nu föreslå ändringar i de berörda reglerna. Kommittén beräknas slutföra sitt arbete under år 1974, varför nämnda spörsmål kan bli föremål för statsmakternas prövning under år 1975 och eventuellt nya regler börja gälla fr. o. m. år 1976, dvs. samtidigt som sänkningen av den allmänna pensionsåldern träder i kraft.

Kommitténs förslag i dessa delar innebär alltså, att pension skall kunna tas ut i förtid från 63 års ålder, att pensionsuttaget skall kunna uppskjutas till 70 års ålder samt att avdrags- resp. påslagsfaktorn skall utgöra 0,6 % per månad.

4.6.4 *Det nuvarande beståndet av i förtid uttagna och uppskjutna pensioner*

Enligt de siffror som tidigare redovisats utgår f. n. ålderspension, som tagits ut före 67 års ålder, till i runt tal 62 000 pensionärer. Motsvarande siffra för pensioner som uttagits efter 67 års ålder utgör 2 300.

En fråga, som påkallar uppmärksamhet, är hur man skall förfara med de pensioner, som vid ikraftträdandet av sänkningen av den allmänna pensionsåldern på grund av förtida resp. uppskjutet uttag är reducerade resp. förhöjda. Den pensionär som gjort förtida uttag, kan komma att finna reduktionen orättvis när en generell sänkning av pensionsåldern sker. Den som uppskjutit sitt pensionsuttag kan komma att anse påslaget för litet i motsvarande situation. Man måste komma ihåg, att reduktionen resp. påslaget är livsvariga.

Ett sätt att komma ifrån de nämnda svårigheterna skulle vara att i samband med pensionsålderssänkningen föreskriva att avdraget skall reduceras resp. påslaget uppräknas med det belopp som ålderssänkningen motsvarar (0,6 % · 24 månader).

Hela resonemanget om att de pensioner, som reducerats på grund av förtida uttag, av rättviseskäl bör uppräknas bygger på tanken att dessa pensioner bör "nollställas" i förhållande till situationen efter det en generell sänkning av pensionsåldern har skett. Härvid får man dock tänka på hela den pensionärskader, som enligt tidigare regler pensionerats vid 67 års ålder. Samma rättviseskäl kan anföras för en kompensation åt dessa pensionärer på grund av att de nytillkommande pensionärerna får oreducerad pension redan vid 65 års ålder. Om man räknar om alla förtida och uppskjutna uttag och sätter dem i relation till de nya bestämmelserna kan detta sägas vara en "orättvisa" mot dem som enligt de gamla bestämmelserna uttagit sin pension vid 67 års ålder. Dessa får inte två år "till skänks" som de som uttagit pensionen i förtid eller uppskjutit sitt uttag.

Av det anförda framgår att rättviseskäl lika gärna kan åberopas mot en

uppräkning som för en sådan. Kommittén har kommit till den uppfattningen, att omräkning av det bestånd av i förtid uttagna och uppskjutna pensioner, som finns vid tidpunkten för pensionsålderssänkningen, inte bör ske. Ett sådant betraktelsesätt ligger helt i linje med grundsatsen att pensionsålderssänkningen är avsedd att komma blivande pensionärer till del. Kommittén framlägger i kapitel 5 förslag till väsentliga förbättringar av folkpensionerna. Dessa förbättringar kommer dem som är pensionärer vid ikraftträdandet av pensionsålderssänkningen till godo.

För personer födda under åren 1909–1912 fordras speciella övergångsregler. Dessa regler kommenteras i specialmotiveringen till de föreslagna ändringarna i lagen om allmän försäkring.

4.7 Tilläggsförmåner m. m.

4.7.1 *Pensionstillskott*

Kommitténs förslag i fråga om pensionsåldern innebär som tidigare nämnts att en ovillkorlig rätt till ålderspension skall föreligga fr. o. m. det den försäkrade fyllt 65 år. Till folkpension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension utgår *pensionstillskott* enligt nu gällande regler till pensionärer som inte har ATP eller har låga ATP-belopp. Pensionstillskottet utgör f. n. 15 % av basbeloppet och stiger årligen den 1 juli med 3 % av basbeloppet fram t. o. m. år 1978, då det blir 30 % av basbeloppet. Om grundförmånen är reducerad eller förhöjd på grund av förtida uttag resp. uppskjutet uttag reduceras resp. uppräknas pensionstillskottet i motsvarande mån.

I samband med den generella sänkningen av pensionsåldern till 65 år, som kommittén föreslår, måste göras ett ställningstagande till frågan om pensionstillskott från 65 års ålder skall utgå med det belopp som nu utgår från 67 års ålder eller om nu gällande reduktion skall bibehållas. Enligt kommitténs uppfattning bör det förstnämnda väljas. Detta ligger helt i linje med innebörden i förslaget om ålderssänkning. Meningen är ju att pensionen för dem som pensioneras i framtiden skall erbjuda i princip samma förmåner från 65 års ålder som nu utges från 67 års ålder.

Kommitténs förslag i denna del innebär alltså, att pensionstillskott skall utgå med fullt belopp till pension som uttas vid den i framtiden gällande pensionsåldern 65 år. Nuvarande konstruktion med reduktion resp. avräkning bibehålls på så sätt att pensionstillskott till pension uttagen efter 63 men före 65 års ålder reduceras och att pensionstillskott till pension uttagen efter 65 men före 70 års ålder uppräknas. Av kommitténs uttalanden i avsnitt 4.6.3 framgår att denna reduktion resp. uppräkning även för framtiden föreslås vara 0,6 % per månad.

I kapitel 5 föreslår kommittén en allmän höjning av pensionstillskotten med verkan fr. o. m. den 1 juli 1976.

4.7.2 *Kommunalt bostadstillägg*

Kommunalt bostadstillägg utgår numera i alla rikets kommuner. Tillägget utgår till den som åtnjuter folkpension i form av ålderspension,

förtidspension eller änkepension och är mantalsskriven inom kommunen eller till där mantalsskriven hustru som åtnjuter hustrutillägg.

Tillägget utgår enligt de grunder kommunen själv bestämmer. Avvikelse från de i lagen fastställda inkomstprövningsreglerna, för vilka redogjorts i kapitel 1, får dock inte göras. Kommunalt bostadstilläg kan enligt gällande regler inte utgå till ålderspension, som uppbärs för tid före den månad, då den pensionsberättigade fyller 67 år.

Det kommunala bostadstillägget utgör en viktig del i det trygghetssystem, som skapats genom pensioneringen. Genom inkomstprövningsreglernas uppbyggnad är tillägget förbehållet de pensionärer, som har det sämst ställt. Särskilt de pensionärer, som inte har ATP-pension eller har en låg sådan pension, träder här i blickfältet. För dessa kategorier utgör tillägget en omistlig del av pensionen. Som nämnts i den mera ingående redogörelsen för reglerna i kapitel 1 uppgår tillägget i många fall till lika stort belopp som pensionärens faktiska hyreskostnad. Det kan konstateras, att för stora pensionärskategorier tillägget är av avgörande betydelse för möjligheten att klara sig på pensionen.

Det anförda leder fram till slutsatsen, att reglerna för det kommunala bostadstillägget i samband med den generella pensionsålderssänkningen bör ändras på sådant sätt att tillägget kan utgå från 65 års ålder. Ett vidhållande av 67-årsåldern i detta hänseende skulle beträffande vissa pensionärer kunna medföra att dessa tvingades uppskjuta pensionsuttaget.

Kommittén föreslår alltså att kommunalt bostadstillägg skall kunna utgå till ålderspension som uttas från 65 års ålder.

4.7.3 *Hustrutillägg*

Hustrutillägg tillkommer hustru till den, som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, om hustrun fyllt 60 år och själv ej åtnjuter folkpension samt makarna varit gifta minst fem år. När särskilda skäl föreligger kan hustrutillägg utgå även om hustrun ej fyllt 60 år eller makarna varit gifta kortare tid än fem år. Hustrutilläggets maximibelopp utgör skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda årsbeloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar jämte två pensionstillskott samt å andra sidan sådan pension till ogift jämte ett pensionstillskott. Vid denna beräkning skall man utgå från de ålderspensionsbelopp som gäller vid uttag fr. o. m. 67-årsmånaden. Hustrutillägget är inkomstprövat enligt regler, för vilka redogjorts i kapitel 1. Hustrutillägg kan enligt gällande regler ej utgå till ålderspension som åtnjuts för tid före den månad då den pensionsberättigade fyller 67 år. Det ligger enligt kommitténs uppfattning i sakens natur, att denna åldersgräns bör sänkas till 65 år i samband med en generell sänkning av pensionsåldern till 65 år. Till stöd för denna ståndpunkt kan åberopas skäl av i stort sett samma slag som anförts i närmast föregående avsnitt i fråga om de kommunala bostadstilläggen.

4.7.4 *Barntillägg*

Enligt gällande regler utgår till ålders- eller förtidspension barntillägg för varje barn under 16 år till försäkrad eller försäkrads hustru, om den försäkrade har vårdnaden om eller stadigvarande sammanbor med barnet. Till ålderspension, som den försäkrade uppbär för tid före 67 år, eller till pension, som tillkommer gift kvinna, utgår inte barntillägg. Gift kvinna, som stadigvarande lever åtskild från sin make, kan dock erhålla barntillägg för barn, som hon stadigvarande sammanbor med eller har vårdnaden om. Barntillägget utgör 25 % av basbeloppet. Om barnet är berättigat till barnpension utgör det 10 % av basbeloppet. Åtnjuter den försäkrade ATP minskas honom tillkommande barntillägg med hälften av tilläggspensionen i den mån denna för år räknat överstiger halva basbeloppet.

Kommitténs förslag om en sänkning av pensionsåldern till 65 år aktualiserar frågan om barntillägg skall kunna utgå redan från denna ålder.

Även i fråga om barntilläggen bör enligt kommitténs uppfattning anläggas det synsättet, att tillägget utgör en del av den sammanlagda pensionsförmån, som bör tillkomma den försäkrade vid den generella pensionsåldern. Kommittén föreslår alltså, att barntillägg till ålderspension skall kunna utgå till pension som uttas vid 65 års ålder.

4.7.5 *Invaliditetsersättning*

Invaliditetsersättning utgår enligt nu gällande regler till vissa försäkrade som fyllt 16 år och som inte åtnjuter pension. Sådan ersättning tillkommer dels försäkrad som är blind, om blindheten inträtt innan han fyllde 63 år, dels försäkrad som utför förvärvsarbete om han på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion behöver avsevärd fortlöpande hjälp av annan person eller får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra förvärvsarbetet. Studier jämställs med förvärvsarbete. Invaliditetsersättning till blind utgör 60 % av basbeloppet. Annan invaliditetsersättning utgör 60 eller 30 % av basbeloppet allt efter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek.

Som framgår av det sagda utgår invaliditetsersättning under tid då vederbörande inte uppbär pension. En sänkning av pensionsåldern till 65 år medför att rätten till invaliditetsersättning kommer att upphöra vid denna ålder. Någon invändning häremot kan enligt kommitténs uppfattning inte resas. Den försäkrade får ju enligt förslaget fr. o. m. denna tidpunkt dels pension och dels – i den mån förutsättningarna härför är uppfyllda – invaliditetstillägg.

4.8 Pensionspoäng för det sextiofjärde och sextiofemte levnadsåret

4.8.1 *Gällande bestämmelser*

Reglerna om fastställande av pensionspoäng finns i 11 kap. AFL.

Pensionspoäng utgörs av den pensionsgrundande inkomsten delad med det vid årets ingång gällande basbeloppet. Pensionspoäng beräknas med två decimaler. Beräkningen för fastställande av den pensionsgrundande inkomsten för visst år sker på grundval av den försäkrades inkomst under året, i den mån inkomsten är att hänföra till inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete. I detta sammanhang kan nämnas att för de båda inkomstslagen gäller i vissa hänseenden olika regler. Sålunda är undantagande från försäkringen möjligt när det gäller inkomst av annat förvärvsarbete medan undantagande däremot inte är möjligt beträffande inkomst av anställning.

Gemensamt för inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete är emellertid att inkomstberäkningen grundas på den försäkrades taxering till statlig inkomstskatt. I princip kan alltså endast inkomster, för vilka skattskyldighet föreligger, grunda pensionsrätt. För det år då den försäkrade avlidit skall någon pensionsgrundande inkomst inte beräknas för honom. Stadgandet härom har motiverats av att den försäkrades inkomst under dödsåret saknar betydelse för bedömande av hans efterlevandes rätt till familjepension och storleken av sådan pension.

Med hänsyn till att pensionsgrundande inkomst inte beräknas för år före det varunder den försäkrade fyller 16 år och ej heller för år efter det varunder han fyller 65 år blir alltså den maximala tid för vilken pensionsgrundande inkomst kan beräknas 50 år.

Det är av administrativa skäl en fördel att inkomst för det år, som närmast föregår det, varunder den försäkrade fyller 67 år och ålderspensionen således normalt börjar utgå, inte påverkar pensionens storlek. Eftersom den pensionsgrundande inkomsten för ett år inte kan fastställas förrän ett gott stycke in på följande år, skulle uppgift om pensionspoäng för det sextiosjätte året i många fall inte föreligga, då ålderspensionen skulle börja utgå.

Full ålderspension utgår om den försäkrade tillgodoräknas pensionspoäng för 30 år. Pensionen beräknas därvid efter medeltalet av de 15 bästa årens poängtal. I åtskilliga fall, då den försäkrade inte redan före det sextiosjätte året har 30 poänggivande år eller pensionspoängtalet för det sextiosjätte året skulle ingå bland de 15 bästa årens poäng, skulle därför, om regeln att pensionsgrundande inkomst inte beräknas för tid efter det år den försäkrade fyllt 65 år inte funnes, pensionen inte kunna bestämmas slutligt vid det tillfälle pensionen skulle börja utgå.

Regeln att pensionsgrundande inkomst inte beräknas för tid efter det år den försäkrade fyllt 65 år torde i obetydlig grad inverka på frågan om ålderspension över huvud skall utgå eller ej. Endast i det fall då den försäkrade t. o. m. sitt sextiofemte år förvärvat endast två års pensionspoäng, kan bestämmelserna få avgörande betydelse på grund av det i AFL uppställda kravet på tre års poäng som villkor för pensionsrätt över

huvud taget.

Om den försäkrade gör förtida uttag av ålderspension, tas vid pensionsberäkningen hänsyn även till pensionspoäng, som kan föreligga för det år som närmast föregår det varunder pensionen börjar utgå. Tas pensionen således ut under det år, varunder den försäkrade fyller 66 år, eller tidigare, blir det alltså fråga om att först bestämma pensionen *provisoriskt* och därefter omräkna den sedan man fått kännedom om den pensionsgrundande inkomsten och därmed poängtalet.

Den pensionsgrundande inkomsten beräknas t. o. m. det sextiofemte levnadsåret under förutsättning att den försäkrade inte redan åtnjuter ålderspension eller förtidspension enligt AFL. Vid lagens tillkomst ansågs det ligga i sakens natur att den, som redan tagit ut sin ålderspension, inte skulle få fortsätta att tjäna in pensionsrätt. Det stadgades därför, att beräkning av pensionsgrundande inkomst inte skulle göras för år, under vilket den försäkrade åtnjöt ålderspension.

Att den försäkrade åtnjuter pension under visst år innebär att pensionen skall belöpa på ifrågavarande år eller del därav. Pensionen behöver alltså inte ha börjat utbetalas under året. Bestämmelsen att beräkning av pensionsgrundande inkomst inte heller skall ske för år, varunder den försäkrade åtnjutit förtidspension, sammanhänger med hur beräkningen av pensionspoäng sker för försäkrad för år, varunder han åtnjutit förtidspension. I sådant fall skall nämligen – under vissa förutsättningar – förtidspension beräknas efter en metod, som utgår från att pensionspoäng *antas* ha tillgodoräknats den försäkrade för tiden från försäkringsfallet fram t. o. m. det år då den försäkrade fyller 65 år. Pensionen beräknas därefter på samma sätt som en ålderspension. För att den ålderspension som utgår vid 67 års ålder skall bli lika stor som förtidspensionen vid fullständig nedsättning av arbetsförmågan måste pensionspoäng föreligga i en utsträckning som motsvarar de poängantaganden, som legat till grund för beräkningen av förtidspensionen. Skulle förtidspensionen ha upphört att utgå, måste på motsvarande sätt pensionspoäng finnas för de år då förtidspensionen utgått, om inte en sådan försäkrad i fråga om sin rätt till ålderspension skall komma i sämre läge än den som uppburit förtidspension ända fram till 67 års ålder. På grund härav har i AFL stadgats, att pensionspoäng skall tillgodoräknas den försäkrade för varje år varunder han åtnjutit förtidspension trots att pensionsgrundande inkomst inte beräknats för honom.

4.8.2 *Kommitténs synpunkter*

Som framgår av redogörelsen i närmast föregående avsnitt tillgodoförs enligt gällande regler den försäkrade pensionspoäng t. o. m. det år då han fyller 65 år. En sänkning av pensionsåldern till 65 år skulle omöjliggöra att – med bibehållande av nuvarande poängregistreringsmetodik – vid pensioneringstillfället beakta faktiskt intjänade pensionspoäng för det sextiofjärde och sextiofemte levnadsåret.

Nuvarande regler ger möjlighet till poängförvärv under maximalt 50 år (från det sextonde t. o. m. det sextiofemte levnadsåret.) Den s. k. 30-års-

regeln innebär att poängår utöver 30 saknar betydelse för pensionsberäkningen. Från dessa utgångspunkter kan det möjligen ifrågasättas om det finns anledning att vid en sänkning av pensionsåldern behålla möjligheten att intjäna pensionspoäng under det sextiofjärde och sextiofemte levnadsåret. Även om man undantar dessa år bli ju tidsmarginalen så stor som 18 år. I normalfallet, dvs. då en person i unga år år går ut på arbetsmarknaden och stannar där fram till pensionsåldern skulle det inte ha någon betydelse om man tog bort möjligheten att intjäna poäng för det sextiofjärde och sextiofemte levnadsåret. Det ges utrymme för frånvaro från arbetsmarknaden under så många år att utbildning, militärtjänst och jämförbara avbrott i förvärvsarbetet väl ryms inom marginalen. Även barnsbörd och omvårdnad om minderåriga barn bör normalt sett rymmas inom den angivna tidsmarginalen.

För vissa grupper skulle emellertid ett borttagande av möjligheten att intjäna poäng under de aktuella åren få betydelse. För alla som av en eller annan anledning kommer ut i förvärvslivet så sent att det sextiofjärde och sextiofemte levnadsåret "behövs" för att få 30 poängår skulle ett borttagande av möjligheten att intjäna poäng under dessa år få betydelse. Troligen utgör hemmafruar, som vårdat barn och sökt sig ut i förvärvslivet först sedan barnen blivit vuxna, här en betydelsefull grupp.

I detta sammanhang kräver övergångsgenerationen speciell uppmärksamhet. För dem som är födda under åren 1896–1914 har 30-årsregeln ersatts med en 20-årsregel. För dem som är födda under tiden 1915–1923 behövs i stället för 30 år följande antal poängår för full pension:

Födelseår	Antal poängår
1915	21
1916	22
1917	23
1918	24
1919	25
1920	26
1921	27
1922	28
1923	29

Som synes har man för övergångsgenerationen – hit räknas årsklasserna fram t. o. m. dem som pensioneras i slutet av 1980-talet – att räkna med betydligt smalare tidsmarginal. För dessa åldersklasser har i regel varje poängår betydelse. Om möjligheten till poängförvärv för de båda sista åren togs bort skulle detta alltså medföra en lägre pensionsnivå.

Det bör i detta sammanhang också framhållas, att en pensionsålderssänkning med två år för vissa pensionärer med all sannolikhet kommer att medföra, att den pensionsgrundande inkomsten under det sextiofemte levnadsåret kommer att bli lägre än som varit fallet före ålderssänkningen. Man kan alltså konstatera att även om rätten till poäng under detta år kvarstår man kommer att "förlora" på reformen. Hur stor denna förlust i det enskilda fallet blir är beroende av – förutom storleken av den bortfall-

na pensionsgrundande inkomsten – utfallet av såväl 30-års- som 15-årsreglerna. Å andra sidan uppvägs denna s. k. förlust av att rätt till full ålderspension kommer att föreligga två år tidigare än enligt nuvarande regler.

Enligt kommitténs uppfattning kan utan större olägenhet möjligheten till poängförvärv under det sextiofemte levnadsåret tas bort sedan försäkringen kommit i full funktion. För övergångsgenerationen kan det med hänsyn till den betydelse det sista poängåret har för ett stort antal försäkrade inte komma i fråga att ta bort möjligheten till poängförvärv under detta år. Kommittén är väl medveten om att ett bibehållande av poängåret sedan pensionsåldern sänkts till 65 år kommer att medföra dels den konsekvensen att försäkrad kommer att kunna tjäna in pensionsrätt på inkomster han förskaffar sig efter det han börjat uppbära ålderspension, dels en administrativ merbelastning på så sätt att en provisorisk poängberäkning får ske i avvaktan på att den slutliga poängen kan fastställas.

Kommittén föreslår på grund av det sagda att möjlighet till poängförvärv under det sextiofemte levnadsåret bibehålls för dem som är födda tidigare än år 1925. För de yngre åldersklasserna däremot föreslår kommittén att i normala fall poäng ej skall tillgodoräknas för det sextiofemte levnadsåret. Ej heller föreligger sådant behov för personer födda tidigare än år 1911.

Dessa frågor behandlas i specialmotiveringen till 15 kap. 1 § AFL.

4.9 Vissa konsekvenser av en sänkning av pensionsåldern

4.9.1 *Allmän försäkring*

Den föreslagna sänkningen av den allmänna pensionsåldern får vissa konsekvenser för den allmänna försäkringens övriga grenar.

Inom *sjukförsäkringen* får åldersgränsen för hemmamakeförsäkringen sänkas från 67 till 65 år (AFL 3 kap. 3 § andra stycket).

I 3 kap. 3 § första stycket och 4 kap. 3 § AFL ges regler som begränsar tiden för ersättning för sjukhusvård och sjukpenningtid efter uppnådda 67 år. Även dessa åldersgränser får sänkas till 65 år.

För den frivilliga sjukpenningförsäkringen får en sänkning av pensionsåldern konsekvenser på så sätt att möjligheten att teckna sådan försäkring kommer att upphöra tidigare. Den som ej är berättigad att uppbära sjukpenning kan nämligen inte teckna frivillig sjukpenningförsäkring.

Beträffande konsekvenserna för *yrkesskadeförsäkringens* del kan i korthet nämnas följande.

Yrkesskadelivränta fastställs enligt regler i 16 och 20 §§ YFL att utgå med visst belopp fram till dess livräntetagaren fyller 67 år och med reducerat belopp för tiden därefter. Denna åldersgräns bör sänkas till 65 år i samband med en sänkning av den allmänna pensionsåldern. Genom en sådan åtgärd uppnås att man såvitt gäller framtida yrkesskadefall får regler som ger i princip samma resultat som de nuvarande. Betydligt besvärligare är frågan om hur man skall förfara med äldre yrkesskadefall,

dvs. sådana yrkesskadade som vid tidpunkten för pensionsålderssänkningen enligt lagakraftägande beslut har rätt till oreducerad livränta fram till 67-årsåldern. Frågan får lösas inom ramen för nuvarande samordningsbestämmelser, som anger ett tak för de sammanlagda förmånerna från den allmänna försäkringen.

Det bör nämnas, att motsvarande samordningsproblem uppkommer såvitt gäller militärersättningar. Ändringar i militärersättningsförordningen och förordningen om omreglering av militärersättningar blir erforderliga.

Även i annan lagstiftning – t. ex. arbetslöshetsförsäkringen och lagen om anställningsskydd – förekommer åldersgränser med anknytning till den allmänna pensionsåldern. Kommittén återkommer i sitt senare betänkande till dessa frågor i samband med behandlingen av spörsmålet om en utbyggd flexibilitet beträffande pensioneringstidpunkten.

4.9.2 *Annan pensionering än den allmänna*

Stora grupper är som bekant enligt särskilda personalpensionsordningar tillförsäkrade lägre pensionsålder – i regel 65 år – än vad som gäller inom den allmänna försäkringen. Här bör nämnas den statliga och kommunala personalpensioneringen, de privatanställda tjänstemännens ITP-pension samt STP-pensioneringen för alla arbetare inom SAF/LO-området, som kommer att vara i full funktion år 1975. Gemensamt för dessa pensionsordningar är att de bygger på avtal mellan arbetsgivare- och arbetstagarorganisationerna. I princip ger de "hel pension" under åren 65–67 och ger för tiden därefter en påbyggnad på förmånerna från den allmänna försäkringen. Samordningen mellan dessa pensionsordningar och den allmänna pensioneringen bygger såvitt gäller de statliga och kommunala pensionerna på en bruttosamordningsprincip, dvs. pensionären garanteras en på visst sätt beräknad pensionsnivå, som uppnås genom att personalpensioneringen fyller ut intill denna nivå oavsett vilken storlek förmånerna från den allmänna pensioneringen har. ITP- och STP-pensioneringen har i fråga om pension efter 67 års ålder en nettosamordningsprincip, dvs. personalpensionen utgör ett fast belopp utan hänsyn till hur stora förmånerna från den allmänna försäkringen är. En utförligare redogörelse för personalpensionssystemen har lämnats i kapitel 2.

Som nämnts har personalpensionsordningarna sin grund i avtal på arbetsmarknaden. Ändringar i dessa ordningar kan därför inte ske genom lagstiftningsåtgärder, och det kan alltså inte ankomma på pensionsålderskommittén att föreslå de ändringar i samordningsreglerna med den allmänna pensioneringen, som blir erforderliga vid en sänkning av den allmänna pensionsåldern. Det synes emellertid uppenbart, att de avtalsslutande parterna på arbetsmarknaden kommer att få anledning att förhandla om och ta ställning till de betydande förändringar i personalpensionsordningarna, som den föreslagna sänkningen av den allmänna pensionsåldern måste medföra.

4.9.3 *Övrigt*

Utöver de följder av en sänkning av den allmänna pensionsåldern, som ovan nämnts och som tar sikte på den allmänna försäkringen och nära angränsande fält, kan följande nämnas.

För personer i åldrarna 65–66 år kommer med all sannolikhet behovet av *socialhjälp* att minska. En viss kostnadsbesparing för det allmänna, som emellertid är svår att beräkna, kommer härigenom att uppstå.

Livräntor, som grundar sig på skadeståndsrättsliga förhållanden (trafiklivräntorna är den utan jämförelse mest betydelsefulla gruppen), fastställs ofta till ett högre belopp för tiden fram till 67-årsåldern och till ett lägre belopp för tiden därefter. Från trafikförsäkringsanstalternas nämnd har inhämtats följande synpunkter på denna fråga.

Vid bestämmandet av trafiklivräntorna tar man principiellt hänsyn till att arbetsförmågan avtar vid stigande ålder. Enligt en av nämnden tillämpad schablon sänks livräntan till hälften vid 67 års ålder. Grunden härtill är inte pensionsåldern som sådan utan antagandet att arbetsförmågan avtar. Man har t. ex. använt 67-års-schablonen beträffande lokförare, vars pensionsålder är 60 år. Grunden härtill är helt enkelt det förhållandet att personer med låg pensionsålder ofta arbetar efter denna och erhåller en betydande inkomst av arbete. Avsteg från schablonen sker ibland. Så har någon gång livräntan för lantbrukare sänkts först vid 70 års ålder. Dessa arbetar ju också regelmässigt längre.

En sänkning av den allmänna pensionsåldern medför alltså inte någon ändring för nu utgående livräntor. Det är väl tänkbart att man vid ändrad pensionsålder också kommer att ändra den nuvarande schablonen.

Privata *kapital-* och *pensionsförsäkringar* är när det gäller tidpunkten då förmånerna skall börja utgå ofta individuellt anpassade och därför skiftande till sin konstruktion. Trots detta kan man inte bortse ifrån att den allmänna pensionsåldern har stor betydelse för utformningen av sådana försäkringar. Därför medför en sänkning av pensionsåldern behov av att försäkringsvillkoren ändras i många fall.

4.10 Kostnader

De i detta kapitel föreslagna reformerna – en generell sänkning av pensionsåldern inom den allmänna pensioneringen till 65 år med de i kapitlet angivna följdreformerna – kommer att medföra avsevärda kostnader. Kostnadsökningarna, som beräknats i nuvarande penningvärde (februari 1974, basbelopp 8 100 kr.), utgör för år 1976 följande belopp i milj. kr.:

Folkpension (inkl. pensionstillskott)	735
Tilläggspension	640
Hustrutillägg	65
Kommunalt bostadstillägg	100
Summa	1 540

Kostnaderna för folkpension och hustrutillägg belöper på statsbudgeten, för de kommunala bostadstilläggen på kommunerna och för tilläggspensionen på ATP-avgifterna/AP-fonden. Kommittén behandlar finansieringsfrågorna i kapitel 7.

För tilläggspensioneringens vidkommande kommer kostnaden att stiga avsevärt under de följande åren. Detta beror på att såväl antalet pensionärer som uppbär tilläggspension som pensionernas belopp ökar kraftigt. Kostnadsökningen under de närmaste åren framgår av tabell 8. Kostnaderna är angivna i fast penningvärde (basbelopp 8 100 kr.).

Tabell 8

År	Kostnadsökning (milj. kr.)
1976	640
1977	700
1978	770
1979	840

5 Folkpensionernas standardutveckling och avvägningen av folkpensionsbeloppen för gift och ogift pensionär

5.1 Gällande bestämmelser och förmånernas nuvarande storlek

Ålderspension inom folkpensioneringen utgör för år räknat 90 % av basbeloppet eller för gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension, 70 % av basbeloppet. Om maken åtnjuter två tredjedelar av hel förtidspension eller halv förtidspension, utgår ålderspensionen i förra fallet med 76 2/3 och i senare fallet med 80 % av basbeloppet (6 kap. 2 § AFL).

Hel *förtidspension* inom folkpensioneringen utgör likaledes 90 % av basbeloppet eller för gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension, 70 % av basbeloppet. Om båda makarna åtnjuter förtidspension och endera eller båda erhåller partiell förtidspension, skall vid beräkningen av pension hel förtidspension utgöra, om två tredjedelar av hel förtidspension utgår till andra maken, 76 2/3 och, om halv förtidspension utgår till denne, 80 % av basbeloppet (7 kap. 4 § AFL).

Änkepension utgör för änka, vars rätt till änkepension grundar sig på sammanboende med barn under 16 år eller som vid mannens död eller den därmed jämställda tidpunkten fyllt 50 år, samma belopp som ålderspension från 67 år för en ensam ålderspensionär. För annan änka minskar pensionen med 1/15 för varje år, varmed änkans ålder vid mannens död eller den tidpunkt då hon upphörde att ha barn under 16 år i hemmet understeg 50 år (8 kap. 4 § AFL).

Om en kvinna blivit änka efter den 30 juni 1960, utgår änkepension utan inkomstprövning. För änkor, vilkas män avlidit före den 1 juli 1960, är pensionen däremot inkomstprövad. Om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958 – den 30 juni 1960, är dock viss del av pensionen, det s. k. garantibeloppet, fri från inkomstprövning. Garantibeloppet utgör, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1958 – den 30 juni 1959, en tredjedel och, om dödsfallet inträffat under tiden den 1 juli 1959 – den 30 juni 1960, två tredjedelar av det belopp som skulle ha utgått utan inkomstprövning (16 § lagen om införande av AFL).

Hustrutillägg är en inkomstprövad tilläggsförmån till folkpension. Sådant tillägg kan i princip tillkomma hustru till den som åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension, om hustrun fyllt 60 år och själv inte åtnjuter folkpension samt makarna varit gifta minst

fem år. Hustrutilläggets maximibelopp utgör skillnaden mellan å ena sidan sammanlagda årsbeloppet av folkpension i form av ålderspension till två makar jämte två pensionstillskott enligt lagen (1969:205) om pensionstillskott samt å andra sidan sådan pension till ogift jämte ett pensionstillskott (1 § lagen 1962:392 om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension). Hustrutillägg kan utgå även om mannen har endast partiell förtidspension. Hustrutillägget är då inte graderat som mannens pension. Det har ansetts att den för rätten till hustrutillägg föreskrivna inkomstprövningen fyller motsvarande funktion.

Vid tillämpningen av folkpensioneringens nu redovisade bestämmelser skall gift pensionsberättigad, som stadigvarande lever åtskild från sin make, likställas med ogift pensionsberättigad om inte särskilda skäl föranleder till annat. Med gift pensionsberättigad likställs å andra sidan pensionsberättigad, som stadigvarande sammanbor med någon, med vilken den pensionsberättigade varit gift eller har eller har haft barn (10 kap. 1 § AFL och 9 § lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension.)

Den inom folkpensioneringen gällande principen att gift försäkrad tillerkänns lägre pension än ogift har inte kommit till uttryck såvitt gäller

Tabell 9

Pensionären har	Ogift pensionär samt gift vars make ej har ålders- eller förtidspension och ej heller fyllt 67 år		Gift pensionär vars make har 1/2 förtidspension		Gift pensionär vars make har 2/3 förtidspension		Gift pensionär vars make fyllt 67 år eller dessförinnan har ålderspension eller hel förtidspension	
	Per år kr.	Per månad kr.	Per år kr.	Per månad kr.	Per år kr.	Per månad kr.	Per år kr.	Per månad kr.
Ålderspension	7 290		6 480		6 210		5 670	
Pensionstillskott	1 215		1 215		1 215		1 215	
Summa	8 505	709	7 695	641	7 425	619	6 885	574
Hel förtidspension	7 290		6 480		6 210		5 670	
Pensionstillskott	1 215		1 215		1 215		1 215	
Summa	8 505	709	7 695	641	7 425	619	6 885	574
2/3 förtidspension	4 860		4 320		4 140		3 780	
Pensionstillskott	810		810		810		810	
Summa	5 670	473	5 130	428	4 950	413	4 590	383
1/2 förtidspension	3 645		3 240		3 105		2 835	
Pensionstillskott	608		608		608		608	
Summa	4 253	354	3 848	321	3 713	309	3 443	287
	Hel änkepension				Hustrutillägg			
Änkepension	7 290				Hustrutillägg		4 050	
Pensionstillskott	1 215				Pensionstillskott		1 215	
Summa	8 505	709			Summa		5 265	439

tilläggsförmånen *pensionstillskott*. Enligt lagen om pensionstillskott utgår således pensionstillskott med samma belopp till gift och ogift. Tillskotten uppgår f. n. till 15 % av basbeloppet. De ökar med 3 % av basbeloppet årligen den 1 juli till dess att de den 1 juli 1978 uppgår till 30 % av basbeloppet.

Folkpensionsförmånernas nuvarande årsbelopp (basbelopp 8 100 kr.) framgår av tabell 9. Ogift ålderspensionär med helt pensionstillskott uppbär som framgår av tabellen för år 8 505 kr. Motsvarande siffra för gift pensionär är 6 885 kr.

5.2 Utvecklingen beträffande folkpensionernas belopp

Genom lag den 30 juni 1913, som trädde i kraft den 1 januari 1914, infördes en allmän pensionsförsäkring. Försäkringen var obligatorisk och omfattade i princip hela befolkningen. Försäkringen var sammansatt av å ena sidan en på årliga avgifter uppbyggd livränteförsäkring med efter i princip försäkringstekniska grunder individuellt beräknade pensioner samt å andra sidan en av allmänna medel bekostad understödsverksamhet, grundad på behovsprincipen. Genom erläggandet av avgifter förvärvades rätt till avgiftspension att utgå från inträdet av varaktig oförmåga till arbete (invaliditet) och senast från fyllda 67 år även om invaliditet då icke var för handen. Ännu i början av 1930-talet var medelvärdet av nybeviljade avgiftspensioner endast 31 à 32 kr. om året för män och 11 à 12 kr. om året för kvinnor. Utöver avgiftspensionen utgick av allmänna medel pensionstillägg till pensionstagare vars årsinkomst understeg visst belopp. Pensionstilläggens maximibelopp utgjorde ursprungligen för man 150 och för kvinna 140 kr. om året.

1913 års lag om allmän pensionsförsäkring ersattes av 1935 års lag om folkpensionering. Den lagstiftning, som genomfördes år 1935, innebar en principiell förändring av folkpensioneringens uppbyggnad. Den tidigare pensionsordningen, som var byggd på premiereservsystemet, övergavs och i dess ställe infördes ett system med begränsad fondering av de pensionsavgifter som även enligt den nya lagen skulle utgå. Avsikten med denna fortsatta men begränsade fondbildning var närmast att man därigenom ville erhålla ett stöd för de grundpensioner, som skulle träda i stället för de äldre avgiftspensionerna och liksom dessa utgå utan behovsprövning. Grundpensionernas storlek blev emellertid nu inte längre försäkringstekniskt beroende av de erlagda avgifterna. Den fortsatta fonderingen avbröts år 1939 och har sedan ej återupptagits. I huvudsaklig överensstämmelse med den äldre lagstiftningen kombinerades i 1935 års lagstiftning om folkpensionering rätten till grundpension med efter behovsprövning utgående tilläggspensioner.

Pension utgick vid varaktig oförmåga till arbete och senast vid 67 år.

Tilläggspensionens maximibelopp fastställdes i 1935 års lag om folkpensionering till 250 kr. om året. Enligt en förordning om invalidunderstöd kunde under vissa förutsättningar sådant understöd utgå till invalid, som ej var berättigad till grundpension, efter samma regler som tilläggspension.

År 1937 genomfördes dyrortsgradering av tilläggspensionerna. I samband med denna lagändring genomfördes lagstiftning om kommunala pensionstillskott, varigenom fattigvårdssamhälle berättigades att till pensionstagare som befanns vara i behov av fattigvård utbetala understöd som ej hade fattigvårdskaraktär.

Under krigsåren utökades till följd av levnadskostnadsstegringen folkpensionsförmånerna avsevärt. Sålunda utgick dyrtidstillägg å tilläggspensionen m. m. från år 1941. År 1944 genomfördes lagstiftning om provisoriska förstärkningar av tilläggspensionerna. I anslutning därtill infördes regler om särskilda utjämningspensioner för vissa pensionstagare.

Kostnaderna för folkpensioneringen var enligt 1935 års lagstiftning fördelade mellan staten och kommunerna. Grundpensionerna utgick helt av statsmedel, medan i övrigt kommunerna bidrog till pensionskostnaderna.

Nästa stora reform på folkpensioneringens område skedde i och med antagandet av 1946 års lag om folkpensionering. Denna lag innebar den väsentliga nyheten, att ålderspensionen, som bestämdes till 1 000 kr. om året för ogift och till 800 kr. om året för var och en av två pensionsberättigade makar, inte till någon del blev inkomstprövad. Invalidpensionen utgick fortfarande dels i form av en icke inkomstprövad grundpension och dels i form av en inkomstprövad tilläggspension. Tillsammans utgick grund- och tilläggspensionen med samma belopp som ålderspensionen. Till den, som inte var varaktigt invalidiserad men vars invaliditetstillstånd kunde antas vara avsevärd tid, kunde tidsbegränsat sjukbidrag utgå efter i huvudsak samma regler som gällde för invalidpensionen. I sin helhet inkomstprövade änkepensioner, som högst kunde uppgå till 600 kr. om året, infördes också genom 1946 års reform.

De angivna förmånerna kunde i vissa fall förhöjas med tillägg, vilka också de skulle anses som folkpension. Sådana tillägg var bostadstillägg, särskilt bostadstillägg, hustrutillägg och blindtillägg. Dessa tillägg var – med undantag för blindtillägget – alla inkomstprövade. Bostadstillägget, som var anknutet till en indelning av kommunerna i bostadskostnadsgrupper var avsett att täcka merkostnaderna för bostad och bränsle inom de dyrare bostadskostnadsgrupperna. Det särskilda bostadstillägget var en förmån, om vilken varje kommun själv kunde besluta.

Fr. o. m. år 1954 avskaffades indelningen i bostadskostnadsgrupper och ersattes samtidigt de dittillsvarande bostadstilläggen och särskilda bostadstilläggen av kommunala bostadstillägg, vilka skulle utgå med belopp och efter grunder som varje kommun själv i huvudsak kunde bestämma.

Under de år som följde efter 1946 års reform höjdes folkpensionsbeloppen successivt. År 1957 utgjorde sålunda pensionsbeloppen för ogift 2 200 kr. och för två gifta 3 600 kr.

1958 års riksdag fattade mycket viktiga beslut rörande folkpensioneringen. Man fastslog sålunda att ålderspensionen successivt skulle höjas så att den år 1968 uppgick till 5 400 kr. för två pensionsberättigade makar och 3 600 kr. för ensamstående, allt räknat i 1957 års penningvärde. Man beslöt också att fr. o. m. den 1 juli 1960 införa icke inkomstprövade

änkepensioner för äldre änkor och änkor med barn.

År 1959 fattades beslut om införande av den allmänna tilläggspensioneringen. Denna grundades helt på avgiftsfinansiering och byggde på en fördelningsprincip, som dock var förenad med en betydande fondbildning. Tilläggspensioneringen fick därvid i sina huvuddrag den utformning som den fortfarande har. Pensionsrätt började intjänas fr. o. m. år 1960. Den första tilläggspensionen skulle börja utbetalas år 1963. Bestämmelserna om tilläggspension intogs i lagen om försäkring för allmän tilläggspension.

Sedan ett omfattande utredningsarbete genomförts antogs vid 1962 års riksdag lagen om allmän försäkring (AFL) som trädde i kraft den 1 januari 1963. Den innebar en samordning mellan sjuk- och moderskapsförsäkringen samt folk- och tilläggspensioneringen.

Ålderspensionen liksom övriga folkpensionsförmåner uttrycks i lagen om allmän försäkring i procent av basbeloppet, vilket utgör 4 000 kr. i 1957 års penningvärde (8 100 kr. i dagens penningvärde, februari 1974). Eftersom basbeloppet följer skiftningarna i prisläget anpassas pensionsförmånernas storlek efter prisutvecklingen. Ålderspension uttagen vid 67 år anges exempelvis för en ensam pensionär till 90 % av basbeloppet dvs. 3 600 kr. om man utgår från ett basbelopp av 4 000 kr. (7 290 kr. med nuvarande basbelopp 8 100 kr.).

Den på detta sätt utformade indexregleringen av folkpensionsförmånerna trädde i kraft den 1 juli 1967. Under tiden fram till dess gällde regler med indexreglering via ett särskilt pensionspristal (se nedan). Reglerna om folkpensionens storlek under övergångstiden återfanns i lagen angående införande av lagen om allmän försäkring.

Pensionsbeloppen förhöjdes med indextillägg. Ifråga om indextilläggen gällde, att statistiska centralbyrån skulle verkställa beräkning av förhållandet mellan det allmänna prisläget under varje månad och prisläget i december 1951. På grundval härav fastställde Kungl. Maj:t senast den 5 i andra månaden efter den, som beräkningen avsåg, det procenttal (pensionpristalet) som utmärkte angivna förhållande. Sålunda fastställt pensionspristal skulle gälla under tredje månaden efter den som beräkningen avsåg. För varje mångfald av tre, varmed pensionspristalet översteg 100, skulle pensionen förhöjas med ett indextillägg. Varje sådant tillägg, som utfallit före den 1 juli 1962, utgjorde för gift pensionsberättigad, vars make åtnjöt folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension eller ägde rätt till ålderspension, 40 kr. och för annan pensionsberättigad 50 kr. För indextillägg, som tillkom senare, var motsvarande belopp 60 kr. och 75 kr.

För tiden efter juli månad 1965 utgjorde indextilläggen 65 resp. 85 kr.

Fram till år 1968 uppräknades folkpensionens belopp med jämna mellanrum genom standardtillägg, som riksdagen beslutade om. Standardtilläggen innebar ett fullföljande av 1958 års principbeslut om folkpensionernas utveckling under den följande tioårsperioden.

Efter förslag av pensionsförsäkringskommittén ersattes standardtilläggen fr. o. m. budgetåret 1969/70 av pensionstillskotten. Dessa utgår till folkpension i form av ålderspension, förtidspension och änkepension till

pensionärer, som inte har ATP-pension eller har låga ATP-belopp. Pensionstillskotten utgör f. n. 15 % av basbeloppet och skall enligt gällande regler stiga enligt följande:

1/7-74 18 %
1/7-75 21 %
1/7-76 24 %
1/7-77 27 %
1/7-78 30 %

Pensionstillskotten är så uppbyggda, att vid tioårsperiodens slut alla pensionärer är garanterade att utöver folkpensionens grundbelopp uppbära ett belopp motsvarande minst 30 % av basbeloppet. ATP-pensioner understigande detta procenttal förstärks under tioårsperioden genom pensionstillskott i årliga 3 %-steg upp till garantinivån. Över denna nivå utgår inte pensionstillskott. En pensionär, vars grundförmån utgör 90 % av basbeloppet, kommer med dessa regler att den 1 juli 1978 uppbära 120 % av basbeloppet. Pensionstillskotten är inkomstprövade mot ATP-pension men inte mot andra inkomster. ATP-avräkningen är så konstruerad, att den som uppbär 30 % av basbeloppet (med dagens penningvärde 2 430 kr.) eller mera i ATP-pension inte erhåller något pensionstillskott. Den som uppbär ATP-pension med lägre belopp än 30 % av basbeloppet får utfyllnad i form av pensionstillskott i årliga 3 %-steg till dess 30 %-nivån är nådd. Över 30 %-nivån utgår inte pensionstillskott. Denna konstruktion av avräkningsreglerna medför, att 30 %-nivån nås vid olika tidpunkt för olika pensionärer beroende på hur stor ATP-pensionen är. Den som t. ex. uppbär en ATP-pension motsvarande 27 % av basbeloppet erhöll den 1 juli 1969 3 % av basbeloppet i pensionstillskott. Ytterligare pensionstillskott har han inte fått och kommer inte heller att få med nu gällande regler. En mera detaljerad redogörelse för pensionstillskottssystemets konstruktion finns i pensionsförsäkringskommitténs betänkande Pensionstillskott m. m. (SOU 1968:21 s. 61–66).

Som framgår av det sagda är pensionstillskotten inkomstprövade mot ATP-pension men inte mot andra inkomster. Även beträffande motiveringen för denna ordning kan hänvisas till pensionsförsäkringskommitténs ovannämnda betänkande (s. 56–61).

Enligt särskilda bestämmelser utgår för kalenderåret 1974 ett särskilt pensionstillägg om 3 % av basbeloppet. Tillägget, som utgår med samma belopp till alla folkpensionärer, utbetalades med pensionen för januari. För den som börjar uppbära pension senare under året utbetalas tillägget med första pensionsutbetalningen. Därvid reduceras tillägget med belopp motsvarande det antal månader vederbörande inte uppburit pension.

5.3 Tidigare behandling av frågan om avvägningen av folkpensionsbeloppen för gift och ogift pensionär

Före ikraftträdandet av 1946 års lag om folkpensionering utgick folkpensionerna med lika stora belopp för gifta och ogifta. Med det genom 1946

års folkpensioneringslag införda systemet med pensioner differentierade efter civilstånd fick en ensamstående pensionär större pension än envar av två pensionsberättigade makar. Två sammanboende ogifta pensionärer erhöll därigenom avsevärt större sammanlagda pensionsförmåner än två pensionsberättigade makar.

Till grund för nämnda lag låg socialvårdskommitténs år 1945 avlämnade betänkande (SOU 1945:46) med förslag till lag om folkpensionering, i vilket kommittén uttalade bl. a. följande.

Vår svenska folkpensionering är ordnad individuellt eller med andra ord så att pensionsförmånerna i princip beräknas oberoende av vederbörandes civilstånd. Ett avsteg från denna princip har gjorts vid utformningen av de provisoriska pensionsförstärkningarna, vilka i regel utgå med högre belopp till ogifta personer än till gifta. Praktiskt taget överallt i utlandet är folkpensioneringen ordnad som en familjeförsäkring, dvs. så att de ogifta erhålla större pensioner relativt sett än de gifta. Det är en allmän erfarenhet från den svenska folkpensioneringen, att två makar, som båda har folkpension, i regel ha avsevärt lättare att reda sig på sina pensioner än vad en ensamstående pensionär har. Vid en reformering av folkpensioneringen ligger det därför nära till hands att överväga större förbättringar för de ensamstående än för övriga folkpensionärer. Den av kommittén verkställda statistiska utredningen angående folkpensionärernas bostadsförhållanden m. m. utvisar att de ensamstående pensionärernas hyres- och bränslekostnader äro i det närmaste lika stora som för äkta makar. Även den utredning angående folkpensionärernas levnadskostnader, som av socialstyrelsen verkställts i slutet av år 1943, utvisar att de gifta pensionärernas levnadskostnader äro icke obetydligt lägre än de ogiftas per individ räknat. Med hänsyn till sättet för sistnämnda undersöknings bedrivande och det ringa antalet undersökta fall kan dock sagda undersökning icke tjäna till större ledning vid bedömandet av de i olika fall erforderliga pensionsbeloppens storlek. De vid kommitténs undersökning framkomna siffrorna rörande förekomsten av hemunderstöd från fattigvården och av kommunala pensionstillskott tyda också på, att gifta pensionärer i stort sett ha lättare att reda sig på sina pensioner än de ogifta. Det är för kommittén sålunda klart att välgrundade skäl tala för att pensionerna böra vara relativt sett högre för ensamstående pensionärer än för samboende.

Socialvårdskommittén föreslog att folkpensionen borde bestämmas till för ogift person 1 000 kr. om året och för äkta makar tillsammans 1 600 kr. om året.

I propositionen nr 220 år 1946 med förslag till lag om folkpensionering m. m. anförde föredragande departementschefen i denna fråga bl. a. följande.

Vår nuvarande folkpensionering kan sägas vara individuellt ordnad såtillvida, att pensionsförmånernas storlek i huvudsak är oberoende av om den pensionsberättigade är gift eller icke. Två äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade, erhålla sålunda i stort sett dubbelt så stor pension som en ogift.

Socialvårdskommittén har däremot föreslagit, att en ensamstående pensionär skall erhålla större pension än envar av äkta makar, vilka båda äro pensionsberättigade. Det torde vara en allmän erfarenhet att levnadskostnaderna för två makar merendels icke uppgå till dubbla beloppet av

levnadskostnaderna för en ogift. De av kommittén verkställda undersökningarna angående folkpensionärernas levnadsförhållanden bestyrka detta. I de över kommitténs betänkande avgivna yttrandena ha icke heller rests några invändningar mot förslaget i denna del; i vissa yttranden har uttalats livlig tillfredsställelse över den ståndpunkt kommittén intagit. Jag ansluter mig också till denna. Den princip det här gäller har för övrigt redan i viss mån vunnit beaktande. De nuvarande provisoriska förbättringarna av tilläggspensionerna utgå sålunda i det väsentliga regelmässigt med högre belopp till ogifta personer än till gifta.

I propositionen föreslogs i enlighet med socialvårdskommitténs betänkande att folkpensionen skulle fastställas till 1 000 kr. för ogift pensionär och 1 600 kr. för två äkta makar tillsammans. Riksdagen gjorde inte ändring i dessa belopp. Pensionen för ett pensionärspar fastställdes alltså till 160 % av pensionen till ensam pensionär.

Allmänna pensionsberedningen uttalade i betänkandet (SOU 1957:7) Förbättrad pensionering, att vid bestämmande av pensionsnivån frågan uppkom om civilståndets inverkan på pensionens storlek. Beredningen erinrade om att två makar, som båda var pensionsberättigade, då hade 60 % mer än en ensam pensionstagare. Bibehölls den dåvarande relationen skulle – om den ensamme erhöll en till 3 600 kr. förhöjd pension – två pensionsberättigade makar tillerkännas 5 760 kr. tillhopa, 2 160 kr. mer än en ensam. Avvägningen av pensionsnivån mellan en ensamstående pensionär och två gifta pensionärer var en bedömningsfråga. Med de relativt låga belopp som dittills utgått hade det ansetts motiverat att ge de gifta pensionärerna tillsammans 60 % mera än vad som tillkom en ensam pensionär. Den kraftiga höjning av pensionsbeloppen som beredningen förordat för en ensamstående pensionstagare gjorde att man kunde överväga att sänka relationen något utan att de giftas standard kunde antas bli lägre än den ogiftes. Enligt beredningens mening kunde det vara tillfyllest, att två pensionsberättigade makar erhöll 50 % mer än en ensam pensionstagare. Makarna skulle alltså sammanlagt erhålla 5 400 kr. år 1968. Denna proportion kunde lämpligen börja tillämpas den 1 juli 1960, då den väsentliga pensionshöjningen skulle ske. Vid 1958 års höjning borde den dåvarande relationen mellan ensamstående och makar bibehållas. Den begränsade höjningen borde enligt beredningen utformas på samma sätt som tidigare genomförda standardhöjningar.

Beredningen förordade sålunda, att ålderspensionen höjdes till de belopp, som framgår av tabell 10.

När i beredningens betänkande redogjordes för förslaget om författningsreglerad tilläggspensionering diskuterades ytterligare frågan om civilståndets inverkan på bottenpensionen. Därvid anfördes bl. a. följande.

Otvivelaktigt skulle det innebära vissa fördelar, om nivån för bottenpensionen kunde göras oberoende av civilståndet så att gift och ogift finge lika stor pension. Det sammanlagda beloppet av bottenpension och tilläggspension kommer nämligen att uppfattas såsom en tjänstepension, och det kunde te sig naturligast att denna vore lika stor oavsett om pensionärens make också har pension. Proportionen mellan summan av pensionerna till två makar, av vilka endast den ene haft lönearbete, och summan av pensionerna till två personer, som båda haft sådant arbete,

Tabell 10

Den 1 juli år	Ensam pensionär kr.	Två pensionsberättigade makar kr.
1958	2 300	3 680
1960	3 000	4 500
1962	3 150	4 725
1964	3 300	4 950
1966	3 450	5 175
1968	3 600	5 400

skulle också bli något mera tillfredsställande, om man kunde ge alla pensionärer lika stor bottenpension.

Då det gäller egenpensioner skulle man helt slippa ifrån den synnerligen grannlaga prövningen huruvida makar skall betraktas såsom ogifta eller huruvida ogifta personer skall betraktas såsom gifta. Trots de nu anförda skälen för en omläggning av bottenpensioneringen, torde en sådan omläggning inte böra företagas i samband med den nu ifrågavarande pensionsreformen. Det är nämligen tydligt att de ensamstående pensionärer, som inte blir berättigade till tilläggspension eller till endast en obetydlig sådan, skulle få en alltför låg pension, om de erhölle endast hälften av den för två makar beräknade pensionen. Det torde inte heller vara tillrådligt att i detta hänseende införa olika regler för olika inkomstlägen. Däremot bör man betrakta det merbelopp, som en ensam pensionär erhåller, inte som en beståndsdel av pensionen utan som en förhöjning av densamma, vilken förhöjning faller bort när den andre maken får pension.

Enligt 6 kap. 2 § lagen om allmän försäkring (AFL) skulle ålderspensionen utgöra 90 % av basbeloppet för ogift pensionär och 67,5 % av basbeloppet för gift pensionär. Pensionen för två pensionsberättigade makar skulle alltså utgöra 150 % av pensionen för en ensam pensionär. Denna pensionsberäkning skulle träda i kraft den 1 juli 1968 (11 § lagen angående införande av AFL).

Pensionsförsäkringskommittén, som utredde bl. a. frågor i samband med framtida standardhöjningar av folkpensionerna, behandlade i ett delförslag (stencil) frågan om ändring i AFL för att möjliggöra standardhöjning av folkpensionerna för pensionsberättigade makar den 1 juli 1968. Kommitténs överväganden ledde fram till att relationen mellan ensamstående pensionärs och två gifta pensionärers förmåner i avvaktan på slutligt ställningstagande i ämnet borde vara i stort sett oförändrad i jämförelse med vad som gällde. Detta resultat nåddes om pensionen för vardera av två makar bestämdes till 70 % av basbeloppet. Kommittén föreslog sådan ändring i AFL.

I propositionen nr 60 år 1968 (s. 25) förelades riksdagen förslag angående folkpensionsförmånernas storlek i överensstämmelse med pensionsförsäkringskommitténs nämnda förslag. Förslaget antogs av riksdagen (2LU 1968:41).

Reglerna om pensionstillskott tillkom efter förslag av pensionsförsäkringskommittén (SOU 1968:21). Kommittén framhöll att enligt dittills tillämpad ordning gift pensionär hade fått mindre årlig pensionsökning än en ogift, något som främst motiverats av att två makar genom samboendet ansetts ha något lägre levnadskostnader än ogifta. Kommittén ifrågasatte om man borde fortsätta efter samma linje. Med hänsyn till utvecklingen av konsumtionsvanorna och till den ändrade synen i det moderna samhället till förmån för ökande ekonomisk självständighet för makar i förhållande till varandra ansåg kommittén starka skäl tala för att i framtiden lika stora pensionshöjningar gavs till gift och till ogift. Den skillnad mellan gift och ogift i pensionshänseende som redan existerade skulle visserligen finnas kvar men minska i betydelse eftersom de nya pensionshöjningarna kom att motsvara en ökande andel av den samlade pensionen. Kommitténs resonemang godtogs av regering och riksdag (prop. 1969:38, 2LU 1969:41).

Frågan om lika pensionsförmåner för gift och ogift inom folkpensioneringen har aktualiserats i motioner även vid 1970, 1971 och 1972 års riksdagar. I sitt av riksdagen godkända betänkande 1971:24 framhöll socialförsäkringsutskottet bl. a. följande.

Den i motionerna aktualiserade frågan är av stor principiell betydelse. En lösning i linje med motionärernas önskemål medför också betydande faktiska konsekvenser i fråga om förmånerna för ett stort antal folkpensionärer. Socialförsäkringsutskottet kan i princip ansluta sig till de synpunkter som framförts i motionerna. Den ändrade synen i det moderna samhället till förmån för ökad ekonomisk självständighet för makar i förhållande till varandra talar för en justering såväl av skatte- och avgiftsregler som av bestämmelser om utgående förmåner. Hit bör då räknas inte endast förmåner inom folkpensioneringen utan också förmåner på det studiesociala området, inom arbetsmarknadsutbildningen, familjestödet m. m. där gifta och ogifta i vissa avseenden behandlas olika. När det gäller folkpensioneringen har man redan tagit ett steg i riktning mot individuella förmåner i och med att pensionstillskotten, som infördes 1969, gjorts oberoende av civilstånd. Den skillnad mellan gifta och ogifta i pensionshänseende som finns i grundförmånen består, men skillnaden minskar i betydelse allt eftersom pensionstillskotten kommer att motsvara en större andel av den samlade pensionen.

Utskottet utgår från att man vid framtida pensionsförbättringar kommer att gå vidare efter samma princip. Familjelagssakkunnigas översyn av den familjerättsliga lagstiftningen med sikte på ett samhälle där varje vuxen individ kan ta ansvar för sig själv utan att vara ekonomiskt beroende av anhöriga och där jämlikhet mellan män och kvinnor är en realitet kan också komma att ytterligare understryka en utveckling i denna riktning.

I betänkandet 1972:7 vidhöll socialförsäkringsutskottet den ståndpunkt som kommit till uttryck år 1971. Utskottet påpekade vidare, att även om några avgörande sociala invändningar knappast kunde riktas mot att två makars sammanlagda pensionsförmåner beloppsmässigt understeg vad som utgick till två ensamstående, principiella skäl med betydande styrka talade mot att förmånerna differentierades med hänsyn till den försäkrades civilstånd. Utskottet hänvisade därvid till att riksdagen i andra sammanhang godtagit principen att makar borde betraktas som i

förhållande till varandra ekonomiskt självständiga subjekt och fortsatte:

1969 års riksdagsbeslut om pensionstillskott innebär att dessa utgår med samma belopp till gifta och ogifta. År 1970 genomfördes en skattereform, vars kanske betydelsefullaste inslag var att inkomst av förvärvsarbete skall anses ha samma skattekraft – och alltså beskattas enligt samma skatteskala – vare sig inkomsttagaren är gift eller ogift och att grundavdrag – motsvarigheten till de tidigare ortsavdragen – liksom avdrag på den slutliga skatten (s. k. skattereduktion) i princip skall göras med samma belopp, oavsett den skattskyldiges civilstånd.

Utskottet kan i princip ansluta sig till syftet med motionerna. Genomförandet av jämställdhet mellan gift och ogift är emellertid en utomordentlig kostnadskrävande reform. Enbart en uppräkning av ålderspensionen från 70 till 90 % av basbeloppet kan på grundval av riksförsäkringsverkets statistiska material från januari månad 1970 beräknas medföra en merkostnad för statsverket på mellan 460 och 465 milj. kr., vartill kommer kostnadsökningar för förtidspensioner, kommunala bostadstillägg m. m.

F. n. pågår inom pensionsålderskommittén utredningsarbete gällande dels en sänkning av den allmänna pensionsåldern, dels en standardsäkring av utgående pensioner. Båda dessa av riksdagen prioriterade förbättringar av pensionerna kan, om de realiseras, väntas medföra högst betydande kostnadsökningar för staten. Den i och för sig väl motiverade reform på pensionsområdet som aktualiserats i de förevarande motionerna måste därför enligt utskottets mening under alla förhållanden ske etappvis och under lång tid. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t i enlighet med tidigare riksdagsuttalanden med uppmärksamhet följer frågan och i möjlig mån anpassar kommande reformförslag på pensionsområdet efter principen om lika förmåner för gifta och ogifta.

Under hänvisning till det anförda avstyrkte utskottet bifall till motionerna. Riksdagen godkände utskottets betänkande.

Under våren 1973 väcktes motioner (1973:103, 1973:644 och 1973:1151) i riksdagen som alla syftade till att pensionsförmånerna inom den allmänna försäkringen skulle utgå med lika stora belopp oavsett den försäkrades civilstånd. Socialförsäkringsutskottet anförde (SfU 1973:8) med anledning av motionerna följande.

Den i motionerna aktualiserade frågan prövades av socialförsäkringsutskottet vid förra årets riksdag. Utskottet framhöll därvid i ett av riksdagen godkänt betänkande (SfU 1972:7) bl. a. att principiella skäl med betydande styrka talade mot att förmånerna differentierades med hänsyn till den försäkrades civilstånd och att ett steg i riktning mot individuella förmåner tagits i och med de år 1969 införda pensionstillskotten. Utskottet, som därför i princip anslöt sig till syftet med de då aktuella motionerna, påpekade emellertid att ett genomförande av jämställdhet inom den allmänna försäkringen skulle innebära en utomordentligt kostnadskrävande reform. Med hänsyn härtill och mot bakgrund av att även resultatet av pensionsålderskommitténs arbete bedömdes komma att medföra högst betydande kostnadsökningar för staten, ansåg utskottet att den i och för sig väl motiverade reform som hade aktualiserats genom motionerna under alla förhållanden måste ske etappvis och under lång tid.

Utskottet vidhåller sin principiella inställning från förra året, samtidigt som utskottet måste konstatera att en reform av angivet slag under alla förhållanden blir synnerligen kostnadskrävande. Med hänsyn till att bestämmelserna i sin nuvarande utformning leder till resultat som från

rättvisesynpunkt är otillfredsställande anser utskottet sig emellertid böra förorda att spörsmålet om lika pensionsförmåner för gifta och ogifta nu blir föremål för en närmare prövning. Utskottet föreslår därför att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en allsidig utredning av frågan i hela dess omfattning kommer till stånd och att de synpunkter som framförts i motionerna därvid beaktas.

Betänkandet avslutades med en hemställan att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära utredning av frågan om lika pensionsförmåner för gifta och ogifta. I skrivelse nr 45 anmälde riksdagen med överlämnande av utskottets betänkande att riksdagen bifallit vad utskottet hemställt.

Såsom framgår av redogörelsen i kapitel 3 har Kungl. Maj:t – med överlämnande av riksdagsskrivelsen och utskottsbetänkandet – den 23 mars 1973 uppdragit åt kommittén att utreda frågan om lika folkpensionsförmåner för gifta och ogifta samt att redovisa resultatet därav i samband med redovisningen av kommitténs uppdrag i övrigt.

5.4 Kommitténs förslag

Som framgår av redogörelsen i föregående avsnitt utgör ålderspension och hel förtidspension inom folkpensioneringen 90 % av basbeloppet. För gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller hel förtidspension, utgör sådan förmån 70 % av basbeloppet. I nuvarande penningvärde (februari 1974, basbelopp 8 100 kr.) utgör pensionen 7 290 resp. 5 670 kr. Pensionstillskott, som utgår till alla pensionärer som inte uppbär ATP-pension eller har en mindre sådan pension, utgör f. n. 15 % av basbeloppet. Pensionstillskottet ökar med 3 % av basbeloppet årligen den 1 juli till dess det den 1 juli 1978 uppgår till 30 % av basbeloppet. Tillskottet utgår med samma belopp till gift och ogift pensionär. De olika förmånernas belopp i kronor räknat framgår av tabellen i avsnitt 5.1. Av denna framgår, att det lägsta belopp som utgår till en ogift person med hel pension f. n. utgör 8 505 kr. Om vederbörande inte har inkomster eller har låga inkomster vid sidan om pensionen kommer därtill kommunalt bostadstillägg. För år 1974 utgår enligt särskilda bestämmelser ett särskilt pensionstillägg om 3 % av basbeloppet till alla folkpensionärer.

I kapitel 4 har kommittén framlagt förslag om en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år. Detta blir en betydelsefull reform för stora grupper blivande pensionärer. Enligt kommitténs uppfattning bör en så genomgripande förbättring av pensionerna för blivande pensionärer kombineras med åtgärder, som förbättrar pensionerna för dem som redan är pensionärer. En generell uppräkning av pensionernas belopp bör således enligt kommitténs uppfattning ske i anslutning till pensionsåldersreformen.

I samband med att en uppräkning av pensionsbeloppen företas bör man givetvis så långt möjligt försöka efterkomma det av riksdagen uttalade önskemålet om att minska skillnaderna i pensionsförmånerna till gift och till ogift. Det är självfallet inte möjligt att på en gång företa en

fullständig utjämning – en sådan skulle enligt verkställda beräkningar medföra årliga kostnadsökningar med i runt tal en miljard kr. – men ett steg i utjämnande riktning framstår som i hög grad önskvärt. Det råder nämligen ingen tvekan om att nuvarande skillnader av många upplevs som orättvisa och att de står i mindre god överensstämmelse med nu rådande värderingar i samhället. Vid en uppräkning av pensionsbeloppen bör man alltså fördela tillgängliga resurser så att en något högre andel av dem reserveras för de gifta än för de ogifta.

Utöver den omfördelning mellan gifta och ogifta som kommittén mot bakgrund härav förordar bör nuvarande relationer inom pensionssystemet ej ändras. Den som har reducerad förtids- eller änkepension bör alltså få del av pensionsförbättringarna i relation till den huvudförmån han uppbär. Höjningen bör alltså tekniskt komma till uttryck genom att de i 6–8 kap. lagen om allmän försäkring angivna procenttalen räknas upp. Kommittén har också i sitt arbete att utgå från att nuvarande samordningsregler mellan allmän pension och andra en försäkrad tillkommande rättigheter såsom ersättningar på grund av sjuk- eller yrkesskadeförsäkring eller pensioner från offentliga eller privata tjänstepensioneringar även i fortsättningen skall gälla.

Det särskilda pensionstillägget utgår för kalenderåret 1974. Enligt kommitténs uppfattning ter det sig naturligt att anknyta till utgången av det år, för vilket det särskilda tillägget utgår, och att då vidta förbättringar i avseende på pensionsbeloppen. De generella höjningarna av pensionsbeloppen bör alltså vidtas fr. o. m. den 1 januari 1975. Från samma tidpunkt bör också vidtas den justering av relationen mellan gifts och ogifts pensionsförmåner som ovan nämnts. Genom denna justering nås ej det slutliga målet för strävandena till utjämning mellan gifts och ogifts förmåner. Enligt kommitténs uppfattning får detta mål nås i etapper, och frågan måste beaktas vid framtida höjningar av folkpensionerna.

Det reformprogram, varom kommittén framlägger förslag, bör emellertid utöver vad som ovan nämnts innehålla pensionsförbättringar förbehållna dem som har störst behov därav. Under senare år har förbättringar med detta syfte ägt rum genom pensionstillskotten. Det torde finnas all anledning att fortsätta på den inslagna vägen. Pensionstillskotten bör därför räknas upp inom ramen för tillgängliga resurser. Bibehåller man konstruktionen att pensionstillskotten utgår med samma belopp till gift och ogift, vinner man därmed en viss utjämning till de giftas favör. I detta sammanhang bör också reglerna om avräkning mot tilläggspension anpassas till pensionstillskottens högre nivå. Denna höjning bör kunna vidtas något senare än den generella höjningen och ske den 1 juli 1976.

1968 års reform med införande av pensionstillskott innebar att i lagen fastslogs en successiv utbyggnad av pensionstillskotten under en tioårsperiod. Enligt nu gällande regler skall sista höjningen ske den 1 juli 1978. Då reglerna antogs utgick man från att det i en framtid skulle prövas i vad mån en fortsatt utbyggnad skulle ske efter nämnda tidpunkt. Kommittén anser att tiden nu är mogen att ta ställning härtill. Ett beslut om en vidare utbyggnad bör fattas i god tid bl. a. av det skälet att reglerna om pensionstillskotten är av stor betydelse när det gäller den

långsiktiga planeringen av pensionssystemet. Bestämmelserna om pensionstillskott är också av grundläggande betydelse för vilken miniminivå den enskilde skall garanteras inom pensioneringen. De blir därför av väsentlig betydelse för många vid bedömningen av vilken trygghet de skall vara tillförsäkrade under de följande åren.

Kommittén har vid sina överväganden kommit fram till att beslut om en fortsatt utbyggnad av pensionstillskotten nu bör fattas för ytterligare en treårsperiod. Detta innebär en lagfäst upptrappning av tillskotten fram t. o. m. den 1 juli 1981.

Vid en samlad bedömning av de önskemål som här anmäler sig har kommittén stannat för att föreslå följande reformprogram för folkpensionernas standarduppräkning. Med verkan från den 1 januari 1975 höjs grundförmånen från folkpensioneringen till 95 % av basbeloppet för ogift och 155 % av basbeloppet för två makar tillsammans. Härigenom får alla pensionärer en avsevärd förbättring av sina förmåner så snart som det över huvud taget är möjligt. I överensstämmelse med kommitténs principiella inställning att den giftes förmåner bör höjas snabbare än den ogiftes tas också ett så stort steg i denna riktning som kommittén med hänsyn till tillgängliga resurser nu ansett möjligt. Pensionsålderssänkningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1976. Den 1 juli 1976 höjs pensionstillskotten till 4 % av basbeloppet och garantinivån successivt till 45 % av basbeloppet. Samtidigt föreslås den tid, under vilken pensionstillskotten skall fortsätta att stiga, förlängd till den 1 juli 1981, då pensionärer utan ATP-pension får ett pensionstillskott om 45 % av basbeloppet och pensionärer med låg ATP-pension en utfyllnad till 45 % av basbeloppet. Genom dessa åtgärder tas ytterligare ett steg i standardförbättrande riktning, och den giftes förmåner närmare sig ytterligare något den ogiftes, eftersom pensionstillskotten utgår med samma belopp oavsett civilstånd. Beträffande konstruktionen av reformen i denna del hänvisas till redogörelsen i avsnitt 5.2 för pensionstillskottssystemets tekniska uppbyggnad. Kommitténs förslag innebär att pensionstillskottens principiella uppbyggnad bibehålls, dock med den skillnaden att den nya garantinivån, 45 % av basbeloppet, nås successivt.

Tabell 11

Åtgärd	Ikraft-trädande	Kostnad i milj. kr. i förhållande till föregående år			
		1975	1976	1977	1978
Grundförmånen höjs till 95 % av basbeloppet för ogift och till 155 % av basbeloppet för två gifta tillsammans	1/1-75	700			
Pensionstillskottens årliga höjning ökas från 3 % till 4 % av basbeloppet. Trappan förlängs till 1981/82. Garantinivån höjs successivt från 30 % till 45 % av basbeloppet	1/7-76		65	135	145

Kommitténs reformförslag och kostnaderna för dessa sammanfattas i tabell 11. Kostnaderna anges efter basbeloppet 8 100 kr.

I anslutning till tabellen bör anmärkas, att av beloppet 700 milj. kr. 350 milj. kr. utgör en uppföljning av det för år 1974 i avvaktan på kommitténs förslag utgående särskilda pensionstillägget.

Kommitténs förslag innebär, att folkpensionens grundbelopp fr. o. m. den 1 januari 1975 för år räknat ökar från 7 290 kr. till 7 695 kr. för ensam pensionär och från 11 340 kr. till 12 555 kr. för pensionärspar. För dem som saknar ATP-pension eller har låga ATP-belopp tillkommer pensionstillskott, som enligt kommitténs förslag den 1 juli 1976 stiger till 2 025 kr. för ensam pensionär och för var och en av två makar. Pensionstillskotten fortsätter därefter att årligen stiga under en femårsperiod. Samtliga nämnda belopp är beräknade efter nuvarande basbelopp 8 100 kr.

Kostnaderna för reformerna är som framgår av tabellen uppdelade på flera år. En uppdelning av detta slag har motiverats av att den i kapitel 4 föreslagna pensionsålderssänkningen är avsedd att träda i kraft den 1 januari 1976. Nämnda reform medför också för folkpensioneringens del kostnader i storleksordningen en miljard kr. Hela pensionsförbättringsprogrammet bör enligt kommitténs synsätt betraktas som en helhet där kostnadsökningen fördelas på flera budgetår. Det bör också erinras om att kommittén i följande kapitel framlägger förslag om förbättringar i förtidspensionärernas förmåner. Kostnaderna för dessa förbättringar uppgår under tiden fram t. o. m. år 1978 till i det närmaste 300 milj. kr.

6 Särskild förmån till förtidspensionärer

6.1 Tidigare behandling

Beträffande reglerna för förtidspension inom den allmänna pensioneringen hänvisas till kapitel 1.

Frågan om minimipension vid invaliditet i yngre åldrar berördes av pensionsutredningen i dess första betänkande (SOU 1950:33). Följande anordning, som syftade till att förbättra invalidpensionerna för dem, som drabbades av invaliditet i unga år diskuterades av utredningen. Om invaliditetsfall inträffade under de första åren av premiebetalningstiden och invalidpensionens storlek, beräknad enligt de av utredningen föreslagna reglerna, skulle komma att understiga ett visst "garantibelopp", skulle detta sistnämnda belopp i stället utgå. Ett villkor för att garantibeloppet skulle komma till utbetalning var dock att minst en premie erlagts till försäkringen. Blev invalidpensionen, beräknad enligt de i övrigt av utredningen föreslagna reglerna, större än garantibeloppet, skulle det större beloppet utgå. Utredningen lämnade följande exempel på storleken av garantibeloppen, därvid utredningen med medelpensionen ett visst år menade den ålderspension, som utgår under året till en sådan pensionär, som under hela sin aktiva tid haft en pensionsgivande inkomst lika med medelinkomsten.

Invaliditeten inträffar det kalenderår vederbörande uppnår nedanstående ålder	Därest minst en premie erlagts, utgår en invalidpension, som minst uppgår till nedanstående % av medelpensionen
19	100
20	100
21	100
22	100
23	100
24	100
25	100
26	90
27	80
28	70
29	60
30	50
31	40

Pensionsutredningen ansåg sig emellertid inte böra föreslå, att man inom ramen för pensionsförsäkringen införde en anordning med vissa garanterade minimibelopp. Man skulle nämligen enligt utredningens mening skapa en diskontinuitet i systemet, som inte var tilltalande. För tillhörigheten till försäkringen krävdes *en* erlagd premie, den må vara hur liten som helst. Om två 20-åringar blev invalider, och den ene haft tillfälle att erlägga en obetydlig premie till försäkringen, under det att den andre inte erlagt någon premie, skulle den förstnämnde få en invalidpension motsvarande medelpensionen under det att den andre inte erhöll någon invalidpension. Enligt utredningens mening skulle man därmed göra sig skyldig till ett avsteg från principen att individuell motsvarighet skall råda mellan prestationer och förmåner i försäkringen.

I sitt slutbetänkande (SOU 1955:32) vidhöll pensionsutredningen samma principiella ståndpunkt. Man förordade visserligen ett stadgande, enligt vilket invalidpension efter diskretionär prövning kunde grundas på högre pensionspoäng än de som verkligen intjänats men man underströk att vid skälighetsprövningen hänsyn borde tas endast till den försäkrades inkomstförhållanden före invaliditetsfallet och ej till antaganden om hans inkomster i framtiden, därest invaliditetsfallet ej inträffat.

Allmänna pensionsberedningen framhöll i sitt betänkande (SOU 1957:7) att särskild hänsyn vid pensionspoängens beräkning kunde, då fråga är om personer, som blir invalider i ung ålder, behöva tas till den inkomst de haft att påräkna om de kvarblivit i yrket. Beredningen ansåg motsvarande bestämmelser inom yrkesskadeförsäkringen i detta avseende kunna tjäna till viss ledning. De regler om invalidpensionernas beräknande, som föreslagits av pensionsutredningen, kunde enligt beredningens mening inte i oförändrat skick godtagas för den förordade tilläggspensioneringen.

I propositionen nr 55 till 1958 års riksdag, vilken proposition ej vann riksdagens bifall, uttalade föredragande departementschefen att man borde observera angelägenheten av att en gynnsam pensionsberäkning tillämpades för dem, som blir invalidiserade i unga år. De som blir invalidiserade som unga torde nämligen ofta inte ha haft tillfälle att grundlägga någon rätt till mera betydande tilläggspension, men de blir samtidigt särskilt hårt drabbade genom invaliditeten. En viss ledning ansåg departementschefen kunna erhållas från reglerna inom yrkesskadeförsäkringen om arbetsförtjänstens beräkning för yngre personer.

Även i propositionen nr 100 till 1959 års riksdag med förslag till lag om tilläggspensionering, vilken proposition godkändes av riksdagen, uttalade föredragande departementschefen, att vid utbyggnaden av förtidspensioneringen särskild uppmärksamhet borde ägnas åt frågan om en gynnsam pensionsberäkning åt dem som blivit invalidiserade i unga år.

Frågan om utbyggnaden av förtidspensioneringen behandlades av 1958 års socialförsäkringskommitté i dess betänkande om förtidspensionering och sjukpenningförsäkring m. m. (SOU 1961:29). När det gäller dem som bedriver studier eller fullgör värnpliktstjänstgöring föreslog kommittén en anordning med "gratispoäng" av följande innehåll.

För år då den försäkrade på grund av studier eller annan utbildning eller fullgörande av värnplikt eller mer än en av dessa anledningar under hela eller större delen av året varit förhindrad att bereda sig inkomst av förvärvsarbete, skulle han likväl tillgodoräknas viss poäng. Denna hade karaktären av minimipoäng. Skulle nämligen någon under den återstående delen av året kunna tjäna så mycket, att han enligt vanliga regler om beräknande av pensionspoäng fick en större poäng, skulle naturligtvis denna gälla.

Socialförsäkringskommittén ansåg inte tillräcklig anledning föreligga att ge gratispoäng under studier och värnpliktstjänstgöring vid högre ålder. Här ansåg kommittén de vanliga reglerna – 30- och 15-årsreglerna samt bestämmelserna om antagandepoäng – tillfyllest. Enligt kommitténs mening var det främst de som drabbas av invaliditet i ungdomen, som behövde tillgodoses med en särskild bestämmelse. Eftersom den som direkt efter skolpliktens slut går ut i förvärvsarbete i regel inte har intjänat någon pensionspoäng under det sextonde levnadsåret, syntes gratispoäng böra beräknas först fr. o. m. det sjuttonde levnadsåret. Gratispoäng syntes vidare böra kunna komma ifråga högst t. o. m. det tjugoåttonde levnadsåret.

Kommittén fortsatte:

Vad angår gratispoängens storlek anser kommittén det skäligt, att den försäkrade tillgodoräknas *en* pensionspoäng om året. Detta motsvarar vid det basbelopp, som gäller under år 1961, en genomsnittlig inkomst av förvärvsarbete å 8 600 kr. Det synes rimligt att antaga att den som blir invalid då han efter 16 års ålder bedriver studier eller fullgör värnplikt, skulle ha kunnat uppnå minst nämnda arbetsinkomst om invaliditeten ej inträffat.

Gratispoäng bör inte få tillgodoräknas helt oberoende av när pensionsfallet inträffar. De bör sålunda inte få tillgodoräknas, om pensionsfallet inträffar vid högre ålder. Har den försäkrade, efter det att bortfallsanledningen upphörde, fortlöpande varit i förvärvsarbete ett större antal år, har han intet behov av gratispoängen. Skulle han under hela den långa mellantiden ej alls ha varit i förvärvsarbete, finnes ingen anledning att gynna honom med gratispoäng på grund av studier, vilkas resultat inte kommit till nytta i förvärvslivet. Skulle den försäkrade åter under mellantiden ha pensionspoäng på grund av förvärvsarbete några år men sakna poäng för andra år på grund av exempelvis havandeskap, barnsbörd och vård om småbarn eller sjukdom, arbetslöshet eller verksamhet utomlands, kunde möjligen vara motiverat att – utöver den förbättring som följer av vad ovan föreslagits – låta vederbörande få tillgodoräkna gratispoäng för studietiden i ungdomen. Detta kan dock inte förordas främst av administrativa skäl. Ett system, som medgav tillgodoräknande av gratispoängen även om pensionsfallet inträffar i högre ålder, skulle nämligen innebära en mycket betydande administrativ merbelastning. Det skulle kräva att man varje år i åtskilligt mer än 100 000 fall prövade huruvida gratispoäng borde tillgodoräknas. Uppgiftsskyldighet måste införas. Lämnade uppgifter måste ofta kompletteras med utredning. Många svårbedömda fall måste avgöras. Registrering av gratispoäng måste ske. Men resultatet av allt detta arbete skulle komma till användning endast i ett fåtal fall.

En väsentlig begränsning är sålunda påkallad. En lämplig lösning synes vara att kräva att pensionsfallet inträffat medan bortfallsanledningen

förelåg eller i nära anslutning härtill. Med hänsyn bl. a. till den ovannämnda fyraårsregeln för beräkning av antagandepoängens storlek synes böra krävas att pensionsfallet inträffat senast under tredje året efter det år, för vilket ifrågavarande bortfallsanledning senast förelåg. Vid denna lösning behöver prövning av frågan om tillgodoräknande av gratispoäng årligen ske blott beträffande ett fåtal av dem, som drabbas av invaliditet i yngre år. För det stora flertalet försäkrade, som ej drabbas av invaliditet eller som drabbas av invaliditet vid sådan tidpunkt att 30- och 15-årsreglerna ävensom reglerna om antagandepoäng helt eliminerar betydelsen av poängbortfallet på grund av studier och värnpliktstjänstgöring, slipper man att pröva frågan om gratispoäng.

Kommittén föreslog vidare, att den som fick pension med tillgodoräknande av gratispoäng även borde ha möjlighet att få antagandepoäng. Detta skulle enligt kommitténs förslag gälla den som på grund av studier och/eller värnpliktstjänstgöring ännu inte hunnit bli sjukpenningförsäkrad eller hunnit få tre poängår under de närmast föregående åren.

Kommittén upptog slutligen frågan om finansieringen av gratispoängen och framhöll, att pensioneringens merutgifter på grund av gratispoängen motsvarade en så ytterst ringa del av pensioneringens totalutgifter, att man i det närmaste kunde bortse från dem, i vart fall under de närmaste åren. Med hänsyn till det samhällsintresse, som är knutet till de ifrågavarande verksamheterna – studier och värnpliktstjänstgöring – ansåg kommittén att staten borde svara för de merkostnader som uppkommer för försäkringen genom att gratispoäng får tillgodoräknas.

Under remissbehandlingen blev kommitténs nu nämnda förslag utsatt för kritik.

Socialförsäkringskommitténs förslag upptogs inte i propositionen (1962:90) med förslag till lag om allmän försäkring. Som skäl härtill anförde föredragande departementschefen:

Försäkringen för tilläggspension är avsedd att ge ett efter inkomsternas storlek graderat skydd mot bortfall av förvärvsinkomster. Försäkringen finansieras helt med avgifter som i princip är knutna till dessa inkomster. Socialförsäkringskommitténs förslag om pensionspoäng i anledning av utbildning och värnpliktstjänstgöring innebär ett avsteg från principen om förvärvsinkomst som förutsättning för pension. Kommittén har dragit konsekvensen härav genom att frångå också tilläggspensioneringens finansieringsmetod när det gäller dessa särskilda förmåner. Det inger emellertid allvarliga betänkligheter att förändra tilläggspensioneringen från en avgiftsfinansierad försäkring mot bortfall av förvärvsinkomster till ett system med blandad avgiftsfinansiering och skattefinansiering, i vilket olika omständigheter utöver inkomstbortfall skall kunna ge upphov till pensionsrätt. Jag är för egen del inte beredd att förorda ett sådant blandat system, vars konsekvenser inte är utredda. Som framgår av vad jag yttrade redan vid förberedandet av tilläggspensioneringen är jag på det klara med att pensionsfrågorna för dem som blir invalidiserade i unga år rymmer särskilda problem. Dessa torde emellertid böra bli föremål för ytterligare utredning och därvid angripas från andra och mer generella utgångspunkter än socialförsäkringskommittén gjort. Vad gäller försäkringsskyddet under tid för utbildning och värnpliktstjänstgöring vill jag peka på att de som undergår yrkesutbildning enligt särskilda bestämmelser omfattas av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen och att motsvarande skydd enligt militärersättningsförordningen lämnas under

värnpliktstjänstgöring.

Med hänsyn till betydelsen av frågan om försäkringsskydd och tillgodoräknande av pensionspoäng under tid för yrkesutbildning m. m. underströk lagrådet i sitt yttrande över propositionen vikten av att den fortsatta utredning härom, som departementschefen ställt i utsikt, företogs snarast möjligt.

Under riksdagsbehandlingen uttalades i motionerna I:657 och II:785 en positiv syn på förslaget om gratispoäng till värnpliktiga och studerande. Man ansåg dock att förslaget ytterligare borde överses och föreslog – med instämmande i lagrådets hemställan – att fortsatt utredning snarast företogs.

I anledning av motionerna anförde andra lagutskottet i sitt sedermera av riksdagen godkända utlåtande (1962:27):

Utskottet vill för sin del uttala sin anslutning till departementschefens ställningstagande i förevarande fråga. Det bör bl. a. erinras om att det redan nu för vissa av ifrågavarande kategorier finns de speciella trygghetssystem som yrkesskadeförsäkringslagen och militärersättningsförordningen innebär. Emellertid synes en lösning i möjligaste mån böra ske efter generella linjer och inte begränsas till vissa grupper. Utskottet kan följaktligen inte förorda att frågan skall bli föremål för fortsatta överväganden på grundval av socialförsäkringskommitténs förslag. I stället bör överväganden ske från mera generella utgångspunkter, varvid de resultat som framkommer av yrkesskadeutredningens nu pågående arbete på yrkesskadeförsäkringens område kan bli av stor betydelse. Med hänsyn härtill och då frågan redan är föremål för uppmärksamhet från departementschefens sida synes någon riksdagens framställning i ämnet inte påkallad.

Inom pensionsförsäkringskommittén diskuterades ingående olika vägar att lösa frågan om pensionsförbättringar för den som invalidiserats i unga år. De grupper som här främst avsågs var sådana som är invalider sedan barndomen, studerande, värnpliktiga, sådana som undergår yrkesutbildning samt kvinnor som vårdar barn i hemmet. Olika tekniska lösningar såvitt gäller förmånens nivå, avgränsning av den berättigade gruppen samt avtrappning av förmånen var föremål för överväganden. Någon lösning som ansågs godtagbar framkom emellertid inte.

I pensionsförsäkringskommitténs slutbetänkande (SOU 1971:19) hänvisades till att frågan om pensionsförbättringar för de unga invaliderna enligt pensionsålderskommitténs direktiv skulle övervägas av denna sistnämnda kommitté.

Det bör framhållas, att pensionsförsäkringskommitténs överväganden i dessa frågor låg i tiden före pensionstillskottssystemets ikraftträdande. Pensionstillskotten kommer ju även dem som invalidiserats i unga år till godo.

6.2 Kommitténs förslag

Kommittén har enligt sina direktiv att överväga pensionsförbättringar för dem som invalidiserats i unga år. Detta uppdrag sätts i direktiven i

samband med uppgiften att utreda frågan om standardsäkring av hela den allmänna pensioneringen. Sina fortsatta överväganden beträffande standardsäkringsfrågan kommer kommittén att redovisa i ett senare betänkande. Frågan om särskilda pensionsförbättringar för dem som invalidiserats i unga år är enligt kommitténs uppfattning så angelägen att den inte bör uppehållas av den vidare behandlingen av standardsäkringsfrågan. Därför tar kommittén redan nu ställning i fråga om en särskild pensionsförmån till berörda grupper invalidiserade.

Av redogörelsen i närmast föregående avsnitt framgår, att de unga invalidernas pensionsfråga varit föremål för uppmärksamhet under avsevärd tid. Socialförsäkringskommittén föreslog på sin tid en särlösning för vissa speciella grupper. Studerande och värnpliktiga skulle få gratispoäng inom tilläggspensioneringen fram till det år vederbörande fyllde 28 år. Huvudskälet till att förslaget ej vann statsmakternas bifall var att man inte ville införa gratispoäng inom den uteslutande avgiftsfinansierade tilläggspensioneringen. Vidare ansågs såväl avgränsningen av de berättigade kategorierna som den bestämda åldersgränsen i många fall ge alltför godtyckliga resultat. De förslag till lösningar av problemet som diskuterades inom pensionsförsäkringskommittén tog inte i samma grad sikte på speciella kategorier, men de avgränsningar i fråga om åldern för invaliditetens inträde som uppställdes gav inte tillfredsställande resultat.

I den förda diskussionen har ofta framhållits som särskilt otillfredsställande att vissa grupper, som inte haft möjlighet att intjäna pensionspoäng men som invalidiseras i unga år, endast får det skydd som folkpensioneringen ger. Man har bl. a. pekat på dem som utbildar sig eller som fullgör värnpliktstjänstgöring. Det kan emellertid knappast göras gällande att dessa kategorier bör tillförsäkras ett bättre skydd än t. ex. dem som varit invalider redan från barndomen eller mödrar som stannat hemma för att vårda späda barn. När det gäller dem som saknar pensionspoäng har kommittén kommit till den övertygelsen att inom förtidspensioneringen alla, som drabbas av invaliditet i unga år, bör behandlas på samma sätt.

Kommittén har övervägt att begränsa sina förslag om pensionsförbättringar till dem som invalidiserats i unga år. En gränsdragning vid 30 år har sålunda diskuterats. Om pensionsfallet inträffat före det den försäkrade uppnått denna ålder skulle han få del av förbättringarna. Inträffade pensionsfallet senare skulle inga förmåner utöver de nuvarande utgå. En fördel med ett sådant system skulle vara att man koncentrerade förbättringarna till just den som invalidiserats i unga år. Nackdelarna skulle hänföra sig till att socialt sett liknande situationer skulle komma att behandlas olika inom folkpensioneringens ram. Ett exempel, i vilket åldersgränsen förutsätts vara 30 år, kan närmare belysa detta. En person drabbas av invaliditet vid 29 års ålder och får därför förhöjd pension. När han är 31 år drabbas hans jämnåriga och socialt sett jämställda kamrat av invaliditet och får lägre pension under hela den tid förtidspension utgår. För den sistnämnde kommer detta att framstå som mindre rättvist.

Gränsdragningar av det slag som diskuterats ovan bör om möjligt undvikas. Kommittén har därför funnit att *alla* förtidspensionärer som

inte har sin pension beräknad på pensionspoäng av en viss storlek bör få del av de förhöjda förmånerna. Detta blir visserligen avsevärt mycket mer kostnadskrävande än om man skulle koncentrera sig enbart på de unga invaliderna men de förbättringar som ges åt de äldre är som förut framhållits motiverade av rättviseskäl. Vidare måste understrykas att en satsning på alla de förtidspensionärer som har det sämst från social synpunkt framstår som i hög grad befogad.

När det gäller att åstadkomma en allmän höjning av pensionsnivån för de sämst ställda förtidspensionärerna är det naturligt att anknyta till pensionstillskottssystemet. Detta är konstruerat för att åstadkomma sådana effekter. Pensionstillskottssystemets tekniska uppbyggnad framgår av avsnitt 5.2.

När förtidspensionären uppnår den ålder då förtidspensionen övergår till ålderspension uppkommer frågan om han skall få behålla förhöjningen eller om han enbart skall få de förmåner, till vilka han är berättigad enligt bestämmelserna om ålderspension. Enligt hittills gällande principer har det varit vanligt att förtids- och ålderspensionen utgått efter samma grunder. Det kan emellertid starkt ifrågasättas om denna regel skall gälla även de nu ifrågavarande förhöjningarna. Man kan säga att ett av syftena med förhöjningen är att den ifrågavarande invaliden skall få samma relativa inkomstutveckling som hans jämnåriga friska kamrat. Inkomsten skall alltså vara högre under den tid då familjebildning sker och då livsaktiviteterna är högre än på äldre dagar. Skulle de föreslagna förhöjningarna "slå igenom" också på ålderspensionerna skulle detta kunna upplevas som orättvist av de invalider som utan att ha uppburit förtidspension börjar få ålderspension vid den allmänna pensionsåldern och som sålunda ej skulle få del av förhöjningen.

Utöver de skäl som ovan nämnts för att inte låta förhöjningen utgå på ålderspension kommer givetvis den rent ekonomiska aspekten. Redan en höjning av den lägsta pensionsnivån för förtidspensionärerna är en mycket kostsam reform. Om man därutöver skulle låta de föreslagna förhöjningarna avse även ålderspensionerna skulle detta på sikt medföra kostnadsökningar av en helt annan storleksordning än vad som f. n. är möjliga.

På grund av det anförda och då kommittén i avsnitt 5 föreslår en allmän höjning av pensionsnivån för ålderspensionärerna anser sig kommittén inte kunna framlägga förslag om att de förhöjningar, som förordas i nu förevarande sammanhang, skall utgå jämväl på ålderspensionen.

När det gäller storleken av höjningarna till förtidspensionärerna bör erinras om att kommittén i kapitel 5 föreslagit en uppräkning av pensionstillskottens årliga höjning från 3 till 4 % av basbeloppet. Denna höjning är avsedd att komma alla sådana pensionärer som är berättigade till pensionstillskott till del, oavsett om det gäller ålders-, förtids- eller änkepension. Vad som här diskuteras är en ytterligare höjning för förtidspensionärernas del. Hur stor denna ytterligare höjning bör vara är en fråga om avvägning av tillgängliga resurser. Kommittén anser emellertid att man för detta ändamål bör göra en väl tilltagen satsning. Kommittén

föreslår mot bakgrund härav att pensionstillskotten för förtidspensionärerna skall fördubblas i förhållande till vad som utgår i pensionstillskott till andra pensionärer. I samband härmed bör den högsta nivå, till vilken ATP-pension och pensionstillskott tillhopa får uppgå utan att avräkning på pensionstillskottet skall ske, successivt höjas till 90 % av basbeloppet. En närmare motivering av dessa regler lämnas i specialmotiveringen till författningsförslagen. Beträffande tidpunkten för ikraftträdandet av reformen för förtidspensionärerna ligger det nära till hands att anknyta till tidpunkten för pensionstillskottens förhöjning i övrigt, dvs. den 1 juli 1976.

Kommitténs förslag innebär alltså, att pensionstillskotten för förtidspensionärernas del fr. o. m. den 1 juli 1976 skall utgå med dubbelt så stort belopp som utgår till ålders- och änkepension. Pensionstillskott till förtidspension kommer på grund härav att utgå med de belopp som framgår av tabell 12. Beloppen är angivna i nuvarande penningvärde (februari 1974, basbelopp 8 100 kr.).

Kostnaden för fördubblingen av pensionstillskotten för förtidspensionärerna har beräknats till 120 milj. kr. för år 1976, 140 milj. kr. för år 1977 och 35 milj. kr. för år 1978, allt i nuvarande penningvärde (basbelopp 8 100 kr.).

I detta sammanhang vill kommittén erinra om att riksförsäkringsverket samtidigt med kommitténs betänkande kommer att redovisa resultatet av ett utredningsuppdrag beträffande förmånligare regler för invaliditetsersättningar m. m. inom folkpensioneringen. Enligt vad kommittén erfarit kommer verket bl. a. att föreslå att vårdbidragen skall graderas på så sätt att de kan utgå förutom med helt även med halvt belopp.

Vårdbidragen är, som framgår av redogörelsen i kapitel 1, så avvägda att de motsvarar hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott. Kommitténs förslag om fördubbling av pensionstillskotten till förtidspension medför alltså väsentliga förbättringar av vårdbidragen.

Kommittén har övervägt frågan om fördubblat pensionstillskott skall utgå även till sådana förtidspensionärer som vårdas på anstalt och har därvid kommit till det resultatet, att det inte finns skäl att föreslå andra regler för det fördubblade pensionstillskottet än som gäller för pensionsförmånerna i övrigt. Förhöjt pensionstillskott föreslås alltså utgå även i de nämnda fallen.

Tabell 12

Tid	% av basbelopp	Belopp kr.
1/7-76–30/6-77	50	4 050
1/7-77–30/6-78	58	4 698
1/7-78–30/6-79	66	5 346
1/7-79–30/6-80	74	5 994
1/7-80–30/6-81	82	6 642
1/7-81–	90	7 290

7 Finansiering av de föreslagna reformerna

De betydelsefulla reformer inom den allmänna pensioneringen, som kommittén föreslagit i de föregående kapitlen, medför stora kostnadsökningar för det allmänna. Dessa kostnadsökningar belastar dels statsbudgeten (förbättringarna av folkpensionerna frånsett de kommunala bostadstilläggen), dels AP-fonderna (förbättringarna av tilläggspensionerna) och dels kommunerna (förbättringar rörande de kommunala bostadstilläggen). Samtliga förbättringar måste givetvis på ett eller annat sätt finansieras. I det följande skall närmare diskuteras de metoder som härvidlag står till buds.

I kommitténs direktiv framhålls, att kommittén bör redovisa kostnadskalkyler och anvisningar rörande formerna för täckning av de ökade kostnader som följer av de förslag kommittén framlägger. I samband härmed skall kommittén även kunna överväga ändringar av de nuvarande finansieringsreglerna för den allmänna pensioneringen.

Som framhållits i kapitel 3 avser kommittén att i ett senare betänkande redovisa synpunkter och förslag beträffande justering av reglerna för avgiftsunderlagens beräkning inom socialförsäkringarna. Mera tekniska synpunkter på avgiftssystemets uppbyggnad kommer att diskuteras i nämnda sammanhang. Nu är frågan om att inom ramen för nuvarande finansieringssystem täcka kostnaderna för de föreslagna reformerna aktuell.

7.1 Folkpensioneringen

I tabell 13 ges en sammanfattning av de kostnader som föranleds av kommitténs förslag rörande folkpensionerna. Kostnaderna har beräknats i nuvarande penningvärde (februari 1974, basbelopp 8 100 kr.).

De sammanlagda kostnadsökningarna utgör, som framgår av tabell 13, för år 1975 350, för år 1976 1 335, för år 1977 1 610 och för år 1978 1 790 milj. kr.

I anslutning till tabellen bör framhållas att årskostnaden för höjningen av grundförmånen under 1. beräknats till 700 milj. kr. Härav utgör 350 milj. kr. en uppföljning av det under innevarande år i avvaktan på pensionsålderkommitténs förslag utgående särskilda pensionstillägget motsvarande 3 % av basbeloppet (se avsnitt 1.2). Till reformen i denna

Tabell 13

Åtgärd	Ikraft-trädande	Kostnadsökning i milj. kr. i förhållande till föregående år 1975	1976	1977	1978
1. Grundförmånen höjs till 95 % av basbeloppet för ogift och till 155 % av basbeloppet för två gifta tillsammans	1/1-75	350			
2. Pensionsåldern sänks till 65 år	1/1-76		800		
3. Pensionstillskotten höjs till 4 % av basbeloppet. Trappan förlängs till 1981/82. Garantinivån höjs successivt till 45 % av basbeloppet	1/7-76		65	135	145
4. De sålunda höjda pensionstillskotten fördubblas för förtidspensionärerna. Garantinivån höjs successivt till 90 % av basbeloppet	1/7-76		120	140	35
Summa		350	985	275	180
Sammanlagd kostnadsökning		350	1 335	1 610	1 790

del har statsmakterna redan tagit ställning finansieringsmässigt, varvid uttalats att beloppet skall tas upp på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1973/74. Återstående kostnadsökning om 350 milj. kr. fördelar sig lika mellan budgetåren 1974/75 och 1975/76, eftersom ikraftträdandet föreslås till den 1 januari 1975.

Kostnaden för sänkningen av den allmänna pensionsåldern till 65 år beräknas för folkpensioneringens del till 900 milj. kr. Av detta belopp avser 100 milj. kr. de kommunala bostadstilläggen, och beloppet faller på kommunerna. Till denna del av kostnadsökningen återkommer kommittén under 7.3. Återstoden av kostnadsökningen fördelar sig lika mellan budgetåren 1975/76 och 1976/77.

De kostnader som upptagits i ovanstående tabell skall alla finansieras över statsbudgeten. När kommittén i enlighet med direktiven skall anvisa vägar att förstärka budgeten med erforderliga belopp må det först konstateras att väsentligen tre olika vägar står till buds. Det är höjning av de direkta skatterna, mervärdeskatten eller socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen.

Utformningen av *de direkta skatterna* är f. n. föremål för överväganden inom 1972 års skatteutredning. Av direktiv och tilläggsdirektiv för denna utredning framgår, att arbetet inriktas på en minskning av skatteuttaget i de vanliga inkomstlägena. Enligt vad kommittén inhämtat befinner sig skatteutredningen i slutfasen av sitt arbete med skatteskalorna för den direkta skatten avseende inkomståret 1975 och kommer inom kort att i ett delbetänkande redovisa sina överväganden i denna fråga. Att i en sådan situation föreslå att belopp av den storleks-

ordning det här är fråga om skall finansieras genom höjt uttag av direkta skatter får anses uteslutet.

Mervärdeskatten utgår f. n. med 15 % av avgiftsunderlaget, vilket beräknas på företagens omsättning. En höjning av skatten med en procentenhet skulle tillföra statskassan ytterligare ca 900 milj. kr. Om denna finansieringsform skulle väljas torde det bli nödvändigt att höja mervärdeskatten med 2 procentenheter för att täcka de kostnadsökningar, vartill kommitténs förslag leder såvitt avser folkpensioneringen. Kommittén finner en sådan finansiering över mervärdeskatten inte vara realistisk.

När det gäller *socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen* må först konstateras att en del av folkpensionskostnaderna före år 1974 täcktes av folkpensionsavgiften. Sådan avgift erlades såväl av löntagare som av företagare för egen inkomst. Avgiften utgjorde 5 % av den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten, dock högst 1 500 kr. Undantagna från avgiftsplikt var de som uppbar folkpension i form av ålders- eller förtidspension samt de som vid ingången av inkomståret fyllt 65 år. Fr. o. m. inkomståret 1974 har folkpensionsavgiften slopats och ersatts med en socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen som debiteras arbetsgivare och egenföretagare. Avgiftsunderlaget för socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen för den som har inkomst av anställning beräknas efter samma principer som gäller i fråga om andra socialförsäkringsavgifter enligt AFL. Inkomst som inte uppgår till 500 kr. för år beaktas inte, och vidare bortses från den del av inkomsten som för år räknat överstiger sju och en halv gånger det vid årets ingång gällande basbeloppet. Avgiftsunderlaget för den som har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning beräknas på samma sätt. Avgift erläggs av samtliga försäkrade som fyllt 16 år och har inkomst av annat förvärvsarbete än anställning, förutsatt att de inte uppbär ålders- eller förtidspension enligt AFL eller vid ingången av inkomståret fyllt 65 år.

Av de vägar som i enlighet med vad som sagts i det föregående står till buds för finansiering av de kostnadsökningar som enligt kommitténs förslag belastar budgeten är en höjning av socialförsäkringsavgiften den som ligger närmast till hands. Kommittén förordar att denna finansieringsmetod väljs. Avgiften utgör för år 1974 3,3 % av avgiftsunderlaget. Räknat på 1974 års avgiftsunderlag, som beräknats till 116 miljarder kr., skulle det föreligga behov av avgiftshöjning för år 1975 med 0,3 %, för år 1976 med 0,9 %, för år 1977 med 0,3 % och för år 1978 med 0,1 %. Med hänsyn till svårigheterna att överblicka utvecklingen av avgiftsunderlaget under längre tid framöver begränsar kommittén sitt förslag såvitt gäller

Tabell 14

År	Höjning av procenttalet för avgiftsuttaget	Avgiftens storlek i %
1974		3,3
1975	0,3	3,6
1976	0,9	4,5

avgiftshöjningar till de närmaste åren och finner de procenttal som anges i tabell 14 utgöra en lämplig avvägning i fråga om socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen.

Kommittén föreslår alltså, att kostnaderna såvitt angår nu ifrågavarande del av reformen finansieras genom uppräkning av socialförsäkringsavgiften till folkpensioneringen till de tal som framgår av tabell 14.

7.2 Tilläggspensioneringen

Kommitténs förslag såvitt avser tilläggspensioneringen hänför sig till sänkningen av pensionsåldern. Detta medför kostnadsökningar som för de närmaste åren kan beräknas till de belopp som framgår av tabell 15.

Tilläggspensioneringen finansieras genom avgifter på inkomst av förvärvsarbete. Avgift för inkomst av anställning betalas av arbetsgivaren. Avgiften beräknas kollektivt på summan av vad arbetsgivaren under året betalat i lön till sina anställda. Denna summa skall dock först minskas med dels ett belopp, motsvarande det vid årets början gällande basbeloppet multiplicerat med genomsnittliga antalet arbetstagare under året, dels för varje arbetstagare den del av lönen som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet. Denna minskning föranleds av att en arbetstagares årslön är pensionsgrundande endast till den del som ligger mellan de två belopp, som motsvarar basbeloppet vid årets början resp. sju och en halv gånger detta basbelopp. Från den totala lönesumman görs även vissa andra avdrag. För inkomst av annat förvärvsarbete än anställning betalar de försäkrade själva en tilläggspensionsavgift, som beräknas på den del av den pensionsgrundande inkomsten som härrör från sådant arbete. Arbetsgivaravgift och tilläggspensionsavgift utgår med samma procentsats av avgiftsunderlaget. Procentsatsen fastställs av Kungl. Maj:t med riksdagen och skall vara så avvägd att avgifterna tillsammans med andra tillgängliga medel täcker pensionsutbetalningar, förvaltningskostnader och andra utgifter som åvilar försäkringen samt erforderlig fondering. Avgifterna tillförs allmänna pensionsfonden.

Riksdagen har år 1973 fastställt ATP-avgiften för åren 1975–1979. Avgiften utgör 10,75 % för år 1975 och 11 % för åren 1976–1979. I den proposition (1973:48), som låg till grund för riksdagens beslut, framhölls att den föreslagna och sedermera av riksdagen antagna nivån för avgiftsuttaget borde gälla på grundval av *gällande* lagstiftning i fråga om pensionsförmånerna. Däremot hade enligt vad som framhållits i propositionen

Tabell 15

År	Kostnadsökning i milj. kr. i förhållande till föregående år
1976	640
1977	60
1978	70
1979	70

inte beaktats de lagändringar som kunde bli följden av pensionsålderskommitténs förslag.

Kommitténs förslag om en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år medför såsom framgår av tabell 15 för tilläggspensioneringens del under det första året en kostnadsökning om i runt tal 650 milj. kr., som därefter fram till år 1979 stiger ytterligare till närmare 850 milj. kr. per år. Denna kostnad motsvarar genomsnittligt under åren 1976–1979 ett avgiftsuttag om 0,75 %. Kostnadsökningen uppkommer vid pensionsålderssänkningens ikraftträdande, som enligt kommitténs förslag bör ske den 1 januari 1976. Avgiften bör därför, mot bakgrund av statsmakternas ovannämnda ställningstagande år 1973 till avgiftsuttaget under löpande finansieringsperiod, höjas med 0,75 % fr. o. m. år 1976. Kommittén föreslår alltså att ATP-avgiften fastställs till 11,75 % för vartdera av åren 1976, 1977, 1978 och 1979.

7.3 De kommunala bostadstilläggen

Kommunerna finansierar de kommunala bostadstilläggen, vilka i enlighet med kommitténs förslag kommer att utgå till ålderspension redan fr. o. m. den månad den försäkrade fyller 65 år. Den årliga kostnadsökning som blir en följd av sänkningen av den allmänna pensionsåldern kan beräknas till f. n. ca 100 milj. kr. Självfallet måste nuvarande finansieringsmetod användas även i fortsättningen. Det ligger inte inom ramen för kommitténs direktiv att diskutera i vad mån kommunerna på annat sätt än vad som f. n. sker skall kompenseras för dessa kostnader. Frågan om kompensation till kommunerna för denna kostnadsökning bör tas upp till närmare prövning sedan även förslag från 1972 års skatteutredning föreligger.

Som nämnts i kapitel 3 övervägs inom 1972 års skatteutredning viss ändring av inkomstprövningsreglerna såvitt gäller de kommunala bostadstilläggen. Även denna ändring kan medföra kostnadsökningar. Vad som ovan sagts om finansieringen av de höjningar som blir en följd av pensionsålderssänkningen gäller också finansieringen av dessa kostnadsökningar.

8 Specialmotivering till författningsförslagen

1 Förslaget till ändring i lagen om allmän försäkring

3 kap.

3 §.

I förevarande paragraf stadgas f. n. att den som åtnjuter hel förtidspension inte har rätt till sjukpenning. En försäkrad, som åtnjutit hel förtidspension under månaden närmast före den under vilken han uppnått 67 års ålder, har inte heller som ålderspensionär rätt till sjukpenning. Vidare upphör den s. k. hemmamakeförsäkringen senast fr. o. m. månaden efter den då 67-årsåldern uppnås. I andra fall än då ålderspensionärer i omedelbar anslutning till 67-årsmånaden åtnjutit hel förtidspension har de – om de vid sidan av ålderspensionen har inkomst av förvärvsarbete – rätt till sjukpenning. De förvärvsarbetande ålderspensionärerna har emellertid inte samma ställning inom sjukförsäkringen som övriga förvärvsarbetande. Enligt denna paragraf kan de således inte erhålla sjukpenning för mer än 180 dagar efter ingången av den månad under vilken de fyllt 67 år eller fr. o. m. vilken de dessförinnan gjort förtida uttag av ålderspension.

Den allmänna pensionsåldern föreslås i 6 kap. 1 § och 12 kap. 1 § sänkt till 65 år. Som en följd härav föreslås i förevarande paragraf att utgångspunkten för beräkningen av det högsta antal dagar under vilka sjukpenning kan utgå ändras till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller 65 år. För försäkrade som – utan att ha gjort förtida uttag av ålderspension eller åtnjutit hel förtidspension – fyllt 65 år under något av de båda åren närmast före pensionsålderssänkningen och som uppburit sjukpenning under sjukperiod som infallit under tiden från det de fyllt 65 år fram till den 1 januari 1976, skulle emellertid en ovillkorlig sänkning av åldersgränsen i förevarande paragraf få ogynnsamma effekter. På grund härav föreslår kommittén i övergångsbestämmelserna (punkten 2) att det antal dagar under vilka sjukpenning i sådana fall högst kan utgå börjar räknas tidigast fr. o. m. den 1 januari 1976.

4 kap.

3 §

Reglerna i förevarande paragraf innebär f. n. att en försäkrad efter ingången av den månad under vilken han fyllt 67 år eller fr. o. m. vilken han dessförinnan gjort förtida uttag av ålderspension kan få ersättning för sjukhusvård i sammanlagt högst 365 dagar. Detta antal dagar gäller i ett för allt, antingen det är fråga om en sammanhängande vårdperiod eller dagarna är uppdelade på flera sådana perioder.

I analogi med vad som uttalats i specialmotiveringen till 3 kap. 3 § föreslås i förevarande paragraf att utgångspunkten för beräkningen av det högsta antal dagar under vilka ersättning för sjukhusvård kan utgå ändras till ingången av den månad, varunder den försäkrade fyllt 65 år. För sådana försäkrade som – utan att ha gjort förtida uttag eller åtnjutit förtidspension – uppnått 65 års ålder under något av åren 1974 eller 1975 och som åtnjutit ersättning för sjukhusvård under tiden från det de fyllt 65 år fram till den 1 januari 1976, skulle, på samma sätt som vad gäller 3 kap. 3 §, en ovillkorlig sänkning av åldersgränsen få ogynnsamma effekter. På grund härav föreslår kommittén i övergångsbestämmelserna (punkten 2) att det högsta antalet dagar i sådana fall räknas tidigast fr. o. m. den 1 januari 1976.

6 kap.

1 §

I paragrafens första stycke fastslås nu att den allmänna pensionsåldern när det gäller folkpensionen är 67 år. Paragrafens andra stycke innehåller bestämmelser om uttag av ålderspension före 67-årsåldern, s. k. förtida uttag av ålderspension. Bestämmelserna i tredje stycket tillkom efter förslag i propositionen 1970:66 i samband med införandet av nya regler rörande förtidspension. Bestämmelserna innebär att en försäkrad som gjort förtida uttag har möjlighet att återkalla sådant uttag med verkan från nästa månadsskifte. Såsom förutsättning härför gäller emellertid att den försäkrade om han åtnjuter tilläggspension samtidigt gör återkallelse av det förtida uttaget av tilläggspension. Den som efter återkallelse gjort nytt förtida uttag får emellertid inte återkalla detta.

Kommittén föreslår i förevarande paragraf att den allmänna pensionsåldern sänks till 65 år. Förslaget har kommenterats i den allmänna motiveringen och innebär att två årsklasser den 1 januari 1976 blir berättigade till ålderspension. Kommittén anser att 16 kap. 1 § vid ikraftträdandet bör gälla oförändrad, vilket innebär att den som önskar komma i åtnjutande av ålderspensionen skall göra ansökan hos den allmänna försäkringskassan. Sådan ansökan bör självfallet av nämnda årsklasser inges i god tid före den 1 januari 1976.

Kommitténs förslag i paragrafens andra stycke innebär att förtida uttag kan göras fr. o. m. den månad då den försäkrade fyller 63 år t. o. m. månaden före den, varunder han fyller 65 år. Som framgår av den

allmänna motiveringen kommer kommittén att i ett senare betänkande behandla flexibiliteten inom pensioneringssystemet. I avvaktan härpå har kommittén inte funnit lämpligt att nu föreslå andra ändringar än sådana som ansetts oundgängligen nödvändiga för att pensionsålderssänkningen skall kunna genomföras. (Jämför övergångsbestämmelserna punkten 5.)

2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ålderspensionens storlek. Som framgår av den allmänna motiveringen innebär kommitténs förslag att grundförmånen inom folkpensioneringen höjs från 90 till 95 % av basbeloppet för ensam försäkrad samt från 70 till 77,5 % av basbeloppet för gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till ålderspension enligt 6 kap. 1 § första stycket. Såsom en följd av kommitténs förslag om uppräkning av grundförmånerna har de förmåner som reduceras enligt första stycket andra punkten med hänsyn till makes pension omräknats. Omräkningen har skett under hänsynstagande till de nu gällande relationerna.

Paragrafens andra stycke innehåller bestämmelser om reduktion vid förtida uttag av ålderspension och tillägg vid uppskjutet uttag av sådan pension. Reduktionen resp. tillägget, vilka i huvudsak grundar sig på försäkringsmatematiska beräkningar, är f. n. 0,6 % för varje månad. Kommittén avser att återkomma till frågan om reduktions- och tilläggsfaktorerna i ett senare betänkande.

7 kap.

1 §

Förevarande paragraf innehåller de grundläggande bestämmelserna rörande förtidspension från folkpensioneringen. Enligt nu gällande regler kan förtidspension utgå till försäkrad som fyllt 16 år och som inte gjort förtida uttag av ålderspension för tid före den månad då han fyller 67 år. Kommitténs förslag innebär att förtidspension upphör att utgå månaden före den då den försäkrade fyller 65 år. Den kommer då att utan ansökan ersättas av ålderspension.

4 §

Bestämmelserna i denna paragraf ansluter till motsvarande regler för ålderspensionen i 6 kap. 2 § första stycket. Hel förtidspension överensstämmer till storleken med ålderspension som börjar utgå vid 67 års ålder.

Kommitténs förslag i denna paragraf ansluter till förslaget beträffande 6 kap. 2 § första stycket. Grundförmånen för ensam försäkrad har således räknats upp från 90 till 95 % och för gift försäkrad, vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till ålderspension enligt 6 kap. 1 § första stycket, från 70 till 77,5 % av

basbeloppet. Förmånernas storlek (första stycket andra punkten) då båda makarna åtnjuter förtidspension har justerats med hänsynstagande till nuvarande relationer.

8 kap.

1 och 4 §§

Rätt till folkpension i form av änkepension upphör enligt nu gällande regler med utgången av månaden före den då änkan fyller 67 år. Full änkepension utgår f. n. med samma belopp som oreducerad ålderspension, dvs. med 90 % av basbeloppet. – I enlighet med kommitténs förslag angående sänkningen av pensionsåldern föreslås i dessa paragrafer att rätten till folkpension i form av änkepension upphör med utgången av månaden före den då änkan fyller 65 år samt att hel änkepension fr. o. m. den 1 januari 1976 skall utgöra 95 % av basbeloppet.

9 kap.

1 §

Enligt bestämmelserna i denna paragraf kan barntillägg till ålderspension f. n. utgå först då pensionären fyller 67 år. Kommitténs förslag rörande sänkningen av pensionsåldern föranleder motsvarande justering i denna paragraf. Barntillägg skall således kunna utgå fr. o. m. den månad då pensionären fyller 65 år.

3 §

Invaliditetsersättning, som utgår enligt denna paragraf, är inte en tilläggsförmån utan en särskild förmån, som utgår till försäkrad, som inte eljest åtnjuter pension enligt AFL. Invaliditetsersättning kan under vissa förutsättningar utgå till försäkrad som fyllt 16 år för tid före den månad då han fyller 67 år. Sistnämnda åldersgräns föreslås som en följd av pensionsålderssänkningen ändrad till 65 år.

11 kap.

6 §

Mot rätten till tilläggspension svarar i princip avgiftsskyldighet. Utgångspunkten vid konstruktionen av pensionspoängsystemet var därför att i den mån avgiftsskyldigheten inte fullgjordes någon pensionspoäng inte borde tillgodoräknas den försäkrade. Då det gällde pensionspoäng på grundval av inkomst av anställning ansågs det emellertid inte möjligt att uppställa villkor om fullgjord avgiftsbetalning, eftersom avgiften skulle betalas av arbetsgivaren och ha en kollektiv karaktär. Av dessa skäl ansågs det orimligt, att en arbetstagare skulle kunna gå miste om en pensionsrätt på grund av försummelse från arbetsgivarens sida att erlägga avgift.

I de fall då pensionsrätten grundas på inkomst av annat förvärvsarbete

åligger det emellertid den försäkrade att själv erlägga avgiften. Om den försäkrade försummar detta, skall någon pensionspoäng i princip inte tillgodoräknas honom. I första stycket av denna paragraf har därför föreskrivits, att pensionspoäng inte tillgodoräknas för pensionsgrundande inkomst till den del den härrör från inkomst av annat förvärvsarbete om avgift inte erlagts tillfullo inom föreskriven tid.

Bestämmelserna om den tidsfrist som den försäkrade har till sitt förfogande för avgiftsbetalningen innebär i normala fall att avgiften skall ha erlagts före den 1 oktober näst efter taxeringsåret. Med hänsyn härtill kan det inträffa att frågan, huruvida avgiftsskyldighet fullgjorts inom föreskriven tid, inte är avgjord förrän under andra året efter inkomståret. Det kan därför bli fråga om att pension skall bestämmas och börja utgå före denna tidpunkt. Pensionspoängtalen åren närmast före det år, då försäkringsfallet inträffade, kan – särskilt beträffande förtidspension och familjepension – vara av största betydelse för rätten till pension och för pensionens storlek. Enligt nu gällande regler kan frågan om pensionspoäng föreligger för två år närmast före pensionsfallet vara oavgjord ännu vid den tidpunkt då ansökan om pension prövas. Vid lagens tillkomst ansåg man det dessutom obilligt att utkräva avgifter efter det att ansökan gjorts men innan pension beviljats. För att ge möjlighet att tillgodoräkna pensionsrätt för dessa år föreskrivs därför i första stycket av förevarande paragraf att pensionspoäng utan hinder av att avgiftsbetalning inte skett skall tillgodoräknas den försäkrade för de båda år som närmast föregått det år då pensionen vid bifall till ansökningen skulle börja utgå. Detta blir av betydelse då den försäkrade tar ut tilläggspension före 67 år. Beträffande ålderspension, som börjar utgå vid den normala pensionsåldern 67 år eller senare, blir vad nu sagts tillämpligt endast i fråga om det år då den försäkrade fyllt 65 år. Pensionsgrundande inkomst skall enligt nuvarande regler inte beräknas för senare år.

Kommittén har med utgångspunkt i nu refererade motiv funnit att pensionspoäng utan hinder av att avgiftsbetalning inte skett bör tillgodoräknas den försäkrade för de år varunder han fyllt 63, 64 och 65 år. För det fall den försäkrade eller efterlevande till honom ansöker om pension för tid före det år varunder den försäkrade skulle uppnå 65 års ålder skall som hittills motsvarande regel gälla för de båda år som närmast föregått det då pension vid bifall till ansökningen skulle börja utgå. – Kommitténs förslag innebär inte någon ändring i den nuvarande ordningen enligt vilken avgiften för de ifrågavarande åren inte efterskänks.

12 kap.

1 och 2 §§

Dessa paragrafer innehåller de grundläggande bestämmelserna angående rätt till ålderspension från tilläggspensioneringen, där den allmänna pensionsåldern f. n. anges till 67 år. Vidare innehåller paragraferna bestämmelser om förtida uttag. Den nedre åldersgränsen är liksom inom folkpensioneringen 63 år.

Kommitténs förslag innebär att den generella pensionsåldern sätts vid

65 år samt att det förtida uttaget därigenom begränsas till tiden fr. o. m. den månad då den försäkrade uppnår 63 års ålder t. o. m. månaden före den då han fyller 65 år. Kommittén föreslår inte någon ändring beträffande kravet på visst minimiantal poängår för tilläggspension.

13 kap.

1 §

I paragrafens första stycke anges grundförutsättningarna för rätt till förtidspension från tilläggspensioneringen. Bestämmelserna ansluter till vad som gäller beträffande folkpension och invaliditetsbegreppet är detsamma. Kommitténs förslag innebär endast att den övre åldersgränsen för rätt till förtidspension ändras från 67 till 65 år.

2 §

Reglerna om pensionsberäkning i paragrafens andra stycke innebär att pension beräknas med utgångspunkt i att den försäkrade antas ha för varje år, fr. o. m. det då pensionen börjar utgå t. o. m. det då han uppnår 65 års ålder, tillgodoräknats pensionspoäng. Pensionspoängen skall beräknas enligt den av två alternativa metoder som ger det för den försäkrade gynnsammaste resultatet.

Som framgår av den allmänna motiveringen föreslår kommittén inte någon ändring beträffande möjligheterna att tjäna in pensionspoäng. Kommittén anser att huvudregeln alltjämt bör vara att pensionspoäng inte kan intjänas det år då pension utgår till den försäkrade. Från denna huvudregel föreslår emellertid kommittén i 15 kap. 1 § undantag såvitt gäller övergångsgenerationerna, för vilka intjänande av poäng för det sextiofemte året under lång tid framåt kommer att ha stor betydelse.

Kommitténs förevarande förslag utgår från att antagandepoäng alltjämt skall beräknas under antagande att den försäkrade varje år fr. o. m. det då förtidspensionen börjar utgå t. o. m. det då han uppnår 65 års ålder tillgodoräknas pensionspoäng enligt nu gällande regler. På grund av det undantag från ovan nämnda huvudregel som föreslås i 15 kap. 1 § kommer huvudregeln att börja tillämpas i full utsträckning först sedan övergångsgenerationerna getts möjlighet att intjäna för full ålderspension erforderligt antal poängår. – Kommitténs förslag beträffande poängberäkning vid förtidspension innebär således ingen förändring beträffande huvudregeln i förhållande till vad som nu gäller. Kommittén avser emellertid att återkomma till denna fråga i sitt fortsatta arbete.

3 §

Paragrafen avser de fall där den försäkrade vid pensionsfallet varken haft sjukpenninggrundande inkomst enligt vad i 2 § sägs eller kan tillgodoräkna pensionspoäng för minst tre av de fyra år som närmast föregått året för pensionsfallet. I förevarande paragraf stadgas f. n. att den försäkrade

har rätt till förtidspension motsvarande vad han skulle erhållit i ålderspension, om han uppnått 67 års ålder och ålderspension därjämte börjat utgå vid den tidpunkt då pensionsfallet inträffade. Detta medför att bestämmelserna i 12 kap. tillämpas, varvid den försäkrade antas ha fyllt 67 år vid den tidpunkt då pensionsfallet inträffade. – Kommitténs förslag innebär att den försäkrade i stället skall antas ha fyllt 65 år vid den tidpunkt då pensionsfallet inträffar.

15 kap.

1 §

Paragrafen innehåller f. n. särskilda bestämmelser om tilläggspension såvitt avser övergångsgenerationerna.

Enligt 11 kap. 1 § kan pensionsgrundande inkomst inte beräknas för en försäkrad under år då han åtnjutit pension enligt AFL. Vid en sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år skulle därför – vid oförändrade regler rörande poängberäkningen – de försäkrade gå miste om möjligheten att tjäna in pensionspoäng för det sextiofemte året. Detta skulle vara särskilt kännbart för de generationer försäkrade, som inte har möjlighet att tjäna in fullt antal poängår. För att tillgodose intresset hos övergångsgenerationerna att erhålla största möjliga antal poängår föreslår kommittén därför att särskilda bestämmelser införs i förevarande paragraf för svenska medborgare, som är födda under något av åren 1911–1924. För personer i dessa åldersgrupper bör det således enligt kommitténs mening vara möjligt att tjäna in pensionspoäng under det sextiofemte året, även om ålderspension börjar åtnjutas fr. o. m. den månad då den försäkrade uppnår 65 års ålder. Skulle den försäkrade däremot göra förtida uttag av ålderspension under det sextiofemte året anser kommittén att möjlighet till poängberäkning för samma år inte bör föreligga. Kommittén är medveten om att inkomsten under det sextiofemte levnadsåret ibland blir så låg att någon poäng inte kan tillgodoräknas den försäkrade. För många försäkrade kan emellertid ett fortsatt förvärvsarbete under sextiofemte året vara till stor fördel om inkomsten därigenom kommer att överstiga basbeloppet. De erhåller då både pensionspoäng för detta år och kan även genom ett kortvarigt uppskjutet uttag få en uppräkning av ålderspensionen. Kommitténs förslag innebär ett avsteg från huvudregeln att poäng inte får tillgodoräknas för det år den försäkrade åtnjuter pension. Detta har ansetts motiverat med hänsyn till angelägenheten att främja möjligheten för övergångsgenerationerna att tjäna in poängår.

16 kap.

5 §

Kommitténs förslag innebär endast att åldersgränsen 67 år ändras till 65 år. Kommittén har i specialmotiveringen till 6 kap. 1 § berört frågan om möjlighet att före ikraftträdandet göra ansökan om pension.

19 kap.

2 §

Försäkrad som vid utgången av visst år är inskriven hos allmän försäkringskassa och inte fyllt 67 år skall f. n. enligt denna paragraf för nämnda år erlägga sjukförsäkringsavgift under förutsättning att beskattningsbar inkomst beräknats för honom vid taxering året närmast efter det år avgiften avser. En försäkrad som för december månad under inkomståret åtnjutit ålders- eller förtidspension enligt AFL är emellertid befriad från sjukförsäkringsavgift.

Kommittén föreslår att åldersgränsen här sänks från 67 till 65 år.

4 a §

I förevarande paragraf, som infördes genom SFS 1973:908, regleras arbetsgivares och egenföretagares socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen. Avgiften utgör f. n. 3,3 % av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas. Kommittén har i kap. 7 redogjort för förslagen till finansiering av de reformer som kommittén föreslår i detta betänkande. Den i 4 a § föreslagna procentsatsen, 4,5 %, träder i kraft den 1 januari 1976. I övergångsbestämmelserna punkt 7 har angivits att för år 1975 avgiften utgår med 3,6 % av det belopp, på vilket avgiften skall beräknas. Som framgår av nämnda övergångsbestämmelse gäller 19 kap. 4 a § i sin äldre lydelse i fråga om avgift som avser tid före den 1 januari 1975.

Övergångsbestämmelserna

1. Kommitténs förslag innebär att reformerna träder i kraft successivt under åren 1975 och 1976. Den 1 januari 1975 höjs således grundförmånerna, den 1 januari 1976 sänks pensionsåldern och den 1 juli 1976 förändras reglerna beträffande pensionstillskott.
2. Denna övergångsbestämmelse har kommenterats i specialmotiveringen till 3 kap. 3 § och 4 kap. 3 §.
3. Genom de föreslagna ändringarna i 11 kap. 6 § har försäkrad fr. o. m. den 1 januari 1976 möjlighet att tillgodoräkna pensionspoäng för de år varunder han fyllt 63, 64 och 65 år även om tilläggspensionsavgift icke tillfullo erlagts inom föreskriven tid. I förevarande övergångsbestämmelse har medgivits rätt för försäkrad som uppnår 65 års ålder först under år 1976 att få tillgodoräkna sådan pensionspoäng även för år före 1976.
4. Som tidigare framhållits har kommittén med hänsyn till att flexibiliteten inom pensionssystemet skall diskuteras i ett kommande betänkande i förevarande betänkande begränsat övergångsbestämmelserna till sådana som kommittén funnit nödvändiga för pensionsålderssänkningens genomförande. I förevarande övergångsbestämmelse har kommittén föreslagit att för försäkrad som gjort förtida uttag av ålderspension huvudregeln vid beräkning av reduktion skall vara att reduktionen

beräknas på grundval av ifrågavarande lagrums bestämmelser före den 1 januari 1976. Kommittén föreslår emellertid undantag för personer som är födda under något av åren 1909–1912. För dessa personer, som inte uppnår 67 års ålder före den 1 januari 1976, föreslår kommittén att minskningen inte bör ske med högre belopp än som motsvarar det antal månader varunder pensionen utgått före sistnämnda dag, till vilket antal skall läggas de månader med förtida uttag som därefter eventuellt återstår till ingången av den månad varunder den försäkrade fyller 65 år.

5. Förevarande övergångsbestämmelse innehåller kommitténs förslag rörande viss beräkning vid uppskjutet uttag. Förslaget innebär att för den som vid pensionsålderssänkningens ikraftträdande inte fyllt 67 år och som börjar åtnjuta ålderspension först senare än fr. o. m. den månad varunder han fyller 65 år tas vid ökningens beräkning inte hänsyn till tiden före den 1 januari 1976. För att en person som före reformens ikraftträdande uppskjutit sitt uttag av ålderspension inte skall gå miste om den intjänade rätten till högre ålderspension har i andra punkten förevarande övergångsbestämmelse föreslagits att ökningen av ålderspensionen i sådant fall – under förutsättning att den försäkrade fyllt 67 år före den 1 januari 1976 – skall beräknas med tillämpning av lagrummen i deras äldre lydelse.
6. De föreslagna ändrade reglerna i 19 kap. 2 § avses inte få retroaktiv tillämpning.
7. Förevarande övergångsbestämmelse har kommenterats i specialmotiveringen till 19 kap. 4 a §.

2 Förslaget till ändring i lagen om pensionstillskott

Enligt gällande regler utgår pensionstillskott till folkpension i form av ålderspension, förtidspension eller änkepension. Tillskottet har med början år 1969 årligen ökat med 3 % av basbeloppet. Tillskottet utgår med samma belopp oavsett om den försäkrade är gift eller ogift. Pensionstillskottet minskas eller ökas vid förtida eller uppskjutet uttag av ålderspension i samma proportion som huvudförmånen. Detsamma gäller beträffande partiell förtidspension och då sådan pension minskas med hänsyn till tidigare förtida uttag samt beträffande änkepension. Pensionstillskott utgår inte i den mån det tillsammans med den försäkrades tilläggspension (ålders-, förtids- eller änkepension) överstiger den s. k. garantinivån, i normalfallet 30 % av basbeloppet. Pensionstillskott utgår fr. o. m. år 1974 även till vårdbidrag.

Kommitténs förslag såvitt gäller pensionstillskotten innebär *att* tillskotten till ålders- och änkepension fr. o. m. den 1 juli 1976 skall stiga med 4 % om året i stället för som nu 3 % om året, dvs. den 1 juli 1976 utgöra 25 % av basbeloppet och den 1 juli 1981 uppgå till 45 % av basbeloppet, *att* tillskotten till förtidspension fördubblas, dvs. den 1 juli 1976 skall utgöra 50 % av basbeloppet och att de därefter skall stiga med 8 % av basbeloppet per år så att de den 1 juli 1981 uppgår till 90 %

av basbeloppet, *att* den högsta nivå pensionstillskott och tilläggspension tillsammans får utgöra för att pensionstillskott skall utgå successivt höjs till 45 % av basbeloppet i fråga om ålders- och änkepension och till 90 % av basbeloppet i fråga om förtidspension.

Dessutom föreslås 2 § i lagen om pensionstillskott av formella skäl omredigerad. En ny paragraf, betecknad 2 a §, har i samband härmed tillkommit.

2 §.

Denna paragraf innehåller regler om pensionstillskottens storlek såvitt gäller ålders- och änkepension. Motsvarande regler beträffande pensionstillskott till förtidspension återfinns i 2 a §. Som ovan nämnts innebär kommitténs förslag att pensionstillskotten till ålderspension eller änkepension höjs från 3 till 4 % per år fr. o. m. den 1 juli 1976 och att den nu gällande tioårsperioden förlängs till den 1 juli 1981. Detta medför att pensionstillskotten till nämnda förmåner vid slutet av perioden kommer att utgöra 45 % av basbeloppet. Pensionstillskottets minskning vid förtida resp. ökning vid uppskjutet uttag skall i enlighet med kommitténs förslag rörande huvudförmånerna beräknas med utgångspunkt i 65-årsåldern. Lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1976 och det har i punkten 2 i övergångsbestämmelserna uttryckligen angivits att pensionstillskott för tiden fram till den 1 juli 1976 skall beräknas med tillämpning av lagrummen i deras äldre lydelse. Kommittén anser med hänsyn till tidpunkten för ikraftträdandet att den del av andra stycket i 2 § som behandlar tidsperioden den 1 juli 1969 – den 30 juni 1976 kan utgå ur paragrafen. I avsikt att full överensstämmelse skall ernås mellan huvudförmånernas och tillskottens beräkning har kommittén i punkten 3 övergångsbestämmelserna föreslagit att om huvudförmånen minskats med tillämpning av punkten 4 i övergångsbestämmelserna till ändringarna i AFL skall pensionstillskottet minskas i motsvarande mån.

2 a §.

Förevarande paragraf innehåller regler om pensionstillskottens storlek såvitt gäller förtidspension. Förslaget innebär att tillskottet den 1 juli 1976 skall utgöra 50 % av basbeloppet och sedan årligen stiga med 8 % av basbeloppet tills den föreslagna högsta nivån, 90 % av basbeloppet, uppnås den 1 juli 1981. Motsvarande gäller beträffande vårdbidrag, vilket framgår av 9 kap. 4 § AFL.

3 §

Denna paragraf innehåller liksom i nu gällande lydelse regler om avräkning mot tilläggspension. Nu gällande regler innebär i normalfallet att pensionstillskott inte utgår i den mån pensionstillskottet tillsammans med tilläggspension i form av ålders-, förtids- eller änkepension överstiger 30 % av basbeloppet.

Den föreslagna paragrafen innehåller avräkningsregler av i princip samma slag. Skillnaden i förhållande till nu gällande regler är att avräkningsgränsen höjts och avtrappats. Höjningen är motiverad av att pensionstillskotten enligt vad som framgår av 2 § och 2 a § har höjts. Avtrappningen har tillkommit för att man skall få en jämnare ökning av sammanlagda beloppet av tilläggspension och pensionstillskott än som skulle blivit fallet om avräkningsgränsen genast vid ikraftträdandet hade satts till 45 resp. 90 % av basbeloppet. I överensstämmelse med att pensionstillskotten till förtidspension föreslås bli dubbelt så stora som tillskotten till ålders- och änkepension föreslås avräkningsgränsen i fråga om pensionstillskott till förtidspension bli dubbelt så hög som samma gräns för tillskott till ålders- eller änkepension.

Som exempel på de nämnda reglernas innebörd kan nämnas, att en förtidspensionär under året närmast efter den 30 juni 1976 kan uppbära upp till 18 % av basbeloppet (1 458 kr. vid basbeloppet 8 100 kr.) i tilläggspension utan att pensionstillskottet minskas. Pensionstillskottet utgör beträffande förtidspension vid denna tidpunkt 50 % av basbeloppet, och avräkningsgränsen går vid 68 % av basbeloppet. En ålderspensionär kan vid samma tidpunkt uppbära 9 % (729 kr.) av basbeloppet i tilläggspension utan att minskning av pensionstillskottet sker. För hans del utgör pensionstillskottet 25 % av basbeloppet. Avräkningsgränsen går vid 34 % av basbeloppet.

En mera allmän belysning av de nya reglerna om tillskottens storlek och avräkningsgränserna återfinns i tabell 16. I denna har pensionstillskotten och avräkningsgränserna vid varje tidpunkt under den period som reformen omfattar angetts i procent av basbeloppet. Som jämförelse anges i tabellen även verkningarna av de nu gällande reglerna.

Övergångsbestämmelserna har kommenterats i specialmotiveringen till 2 och 3 §§.

3 Förslaget till ändring i lagen om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension

1 och 3 §§

Kommittén har i den allmänna motiveringen utvecklat skälen för att gränsen för de kommunala bostadstilläggen och hustrutilläggen sänks från 67 till 65 års ålder samtidigt som den allmänna pensionsålderssänkningen träder i kraft. Ändringarna i förevarande paragrafer innebär endast att åldersgränsen 67 år sänks till 65 år.

4 Förslaget till ändring i lagen om yrkesskadeförsäkring

16 §.

Enligt lagen om yrkesskadeförsäkring kan – efter s. k. samordningstidens slut – utgå bl. a. sjukpenning och invalidlivränta. Invalidlivräntan kan

abell 16

idpunkt	Gällande regler		Föreslagna regler			
	Ålders-, änke- och förtidspension		Ålders- och änkepension		Förtidspension	
	Pensions-tillskott	Garantinivå (avräkningsgräns)	Pensions-tillskott	Garantinivå (avräkningsgräns)	Pensions-tillskott	Garantinivå (avräkningsgräns)
/7 1975 – 30/6 1976	21	30	21	30	21	30
/7 1976 – 30/6 1977	24	30	25	34	50	68
/7 1977 – 30/6 1978	27	30	29	38	58	76
/7 1978 – 30/6 1979	30	30	33	42	66	84
/7 1979 – 30/6 1980	30	30	37	45	74	90
/7 1980 – 30/6 1981	30	30	41	45	82	90
/7 1981 –	30	30	45	45	90	90

utgå under förutsättning att det efter sjukdomstillståndets upphörande föreligger invaliditet som nedsätter den försäkrades arbetsförmåga med minst 10 %. Invalidlivräntan kan fastställas för viss tid eller utan tidsbegränsning. Livräntan beräknas på grundval av ett s. k. ersättningsunderlag, vilket beräknas enligt särskilda regler med utgångspunkt i den försäkrades arbetsförtjänst. Livräntan sänks med 1/4 då den försäkrade fyller 67 år. Kommittén föreslår som en följd av förslaget om sänkning av den allmänna pensionsåldern att nedsättningen av livräntan till 3/4 skall ske för tid fr. o. m. den månad, under vilken den försäkrade fyllt 65 år.

20 §

De av kommittén föreslagna ändringarna i förevarande paragraf är en följd av förslaget om sänkt pensionsålder samt förslaget till ändrad lydelse av 16 §.

Övergångsbestämmelserna

Beträffande äldre yrkesskadefall, varmed här förstås sådana yrkesskadade eller efterlevande till yrkesskadade, som den 1 januari 1976 har rätt till oreducerad livränta fram till 67-årsåldern, anser kommittén att någon ändring beträffande förmånernas storlek inte bör företas. Avgörande för vilken beräkningsgrund som bör användas anser kommittén vara tidpunkten för beslut i första instans rörande livränta.

5 Förslaget till ändring i militärersättningsförordningen

6 § 3 mom.

I likhet med vad som gäller enligt lagen om yrkesskadeförsäkring beräknas livränta enligt militärersättningsförordningen på grundval av ett efter särskilda bestämmelser fastställt ersättningsunderlag. För tiden fr. o. m. den månad, under vilken skadad fyllt 67 år, utgör livräntan 3/4 av det belopp, vartill livräntan beräknas för tid dessförinnan.

Kommittén föreslår i likhet med vad som föreslagits beträffande lagen om yrkesskadeförsäkring att nämnda åldersgräns sänks från 67 till 65 år vid tidpunkten för ikraftträdandet av pensionsålderssänkningen. I fall där beslut angående livränta meddelats före ikraftträdandet av pensionsålderssänkningen anser kommittén att livränteberäkning skall ske enligt äldre bestämmelser. En särskild föreskrift härom har upptagits i punkten 2 övergångsbestämmelserna. Avgörande för om nya eller äldre bestämmelser skall tillämpas bör vara tidpunkten för beslut i första instans rörande livränta.

6–8 Här föreslagna författningsändringar utgör endast en följd av kommitténs förslag om sänkning av pensionsåldern.

9 Beträffande motiveringen till lagförslaget under punkt 9 hänvisas till kapitel 7.

Reservation

av ledamöterna *Andersson* och *Mundebo*

De förbättringar av den allmänna pensioneringen som kommittén föreslår i detta delbetänkande gäller en sänkning av den allmänna pensionsåldern till 65 år, en förstärkning av standardgarantin inom folkpensioneringen samt en särskild förbättring inom folkpensioneringen för dem som invalidiserats i unga år.

Det är betydelsefulla reformer. De innebär en ökad trygghet och större rättvisa för många männsikor. De medför för *folkpensioneringens* del avsevärt högre kostnader. Vi vill dock framhålla att reformerna också kan innebära lägre kostnader på andra fält inom socialpolitiken, t. ex. arbetslöshetsförsäkringen och socialhjälpen. Detta måste beaktas då man bedömer de totala kostnaderna för reformerna. Vi har emellertid funnit det nödvändigt att höja socialförsäkringsavgiften för att genomföra nämnda förbättringar inom folkpensioneringen och biträder kommittémajoritetens förslag att socialförsäkringsavgiften skall vara 3,6 % för år 1975 och 4,5 % för år 1976.

Av de föreslagna reformerna är det endast en som berör *tilläggspensioneringen,* nämligen sänkningen av den allmänna pensionsåldern. Denna medför att kostnaderna för tilläggspensioneringen stiger, men inte i samma omfattning som inom folkpensoneringen. Vi delar därför inte kommittémajoritetens uppfattning att ATP-avgiften behöver höjas för de närmaste åren. AP-fonderna är redan nu betydande, likaså fondernas inkomster. Detta framgår av följande tabell.

	1970	1971	1972	1973
Avgifter	6 099,8	7 263,6	8 489,4	8 988,5
Räntor	2 214,6	2 765,1	3 393,7	4 075,1
Summa inkomster	8 314,4	10 028,7	11 883,1	13 063,6
ATP-pensioner	1 165,6	1 659,6	2 210,7	2 943,8
Förvaltning	74,2	61,7	87,7	94,2
Summa utgifter	1 239,8	1 721,3	2 298,4	3 038,0
Fondökning (=inkomster–utgifter)	7 074,6	8 307,4	9 584,7	10 025,6
Fondkapital 31.12	38 417,8	46 725,2	56 309,9	66 335,5

Som framgår av tabellen uppgår alltså AP-fondernas inkomster under år 1973 till närmare nio miljarder kr. för avgifter och drygt fyra miljarder kr. för räntor. ATP-utbetalningarna för år 1974 beräknas till 3,8 miljarder kr. ATP-utbetalningarna har hittills kunnat finansieras genom fondernas ränteavkastning, medan avgiftsinkomsterna i sin helhet kunnat användas för fondökning.

Vi är medvetna om AP-fondernas betydelse inte bara för pensionssystemet utan även samhällsekonomiskt. Vi menar, att de bör ha god styrka. AP-fonderna bör självfallet vara så stora att försäkringen kan fullgöra sina förpliktelser. De ger emellertid med nuvarande avgift en synnerligen god trygghet för pensionssystemet. De kommer att göra det också för de närmaste åren även om pensionsåldern kommer att sänkas med två år. Vi anser därför, att ATP-avgiften – i enlighet med tidigare beslut – bör vara 11,0 % under perioden 1976–1979.

Reservation

av ledmoten *Regnéll*

När utredningen har övervägt sättet att finansiera de förbättringar i pensionsförmånerna, som den föreslår, har samtliga ledamöter anslutit sig till uppfattningen att de direkta skatterna är så höga att förändringar måste ske nedåt, inte uppåt. Enighet har också uppnåtts om att inte rekommendera finansiering genom höjd mervärdesskatt. Någon närmare motivering lämnas inte till detta ståndpunktstagande, men insikten att hög mervärdesskatt dämpar den allmänna ekonomiska aktiviteten i samhället torde ligga bakom.

Samma betänkligheter som mot hög mervärdesskatt kan anföras mot finansiering av kostnadsökningarna genom höjning av socialförsäkringsavgiften. I likhet med hög mervärdesskatt innebär hög socialförsäkringsavgift att det allmänna prisläget pressas uppåt och att företagen belastas på ett sätt, som i sista hand drabbar vår internationella konkurrenskraft och därmed möjligheterna att uppehålla sysselsättningen i landet.

Denna problematik är i högsta grad aktuell redan med nuvarande höjd av socialförsäkringsavgiften. Effekter i form av höjda priser och störningar i samhällsekonomin blir utan tvekan ännu mera påtagliga om socialförsäkringsavgiften höjs.

Utredningens majoritet förordar finansiering av de förbättrade folkpensioneringsförmånerna genom höjningar av socialförsäkringsavgiften. Under hänvisning till svårigheterna att överblicka utvecklingen av avgiftsunderlaget inskränker man sig till beräkningar för en tvåårig utbyggnadsperiod, vilket begränsar ökningen i avgiftens storlek till 1,2 enheter (från 3,3 till 4,5 %).

De utgiftsökningar, som sänkt pensionsålder innebär för tilläggspensioneringen, föreslår utredningens majoritet att täcka genom att ATP-avgifterna uttas med 0,75 % mera än vad som annars varit erforderligt.

Den politiska meningsriktning, som jag tillhör, har redan tidigare hänvisat till ATP-avgiften som finansieringskälla för pensionstillskotten. Vi menar att ett betydande överuttag f. n. sker av avgifter till AP-fonderna. Siffror har redovisats bl. a. i reservation till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 22 år 1973. I överensstämmelse med denna uppfattning har vi från vårt håll påyrkat sänkning av avgiftsuttaget. Yrkandet har avslagits, och överuttagen har alltså fortsatt.

Under utbyggnadsperioden bör finansieringen av de föreslagna pensionsförbättringarna i sin helhet kunna finansieras inom det utrymme,

som finns i AP-systemet, dvs. utan någon höjning av socialförsäkringsavgiften. Majoritetens konstaterande, att det är svårt att överblicka betingelserna för finansiering efter en treårig utbyggnadsperiod, gör det enligt min mening mindre lämpligt att nu ta ställning till hur fördelningen därefter bör vara mellan medel, hämtade ur ATP-avgifter, och en eventuellt höjd socialförsäkringsavgift.

Särskilt yttrande

av ledamoten *Yngve Persson*

Utredningsdirektiven förutsätter att förslagen lämnas i ett sammanhang för hela uppdraget. Detta har också varit utredningens avsikt. När nu läget ifråga om pensionsåldern tvingat utredningen att avge delbetänkande, anser jag att förslag inte bort läggas fram i frågor som kunnat anstå till slutbetänkandet. En dylik fråga är *pensionstillskotten,* som utredningen föreslår betydande utbyggnad av, men vars behandling jag anser kan vänta till slutbetänkandet utan men för pensionärerna men till fördel för pensionsfrågorna i sin helhet.

Jag anser nämligen att pensionstillskottens storlek, deras funktion i förhållande till ATP och deras varaktighet – kort sagt deras roll i pensionssystemet – bör prövas ingående samtidigt med överväganden dels om den totala nivån på den allmänna pensionen, dels om de nivåmässiga relationerna mellan de tre komponenterna grundpension, pensionstillskott och tilläggspension och dels om standardsäkringen, vilket allt har ett mycket påtagligt samband. I sammanhanget bör uppmärksammas bl. a. att pensionstillskotten i nuvarande och av utredningen föreslagen utformning verkar utjämnande endast mellan dem som har enbart folkpension och dem som har både sådan och tilläggspension från ATP. Likaså att tillskotten, särskilt i fullfunktionsstadiet, inte oväsentligt reducerar värdet av ATP som sådan, varigenom tilläggspensionen inte längre spelar den en gång avsedda rollen. Det är inte heller, anser jag, alldeles givet att systemet med pensionstillskott är den bästa metoden att förbättra situationen för de löneanställda i övergångsgenerationerna som får låg tilläggspension från ATP. Detta problem kan lösas också inom ATP.

Jag är givetvis enig med utredningen i övrigt därom att reglerna för pensionstillskotten är av stor betydelse när det gäller den långsiktiga planeringen av pensionssystemet, men just därför är det angeläget att de får bedömas i det vidare sammanhanget. Eljest riskerar man att binda sig för en totallösning som i det fortsatta arbetet kan visa sig otillfredsställande och svårtillrättalagd inom överskådlig tid. För övrigt kan statsmakterna mycket väl invänta slutbetänkandet och ändå hinna med beslut om reformering av pensionstillskotten från den tidpunkt utredningen förordar, alltså den 1 juli 1976. Slutbetänkandet beräknas nämligen föreligga i slutet av år 1974.

Särskilt yttrande

av experten *Svensson*

Jag anser det naturligt att pensionsåldern inom folkpensioneringen och ATP så småningom sänks från nuvarande 67 år till 65 år, men jag kan inte finna att en sådan sänkning f. n. framstår som någon angelägen social reform. Den omständigheten att stora grupper på arbetsmarknaden förhandlingsvägen valt att disponera en del av kostnadsutrymmet i form av bl. a. lägre pensionsålder än vad den allmänna försäkringen ger kan inte utgöra tillräckligt skäl för en allmän sänkning. I den mån behov av tidigare pensionering föreligger för yrkesverksamma personer som inte omfattas av pensionsordningar av typ ITP och STP torde dessa behov kunna lösas genom kollektiva anordningar i privat regi. Härtill kommer att möjligheterna till tidigare pensionering på ett markant sätt förbättrats genom reformeringen av förtidspensionsreglerna. Den vidgade förtidspensioneringen, som omfattar *alla* försäkrade, gör det möjligt att tillgodose särskilt beaktansvärda individuella fall redan från omkring 60 år. Det är knappast möjligt att ännu slutgiltigt utvärdera effekterna av denna reform i fråga om förtidspensioneringen. Genom möjligheterna till förtida uttag av ålderspension redan från 63 år utan någon som helst prövning kan det med visst fog hävdas att pensionsåldern i Sverige är 63 år. All vetenskaplig expertis, såväl medicinsk som psykologisk, framhåller önskvärdheten av flexibilitet inom pensionssystemen snarare än en generell sänkning av pensionsåldern. Jag vill ifrågasätta lämpligheten av att beslut fattas om en generell sänkning av pensionsåldern innan kommittén redovisat sina överväganden i fråga om flexibiliteten inom den allmänna pensioneringen.

Kommittén föreslår att sänkningen av den allmänna pensionsåldern skall genomföras i ett steg den 1 januari 1976. Jag har inom kommittén framhållit att det rådrum för anpassning av bestående pensionsordningar av typ ITP och STP som detta tidsschema innebär är otillräckligt. Erfarenheten visar nämligen att sådana anpassningar är komplicerade och tidskrävande. Detta sammanhänger med att olika individer och årsklasser förvärvat pensionsrätt i varierande grad under de olika pensionssystemens utbyggnadsskede. – För näringslivet uppkommer i detta sammanhang den utomordentligt betydelsefulla frågan hur den del av finansieringen av företagen som pensionsmedlen svarar för skall kunna tillgodoses i framtiden. Denna fråga rymmer även ideologiska aspekter. Bl a. sammanhänger den med huruvida företagens finansiering bör ske i centraliserade

eller decentraliserade former. För en senareläggning av ikraftträdandet av pensionsålderssänkningen någon tid talar också att de mycket betydande kostnaderna för förslagen skall kunna fördelas över en längre tidsperiod än vad kommittén föreslår. Jag anser det nämligen oacceptabelt att ATP-avgiften och den fr. o. m. i år införda socialförsäkringsavgiften som erläggs av arbetsgivare och egenföretagare höjs i den av kommittén föreslagna takten.

Bilaga 1 Några tänkbara samhällsekonomiska konsekvenser av en sänkning av pensionsåldern

1 Inledning

I pensionsålderskommitténs direktiv framhålls att "redan beslutade pensionsreformer och det starkt ökade antalet pensionärer innebär att konsumtionsutrymmet för pensionärer kommer att tillväxa betydligt snabbare än för den övriga befolkningen. Ytterligare reformer måste därför förutsätta en lägre takt i den i övrigt möjliga konsumtionshöjningen för den aktiva befolkningen". Med hänsyn till detta betonas starkt vikten av att noga överväga de ekonomiska konsekvenserna av en sänkt pensionsålder både för pensionssystemet och för samhället i övrigt. I direktiven påpekas att det i samband därmed bör beaktas att en sänkning av pensionsåldern "inte bara ställer krav på resurser för utgående förmåner utan också innebär ett produktionsbortfall". I detta kapitel redovisas dels en överslagsmässig kalkyl över detta produktionsbortfall, dels en diskussion av vissa tänkbara effekter på de totala resursanspråken i samhället i samband med en sänkning av pensionsåldern.

2 Beräkning av produktionsbortfallet

I följande tabell redovisas resultaten av tre kalkyler över totala produktionen i Sverige år 1976. Två av dessa kalkyler avser produktionen i landet vid en pensionsålder generellt sänkt till 65 år. Den ena av dessa två kalkyler visar resultatet vid en relativt måttlig effekt av en pensionsålderssänkning på benägenheten att förvärvsarbeta (det höga alternativet) medan den andra kalkylen visar produktionen vid en förhållandevis kraftig effekt på denna benägenhet (det låga alternativet). Det beräkningstekniska förfarandet och gjorda antaganden bakom dessa alternativ redovisas i ett appendix till detta kapitel. I tabellen presenteras förutom de två ovan nämnda kalkylerna även en beräkning baserad på material från avstämningen och framskrivningen av 1970 års långtidsutredning (SOU 1973:21 Svensk ekonomi fram till 1977, fortsättningsvis benämnd "avstämningen /av LU 70/"). De i tabellen redovisade kalkylerna för år 1976 avser ett läge med normalkonjunktur.

Tabell Kalkyler över produktionen år 1976

	Kalkyl baserad på avstämningen av LU 70 (a)	Pensionsålder 65 år	
		högt alternativ (b)	lågt alternativ (c)
Befolkning (1 000-tal)	8 283,3	8 283,3	8 283,3
därav 16–74 år (1 000-tal)	5 971,7	5 971,7	5 971,3
varav 65–69 år (1 000-tal)	440,3	440,3	440,3
Relativa arbetskraftstal 16–74 år, %	67,4	67,3	67,2
varav 65–69 år, %	15,7	14,5	12,7
Antal personer i arbetskraften (1 000-tal)	4 025,7	4 020,4	4 012,3
därav 65–69 år (1 000-tal)	69,2	63,9	55,8
Antal personer i arbete (1 000-tal)	3 686,3	3 681,5	3 674,0
Medelarbetstid/vecka/person (tim.)	36,9	36,9	36,9
Timmar per vecka, samtliga personer (milj. tim.)	135,94	135,76	135,49
Antal arbetsveckor/år	44,50	44,50	44,50
Antal arbetstimmar/år (milj. tim.)	6 049,33	6 042,46	6 029,50
Produktion per arbetstimme (kr.) (1968 års priser)	27,97	27,97	27,97
Total produktion (milj. kr.) (1968 års priser)	169 179	168 987	168 624
Produktionsbortfall i % av produktionen enligt kolumn (a)	–	0,1	0,3

De produktionskalkyler som redovisas i tabellen baseras på en prognos över arbetskraftsutbudet mätt i timmar och ett antagande om produktivitetsutvecklingen. I avstämningen av LU 70 har en ekonometrisk modell använts. Därigenom har hänsyn kunnat tas till förväntad utveckling även för andra variabler såsom investeringar, lagerförändringar och offentlig konsumtion. I de här gjorda överslagsmässiga beräkningarna över produktionen vid en sänkt pensionsålder har samma produktivitetstal som i avstämningen använts för totala ekonomin. Därmed har bl. a. det implicita antagandet gjorts att de effekter på den offentliga konsumtionen och på produktionens branschmässiga fördelning som en pensionsålderssänkning kan tänkas få inte skulle påverka produktiviteten för ekonomin som helhet. Inte heller skulle sådana produktivitetsskillnader föreligga mellan olika åldersgrupper att en ändring av arbetskraftens åldersstruktur skulle påverka det sammanvägda produktivitetstalet. Förutom dessa har en rad andra antaganden och förenklingar måst göras i de tentativa kalkylerna. Sålunda har för de olika åldersgrupperna inga separata antaganden gjorts beträffande arbetslöshet, frånvaro och veckoarbetstid. Däremot har skilda antaganden gjorts för män och kvinnor angående dessa variabler. I beräkningarna har vidare förutsatts att de personer som skulle beröras av en pensionsålderssänkning skulle ha arbetat lika många veckor per år som övriga sysselsatta. Beträffande flera

av ovan nämnda variabler torde vissa skillnader föreligga mellan åldersgrupperna. Effekterna av de redovisade förenklingarna på beräkningsresultaten torde dock vara endast marginella.

Till grund för beräkningarna av arbetskraftsutbudet i de tre kalkyler som redovisas i tabellen ligger en befolkningsprognos. Enligt den framskrivning av Sveriges befolkning som använts i avstämningen av LU 70[1] beräknas totala befolkningen komma att öka med närmare 200 000 från år 1970 till år 1975 och med ytterligare 80 000 från år 1975 till år 1977. Bland de antaganden som gjorts i denna befolkningsprognos märks en förutsättning om en årlig nettoimmigration till Sverige på 15 000 åren 1973–1977. Då nettoimmigrationen antas komma att bestå huvudsakligen av personer i de s. k. aktiva åldrarna, dvs. 16–74 år, och då den inom denna grupp väntas få en väsentligt annan åldersfördelning än den naturliga befolkningsökningen har ovannämnda antagande relativt stor betydelse för arbetskraftsprognosen. Av nedanstående tablå framgår den beräknade befolkningsförändringen åren 1970–1977 totalt och fördelad på åldersgrupper.

Som tablån visar väntas antalet personer i de äldsta åldersgrupperna öka i betydligt snabbare takt än befolkningen som helhet. Därigenom beräknas andelen personer i åldern 65 år och däröver i procent av totala befolkningen stiga påtagligt, nämligen från 13,7 % år 1970 till 15,3 % år 1977.

Av väsentlig betydelse för arbetskraftskalkylerna är, förutom befolkningsprognosen, även de förväntade relativa arbetskraftstalen. Dessa tal anger hur stor andel av en befolkningsgrupp som står till arbetsmarknadens förfogande antingen som sysselsatta eller som arbetslösa. I avstämningen av LU 70 förutses fortsatt nedgång i männens relativa arbetskraftstal. Denna nedgång antas dock komma att hänföra sig helt till åldersgruppen 55–74 år, medan de relativa arbetskraftstalen för män i åldern 16–54 år väntas komma att under prognosperioden ligga kvar på 1972 års nivå. Bland kvinnor med barn under sju år beräknas de relativa arbetskraftstalen fortsätta att stiga, men i något avtagande takt. Beträffande övriga kvinnor väntas utvecklingen bli olika för skilda åldersgrupper. Sålunda antas de relativa arbetskraftstalen för dessa kvinnor åren 1972–1977 förbli oförändrade för åldersgruppen 16–24 år, medan en ökning av dessa tal förutses för åldersgruppen 25–64 år och en

[1] En utförlig redovisning av denna befolkningsprognos liksom övriga steg i den i avstämningen använda arbetskraftskalkylen ges i följande publikationer från statistiska centralbyrån: Information i prognosfrågor nr 1973:7 samt Promemorior från SCB nr 1973:4.

Ålder	Antal 1970	Förändring			
		Antal		% per år	
		1970–1975	1975–1977	1970–1975	1975–1977
0–15 år	1 782 900	+46 900	+27 300	0,5	0,7
16–64 år	5 160 500	+20 100	+ 7 700	0,1	0,1
65–74 år	702 200	+74 300	+20 200	2,0	1,3
75– år	397 200	+58 200	+25 400	2,8	2,7
Totalt	8 042 800	+199 500	+80 600	0,5	0,5

	Avstämningen av LU 70	Pensionsålder 65 år	
		Högt alternativ	Lågt alternativ
Relativt arbetskraftstal 65–69 år	15,7	14,5	12,7
Antal personer i arbetskraften 65–69 år	69 200	63 900	55 800
Skillnad gentemot avstämningen av LU 70	–	–5 300	–13 400

minskning väntas för kvinnorna över 64 år. Bakom prognosen om de sjunkande relativa arbetskraftstalen för de äldre åldersgrupperna bland både män och kvinnor ligger bl. a. beräkningar beträffande effekterna av det LO-SAF-avtal enligt vilket pensionsåldern för kollektivanställd personal fram till år 1975 successivt sänks till 65 år. För åldersgruppen 55–64 år inkluderas i kalkylen en viss neddragande inverkan på de relativa arbetskraftstalen av de liberaliserade reglerna för förtidspensionering.

I de övriga kalkylerna som redovisas i tabellen på sid. 149 har samma antaganden som i avstämningen gjorts beträffande de relativa arbetskraftstalen för hela den aktiva befolkningen utom ålderssklasserna 65 och 66 år. (I appendixet till denna bilaga redovisas de relativa arbetskraftstal som antagits för dessa ålderssklasser. Nedan anges emellertid endast det sammanvägda relativa arbetskraftstalet för åldersgruppen 65–69 år.) Av följande tablå liksom av tabellen framgår det relativa arbetskraftstalet för 65–69-åringar och antalet personer i arbetskraften i nämnda åldersgrupp år 1976 enligt avstämningen resp. de alternativa beräkningarna.

Det höga alternativet innebär således enligt beräkningarna att en allmän pensionsålderssänkning skulle reducera arbetskraften år 1976 med omkring 5 000 personer. Motsvarande reduktion enligt det låga alternativet uppgår till drygt 13 000 personer. Omräknat till arbetstimmar per år skulle minskningen år 1976 enligt de båda alternativen bli knappt sju resp. nära 20 milj. timmar. Dessa minskningar av totala tillgängliga timvolymen är enligt kalkylen av samma storlek som de reduktioner som skulle uppstå om genomsnittliga veckoarbetstiden sänktes med omkring två minuter resp. med drygt sju minuter eller om semestern förlängdes med 1/4 à knappt en dag. Om den utifrån avstämningen beräknade totala produktionen år 1976 jämförs med de resultat som framkommer ur de överslagsmässiga kalkylerna kan en grov bild erhållas av produktionsbortfallet till följd av en pensionsålderssänkning. Uttryckt i 1968 års priser skulle detta bortfall år 1976 komma att uppgå till 192 milj. kr. enligt det höga alternativet och 555 milj. kr. enligt det låga alternativet. Mätt i procent av den produktion som framräknats utifrån avstämning skulle bortfallet år 1976 enligt de två alternativen komma att uppgå till omkring 0,1 resp. 0,3 %. Effekten på bruttonationalproduktens tillväxttakt är helt beroende på i vilken takt pensionsålderssänkningen genom-

förs. När sänkningen av pensionsåldern sedan fullständigt genomförts synes någon effekt på bruttonationalproduktens *tillväxttakt* inte komma att kvarstå men väl en effekt på dess nivå.

3 Diskussion av vissa effekter på resursanvändningen

Enligt beräkningar i avstämningen av LU 70 väntas kapacitetstillväxten i ekonomin komma att uppgå till i genomsnitt 3,4 % per år 1970–1975 och 4,4 % per år 1972–1977. (Mätt från användningssidan bedöms bruttonationalprodukten komma att stiga med 3,1 resp. 4,2 % per år under de två perioderna.) Den privata konsumtionen har beräknats öka åren 1970–1975 och åren 1972–1977 med 2,6 resp. 4,4 % per år och den offentliga konsumtionens tillväxt har uppskattats till 3,8 resp. 4,0 % per år. En sänkning av pensionsåldern kan medföra förskjutningar inte endast vad gäller privata konsumtionens fördelning på varuslag utan även beträffande fördelningen mellan privat och offentlig konsumtion. Dessutom torde i någon mån även investeringarna kunna komma att påverkas av en pensionsålderssänkning.

En sänkning av pensionsåldern kan bekostas på olika sätt, exempelvis genom skatter eller arbetsgivaravgifter. Valet av finansieringsform torde på kort sikt ha förhållandevis stor betydelse för fördelningen av kostnaderna mellan hushålls- och företagssektorn. I ett något längre perspektiv tenderar emellertid de olika finansieringsalternativen att få relativt likartade effekter såtillvida att de båda verkar reducerande på hushållens reala disponibla inkomster.

Disponibel inkomst	Hushållsföreståndarens ålder					Samtliga hushåll
	–29 år	30–39 år	40–49 år	50–64 år	65 år–	
–19 000	155	143	139	125	110	
20 000–29 000	117	117	112	104	108	
30 000–39 000	97	109	103	97	67	109
40 000–	. .	86	93	85	. .	

Anm. Procenttalen i tablån har beräknats på uppgifter över konsumtion och disponibel inkomst uttryckta i tusental kr. Disponibel inkomst har i 1969 års hushållsbudgetundersökning definierats som sammanräknad nettoinkomst + vissa icke beskattningsbara inkomster (barnbidrag, sjukpenning etc.) – under året betalda skatter. Uppgifterna om den på detta vis definierade disponibla inkomsten har visat sig vara behäftade med vissa brister vad gäller användbarheten som mått på hushållens konsumtionsutrymme. Sålunda har vissa kostnader (t. ex. utgifter för räntor på lån i egnahem) som i undersökningen registrerats som konsumtion, avdragits i enlighet med skattereglerna från den sammanräknade nettoinkomsten vid beräknandet av disponibel inkomst. Osäkerheten i undersökningsresultaten sammanhänger till en del även med att några yrkesgrupper, framför allt jordbrukare och övriga företagare, enligt skattereglerna har möjlighet att förskjuta vissa i den sammanräknade nettoinkomsten ingående inkomster mellan åren. Vidare har vid en närmare analys av materialet framkommit att visst inkomstslag bl. a. socialhjälp och arbetslöshetsersättning kraftigt underskattats i undersökningen.

Om kostnaderna för en pensionsålderssänkning täcks genom skattefinansiering sker en omfördelning av inkomsterna till pensionärer från övriga hushåll. Även om de sammanräknade disponibla inkomsterna därvid inte skulle påverkas skulle totala privata konsumtionen sannolikt minska. Äldre personers konsumtionsbenägenhet synes nämligen vid given disponibel inkomst vara lägre än övriga åldersgruppers konsumtionsbenägenhet.[1] I 1969 års hushållsbudgetundersökning[2] redovisas bl. a. konsumtion per hushåll med fördelning på inkomstklasser och hushållsföreståndarens ålder. Följande tablå visar konsumtionen i procent av genomsnittliga disponibelinkomsten i varje inkomst- och åldersklass.

Hushållsbudgetundersökningens ännu preliminära resultat är behäftade med betydande brister och måste därför tolkas med stor försiktighet. Detta gäller i hög grad även ovanstående tablå, som bygger på material från hushållsbudgetundersökningen. De tal för den genomsnittliga konsumtionsbenägenheten som anges i tablån innebär förmodligen överskattningar för flertalet grupper. Den bild som tablån ger av *förhållandet* mellan olika gruppers genomsnittliga konsumtionsbenägenhet överensstämmer emellertid relativt väl med de antaganden som vanligtvis görs beträffande konsumtionsefterfrågan samt med resultat från liknande undersökningar i andra sammanhang. Diskussioner om effekterna av inkomstomfördelningar bör egentligen baseras på data om den *marginella* konsumtionsbenägenheten, dvs. hur konsumtionen förändras vid en given inkomstökning eller inkomstminskning. Materialet i hushållsbudgetundersökningen synes dock vara alltför osäkert för att kunna användas för sådana beräkningar. Vi har här fått utgå från att förhållandet mellan de olika åldersgruppernas marginella konsumtionsbenägenhet liknar förhållandet mellan gruppernas genomsnittliga konsumtionsbenägenhet. Ovanstående tablå har därför använts som utgångspunkt för en diskussion om effekterna av en omfördelning av inkomsterna mellan olika åldersgrupper. Denna omfördelning förutsätts innebära att pensionärsgruppens sammanlagda inkomster skulle öka, medan den totala disponibla inkomsten för övriga hushåll (genom skattehöjningar) skulle reduceras vid en pensionsålderssänkning. För enskilda grupper av personer i åldern 65–66 år, såsom t. ex. egna företagare och vissa anställda, skulle inkomsten emellertid sannolikt minska om pensionsåldern sänktes. Denna minskning skulle dock säkerligen uppvägas – om hela nytillskottet av pensionärer betraktas – av den inkomstökning som hemmafruarna skulle erhålla. För de grupper av inkomsttagare som redan enligt nu gällande regler har 65 år (eller därunder) som pensioneringsålder år 1976, dvs. huvudsakligen stats- och kommunalanställda, tjänstemän i privat tjänst samt kollektivanställd personal, skulle en pensionsålderssänkning förmodligen innebära oförändrade eller något höjda pensionsbelopp.

Enligt tablån på sid. 152 skulle – under här gjorda antaganden – en omfördelning av inkomsterna från åldersgrupperna under 65 år till grupperna över denna ålder kunna innebära att en ökad andel av totala inkomsten skulle sparas och en minskad andel skulle åtgå till konsumtion. Om omfördelningen emellertid skedde enbart på de högre inkomsttagarnas bekostnad skulle en *ökning* av andelen konsumtionsutgifter

[1] Disponibel inkomst = Inkomst – direkta skatter + transfereringar. Genomsnittlig konsumtionsbenägenhet = $\frac{\text{Konsumtion}}{\text{Disponibel inkomst}}$

[2] SCB:s Statistiska Meddelanden P 1971:9. Hushållsbudgetundersökningen år 1969. Preliminära resultat.

kunna ske då överflyttningen i så fall skedde från grupper med förhållandevis låg till grupper med något högre genomsnittlig konsumtionsbenägenhet. En ökad beskattning av endast de högre inkomsttagarna skulle dock knappast ge tillräckliga skatteintäkter för en fullständig finansiering av en pensionsålderssänkning. Denna reform skulle således nödvändiggöra skattehöjningen även för stora grupper med högre genomsnittlig konsumtionsbenägenhet än de äldre åldersgrupperna. Sammantaget skulle alltså totala genomsnittliga konsumtionsbenägenheten i samhället sannolikt komma att sjunka något vid en omfördelning av ovan nämnda slag.

Hushållsbudgetundersökningens resultat visar, förutom hur stor del av inkomsterna som används för konsumtion, även konsumtionens sammansättning för skilda inkomst- och åldersgrupper. Av detta material framgår exempelvis att personer i åldern 67 år och däröver, såväl bland ensamstående utan barn som bland gifta och sammanboende utan barn, har en större andel utgifter för livsmedel i sin totala konsumtion än yngre personer i motsvarande kategorier.[1] Jämfört med vissa typer av barnfamiljer och s. k. övriga hushåll har dock de äldre utan barn en lägre andel utgifter för livsmedel. Av betydelse i detta sammanhang är emellertid förutom familjestorleken även den disponibla inkomstens storlek. Med en låg disponibel inkomst följer vanligen en hög andel utgifter för livsmedel i totala konsumtionen. Även beträffande skillnader i innehav av hushålls- och konsumentkapitalvaror torde inkomsten vara en synnerligen betydelsefull förklarande faktor. Huruvida inkomsten förklarar hela den skillnad som noterats angående innehav av bl. a. bil, frysbox och tvättmaskin är dock ovisst. Den redovisning av hushållsbudgetundersökningens resultat som föreligger på yrkesgrupper visar nämligen betydligt lägre andel innehavare av dessa kapitalvaror bland pensionärer än bland andra grupper.

Några bestämda slutsatser beträffande en pensionsålderssänknings eventuella effekter på varusammansättningen i totala konsumtionen kan inte dras av ovanstående. Detta beror dels på att pensionsålderssänkningens inkomstomfördelande verkan ej klart kunnat preciseras, dels på att viktiga samband mellan konsumtions- och inkomstförändringar för skilda grupper ej kunnat klarläggas tillfredsställande. En möjlig effekt är emellertid att en pensionsålderssänkning skulle kunna medföra någon dämpning av köpen av vissa kapitalvaror.

Som nämndes inledningsvis i detta avsnitt skulle den här aktuella reformen kunna bekostas genom höjda arbetsgivaravgifter. En sådan utgiftshöjning för företagen kan verka reducerande på företagsvinsterna och/eller övervältras på hushållen. En studie[2] över effekterna av arbetsgivaravgifternas ökning från slutet av 1950-talet till början av 1970-talet visar att omkring hälften av dessa avgiftsökningar drabbat företagsvinsterna och således en ungefär lika stor del fått bäras av hushållen. Kostnadsövervältringen på hushållen har huvudsakligen skett via prishöjningar men torde i någon mån ha skett även i form av reducerade löneökningar. I den mån kostnadsökningarna träffat företagsvinsterna har detta för företagen inneburit sänkt självfinansieringsgrad

[1] Kjellegård: Hushållsbudgetundersökningen 1969. Undersökningsplan och preliminära resultat. Statistisk tidskrift nr. 4 1971.

[2] SOU 1973:21 Svensk ekonomi fram till 1977, bilaga 6: Finansiella aspekter på den ekonomiska utvecklingen 1970–1977, sid. 416 ff.

och ökat beroende av extern finansiering. En fortsatt förskjutning i denna riktning förutses i avstämningen av LU 70.[1] Denna tendens torde komma att accentueras ytterligare om den här aktuella reformen skulle bekostas genom arbetsgivaravgifter.

En finansiering av pensionsreformen genom höjda arbetsgivaravgifter skulle enligt ovanstående kunna få till följd att en betydande del av kostnadsökningen övervältrades på hushållen via prisförändringar. Då pensionerna uppräknas i takt med prisstegringarna skulle pensionärernas reala disponibla inkomst inte påverkas av kostnadsövervältringen. Övriga hushåll skulle således komma att få bära den del av kostnaderna som överfördes på hushållssektorn.

I vad mån en pensionsålderssänkning skulle påverka den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna är svårt att förutse. Någon förändring av exempelvis behovet av sjukvård skulle rimligen inte ske om pensionsåldern sänktes. Sannolikt skulle inte heller behovet av åldringsvård eller hemhjälp påverkas. En viss minskning av socialhjälp och arbetslöshetsersättning skulle däremot troligen ske, även om de för äldre arbetskraft liberaliserade reglerna för förtidspension förmodligen redan verkat neddragande på dessa utbetalningar. En utgiftspost som, främst för kommunerna, skulle kunna öka vid en pensionsålderssänkning avser fritidsverksamheten. De aktiviteter som sålunda eventuellt skulle behöva byggas ut är t. ex. biblioteksverksamhet, studiecirklar och motionsverksamhet. I kommuner som f. n. bedriver endast begränsad eller ingen verksamhet av detta slag kan det ökade antalet pensionärer leda till en ökning av volymen av aktiviteterna resp. aktualisera ett behov som redan tidigare funnits men inte blivit tillfredsställt. Den utbyggnad av denna sektor som i vissa kommuner kan bli nödvändig skulle alltså antingen kunna leda till enbart ökade driftkostnader eller också såväl ökade driftkostnader som ökade investeringar. En annan post, som vid en pensionsålderssänkning torde komma att stiga, är kommunernas utgifter för bostadstillägg till pensionärer.

3 Sammanfattning

Diskussionerna i avsnitten 2 och 3 visar att de betydelsefullaste effekterna av en pensionsålderssänkning torde sammanhänga med förändringarna av inkomstfördelningen. Effekten på produktionen synes däremot vara tämligen begränsad och samhällsekonomiskt sett balanseras av den minskning av konsumtionen som uppstår genom det skatte- eller avgiftsuttag, som krävs för finansieringen av reformen. Det är emellertid troligt att konsumtionen skulle komma att dämpas ytterligare av den inkomstöverföring till pensionärerna som en pensionsålderssänkning skulle innebära. Vilken nettoeffekten blir av alla dessa förändringar blir bl. a. beroende av skatteskalornas uppbyggnad resp. graden av kostnadsövervältring på hushållen. Vid en skattehöjning eller prisstegring kan emellertid hushållen i vissa inkomstklasser komma att snarare minska sitt sparande än reducera sin konsumtion.

[1] A.a. sid. 423.

Vilken skulle då effekten bli om produktionsbortfallet helt uteblev? En oförminskad produktion skulle troligen kunna åstadkommas genom en reducerad arbetslöshet och/eller en ökad nettoinvandring.[1] Inte heller under en sådan förutsättning är det emellertid troligt att en pensionsålderssänkning skulle kunna genomföras utan skatte- eller avgiftshöjningar. Avgörande i detta sammanhang är storleken av det efterfrågetillskott som skulle uppstå i samband med en ökning av sysselsättningen.

[1] I kalkylen har "normalarbetslöshet" förutsatts, varför någon betydande reduktion av arbetslösheten knappast skulle vara möjlig.

APPENDIX

Uppskattning av effekterna på de relativa arbetskraftstalen av en pensionsålderssänkning

1 Inledning

En sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år kan tänkas få effekter på de relativa arbetskraftstalen inte endast för 65- och 66-åringar utan även för ålderklasserna närmast över resp. under dessa åldrar. Detta skulle då bero på att förtida uttag vid given ålder och med given avdragsfaktor skulle innebära ett i jämförelse med nuvarande förhållanden något mindre ekonomiskt bortfall för den enskilde i form av livsvarigt reducerad pension. Samtidigt skulle uppskjutet uttag under motsvarande förutsättningar te sig gynnsammare än nu. I vad mån dessa förhållanden skulle påverka de relativa arbetskraftstalen är dock svårt att bedöma. I de följande beräkningarna kommer därför helt att bortses från dessa eventuella effekter. Kalkylerna kommer emellertid inte att omfatta enbart åldersklasserna 65 och 66 år, utan även åldrarna 67–69 år för att överensstämmelse med åldersgrupperingen i SCB:s arbetskraftskalkyl till avstämningen av LU 70 skall åstadkommas. Dessutom används data för denna sistnämnda åldersgrupp vid uppskattningen av skillnaden i relativa arbetskraftstal mellan 65- och 66-åringar och mellan 66- och 67-åringar.

2 SCB:s arbetskraftskalkyl

Bakom SCB:s prognos över det relativa arbetskraftstalet för åldersgruppen 65–69 år ligger beräkningar för åldersklasserna 65, 66, 67 år och åldersgruppen 68–69 år. I det historiska materialet (arbetskraftsundersökningarna 1964–1972) förekommer ingen redovisning av data för 68- resp. 69-åringar var för sig och någon sådan fördelning har inte heller gjorts i SCB:s prognos.

Vid SCB:s framskrivning av det relativa arbetskraftstalet för åldersgruppen 65–69 år har hänsyn tagits inte endast till den trendmässiga förändringen av det relativa arbetskraftstalet enligt den historiska serien, utan även till tänkbara effekter av att pensionsåldern för kollektivanställd personal enligt ett LO-SAF-avtal kommer att vara sänkt till 65 år vid början av år 1975. Följande relativa arbetskraftstal för de aktuella åldrarna har i SCB:s prognos antagits för år 1976.

	65 år	66 år	67 år	68–69 år	65–69 år
Män	32,4	27,4	22,4	15,5	23,1
Kvinnor	14,8	11,8	6,8	5,3	9,0

3 Relativa arbetskraftstal vid sänkt pensionsålder

3.1 *Högt alternativ*

För den fortsatta beräkningen skall här utifrån SCB:s prognos en bedömning göras av de relativa arbetskraftstalen år 1976 för åldersklasserna 68 och 69 år var för sig. Därvid antas att skillnaden mellan det relativa arbetskraftstalet för 67-åringar och motsvarande tal för 68-åringar är lika stor som skillnaden mellan dessa tal för 68- resp. 69-åringar. Med användande av de båda åldersklassernas resp. befolkningsmässiga vikter kan denna skillnad beräknas och därmed uppskattade relativa arbetskraftstal erhållas.[1] (Skillnaden blir för män 4,7 %-enheter och för kvinnor 1,0 %-enheter.) Om vidare antas att en pensionsålderssänkning skulle medföra att en lika stor skillnad i relativa arbetskraftstal som den ovan beräknade skulle uppstå mellan åldersklasserna 65 och 66 år resp. 66 och 67 år skulle följande relativa arbetskraftstal erhållas.

	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	65–69 år
Män	31,8	27,1	22,4	17,7	13,0	22,9
Kvinnor	8,8	7,8	6,8	5,8	4,8	6,9

Ovan angivna tal ger för åldersgruppen 65–69 år och båda könen tillsammantagna ett relativt arbetskraftstal på 14,5. Detta alternativ benämns i föregående kapitel "det höga alternativet".

3.2 *Lågt alternativ*

Det låga alternativet avser att visa resultatet av en pensionsålderssänkning om minskningen av de relativa arbetskraftstalen för 65- och 66-åringar skulle bli förhållandevis stor. Här har vi valt att göra en beräkning under antagandet att benägenheten att arbeta efter en pensionsålderssänkning skulle bli densamma i åldersklasserna 65, 66 och 67 år. Samma relativa arbetskraftstal år 1976 har således lagts in för alla tre åldersklasserna, varvid följande värden erhållits.

[1] Följande befolkningsmässiga vikter har använts för år 1976.

	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	65–69 år	65–69 år
Män	21,91	21,21	20,08	19,02	17,78	100,00	47,55
Kvinnor	21,07	20,82	20,08	19,36	18,67	100,00	52,45
Båda könen	–	–	–	–	–	–	100,00

	65 år	66 år	67 år	68 år	69 år	65–69 år
Män	22,4	22,4	22,4	17,7	13,0	19,8
Kvinnor	6,8	6,8	6,8	5,8	4,8	6,2

Det låga alternativet ger för åldersgruppen 65–69 år och båda könen sammanvägda ett relativt arbetskraftstal på 12,7.

4 Sammanfattning

Nedgången i de relativa arbetskraftstalen till följd av en pensionsålderssänkning skulle bli av tämligen olika storleksordning enligt de två alternativen. För åldersklasserna 65 och 66 år skulle sålunda bland männen minskningen bli 0,6 resp. 0,3 %-enheter enligt det höga alternativet och 10,0 resp. 5,0 %-enheter enligt det låga alternativet. Motsvarande reduktion bland kvinnorna skulle för 65- och 66-åringar uppgå till 6,0 resp. 4,0 och 8,0 resp. 5,0 %-enheter. Minskningen av de relativa arbetskraftstalen enligt det höga alternativet kan förefalla orealistiskt små. Det bör emellertid hållas i minnet att de grupper som inte redan nu tillförsäkrats en pensionsålder år 1976 på 65 år är relativt begränsade. De utgörs främst av företagare, personer anställda i vissa mindre företag samt hemmafruar. Ovan redovisade skillnader i de relativa arbetskraftstalen mellan här gjorda kalkyler och den av SCB utförda arbetskraftsprognosen visar den tänkbara effekten av en inom de två förstnämnda grupperna minskad benägenhet att arbeta om pensionsåldern sänktes generellt. Då arbete i det egna hemmet i arbetskraftsundersökningarna inte registreras som förvärvsarbete skulle sänkt pensionsålder för hemmafruar enligt denna definition inte åstadkomma någon förändring av antalet personer i arbetskraften och därmed inte heller av den relativa arbetskraftstalet för kvinnor.

Sammanfattningsvis kan sägas att någon bedömning svårligen kan göras av vilket av de ovan redovisade alternativen som skulle vara det mest sannolika. Även om skillnaden mellan alternativen för de enskilda åldersklasserna är relativt betydande blir emellertid skillnaden på totalnivå synnerligen begränsad. Antalet personer i arbetskraften i åldern 16–74 år blir sålunda enligt det höga alternativet endast 0,2 % högre än detta antal enligt det låga alternativet.

Statens offentliga utredningar 1974

Kronologisk förteckning

1. Orter i regional samverkan. A.
2. Ortsbundna levnadsvillkor. A.
3. Regionala prognoser i planeringens tjänst. A.
4. Ortsbundna produktionskostnader. A.
5. Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande. U.
6. Förenklad konkurs m. m. Ju.
7. Barn- och ungdomsvård. S.
8. Rättegången i arbetstvister. A.
9. Samhälle och trossamfund. Sammanställning av remissyttranden över betänkanden av 1968 års beredning om stat och kyrka. U.
10. Data och näringspolitik. I.
11. Svensk industri. Delrapport 1. I.
12. Svensk industri. Delrapport 2. I.
13. Svensk industri. Delrapport 3. I.
14. Svensk industri. Delrapport 4. I.
15. Sänkt pensionsålder m. m. S.

Statens offentliga utredningar 1974

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Förenklad konkurs m. m. [6]

Socialdepartementet

Barn- och ungdomsvård. [7]
Sänkt pensionsålder m. m. [15]

Utbildningsdepartementet

Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande. [5]
Samhälle och trossamfund. Sammanställning av remissyttranden över betänkanden av 1968 års beredning om stat och kyrka. [9]

Arbetsmarknadsdepartementet

Expertgruppen för regional utredningsverksamhet. 1. Orter i regional samverkan. [1] 2. Ortsbundna levnadsvillkor. [2] 3. Regionala prognoser i planeringens tjänst. [3] 4. Ortsbundna produktionskostnader. [4]
Rättegången i arbetstvister. [8]

Industridepartementet

Data och näringspolitik. [10]
Industristrukturutredningen. 1. Svensk industri. Delrapport 1. [11] 2. Svensk industri. Delrapport 2. [12] 3. Svensk industri. Delrapport 3. [13] 4. Svensk industri. Delrapport 4. [14]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningens nummer i den kronologiska förteckningen

Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-01814-4